

PAROLE

JÄÄKÄRISÄÄTIÖ

JÄÄKÄRIPATALJOONA 27:n PERINNEYHDISTYKSEN JÄSENLEHTI

2/2014 (318)

HELSINGISSÄ KESÄKUUSSA 2014

83. vsk

1944

Kun tämä Parolen numero on lukijoiden käsissä, on kulunut tasan 70 vuotta, kun itsenäinen Suomi oli historiansa pahimmassa kriisissä. Karjalan kannaksen puolustus oli murtunut Valkeasaarella. Samoin kävi taaemmalla VT-linjalla. Vain 11 päivää myöhemmin joutuivat suomalaiset joukot perääntymään Viipurista. Voi vain kuvitella, minkälaiset ajatukset liikkuvat maan ja armeijan johdon mielessä.

Kesän 1944 tapahtumat ovat olleet tänä keväänä runsaasti keskustelun kohteena. Miksi puna-armeijan suurhyökkäykseen viittaavia selviä merkkejä ei otettu huomioon. Miksi joukkoja ei siirretty riittävän aikaisin Itä-Karjalasta kannakselle. Eikö Mannerheim enää kyennyt tekemään päätöksiä.

Jääkäriupseerit johtivat Suomen armeijaa. Jääkärikenraali ”Pappa” Laatikainen johti IV armeijakuntaa, jonka vastuualueelle läpimurto tapahtui. Noista tapahtumista kertoo loistavasti toinen jääkärikenraali Oesch tässä lehdessä lyhyesti esitellyssä kirjassaan ”Suomen kohtalon ratkaisu Kannaksella 1944”. Mannerheim nimitti Oeschin johtamaan kannaksen murtumassa olevaa puolustusta. Ja ihme tapahtui, puna-

armeijan suurhyökkäys saatiin lopulta torjuttua

Olen joskus sanonut, että sotiemme historia on kerrottu riittävän tarkasti siltä osin, mitä tapahtui. Nyt kaipaamme näkemyksiä siitä, miksi tapahtui. Oeschin 1958 ilmestynyt kirja on ollut edelläkävijä, sillä se todella selittää, miksi kannaksen puolustus luhistui niin nopeasti. Oeschin kirja on jäänyt teinivuosina lukematta, mutta onneksi se on nyt julkaistu uusintapainoksena. Voin lämpimästi suositella sitä kaikille sotahistoriasta ja isänmaan kohtaloista kiinnostuneille.

Parole on julkaissut sitten kesän 2011 jokaisessa numerossaan artikkeleita jatkosodan 70-vuotisista tapahtumista. Tässä numerossa kerrotaan onnetoman 20. Prikaatin huonosti päättyneestä yrityksestä puolustaa Viipuria.

Lehden kansikuva on Itä-Virossa sijaitsevan Sinimäen taistelun muistomerkki. Sinimäen tapahtumat ovat suomalaisille melko tuntemattomia. Hieman Narvasta länteen sijaitsevien kolmen kukkulan taistelua voi verrata meidän Tali-Ihantalaamme ja taistelut käytiin lähes samanaikaisesti. Molemmissa paikoissa pysäytettiin puna-armeijan hyökkäys. Sinimäellä sen tekivät Saksan joukot, joiden

miesvahvuudesta puolet oli virolaisia. Aivan samoin kuin Tali-Ihantalassa, puna-armeija keskeytti hyökkäyksensä. Kun se Sinimäellä iski kahden kuukauden kuluttua uudelleen, osui isku tyhjään: Saksalaiset virolaisineen olivat tyhjentäneet asemat. Tällä kahden kuukauden ”aikalaisella” oli myönteinen vaikutus myös Suomen rintamatilanteeseen.

Toki taistelivat virolaiset muualakin. Karjalan kannaksen ratkaisutaisteluissa oli kokonaan virolaisista kokoon pantu joukko JR 200. Urhasti taistelleiden heimoveljien motto oli: Soome vabaduse ja Eesti au eest – Suomen vapauden ja Viron kunnian puolesta.

Parole jatkaa vielä seuraavassa numerossaan jatkosota-teemaa. Vuoden viimeisessä numerossa teema vaihtuu. 20. marraskuuta, 100 vuotta kassahuoneen kokouksen jälkeen alkavat jääkäriliikkeen 100-vuotisjuhlallisuuudet. Kevääseen 2018 saakka lehden sisällön painopiste siirtyy jääkäriliikkeeseen, jääkäreiden koulutukseen Saksassa ja sotimiseen Itärintamalla päättyen heidän paluuseensa Suomeen tammiukuussa 1918.

Jukka Knuuti

**Kansikuva:
Sinimäen taistelun
muistomerkki.
Kuva Heikki Knuuti**

KENRAALI GUSTAV HÄGGLUND

Sadan vuoden arvokas perintö

Isäni ei kehottanut minua ryhtymään sotilaaksi. Hän olisi sitä mieltä, että taipumukseni viittaavat enemmän liikealalle, kertoi kenraali Hägglund.

Kenraali Gustav Hägglund veti 14.5.2014 Sotamuseon salin täyteen jääkäriperinteestä kiinnostuneita. Hägglund puhui kauniisti ja koskettavasti sekä isästään jääkärikenraali Woldemar Hägglundista että jääkärien merkityksestä Suomen itsenäisyydelle. Korsusotkussa kerrottiin tarinoita ja naurettiin omanhenkisten kanssa. Loppuillasta nähtiin muutama kyynelkin vierähtävän, kun jääkärin poika muistutti meitä kaikkia. miten me voimme parhaiten ylläpitää jääkärien tärkeää perintöä.

Ensimmäisen maailmansodan sytytyessä Suomen autonomiaa supistettiin voimakkaasti marraskuussa 1914. Tämä käynnisti jääkäri liikkeen, jonka perintö ulottuu näihin päiviin asti. Siihen kuuluu aatteellisuus, itsenäisyys, omaperäinen puolustus ratkaisu, edestä johtaminen, itsetuottamus ja peräänantamattomuus.

Marraskuun vapaudenriisto 1914 osoitti selkeästi suomalaisille, ettei venäläisiin ole luottamista. Ei myöntyvyys eikä passiivinen vastarinta tuo tulosta. Venäjä ei Suomesta suosiolla luopuisi, tähän tarvittaisiin kättä pitempää. Oma sotaväkeä ei enää ollut, Venäjän asevoimissa palveleviin suomalaisiin ei voinut luottaa. Omia sotilaita pitää kouluttaa, mutta missä?

Ensin kysyttiin Ruotsilta, mutta saatiin kieltävä vastaus. Sen jälkeen oli luontevaa kääntyä Saksan puoleen, jolla Venäjän vihollisena oli omaakin intressiä edistää venäläisiä sitovaa rähinöintiä Suomesa. Sieltä löytyikin paikka, aluksi noin 150 partiolaisiksi (Pfadfinder) naamioidulle suomalaiselle. Nämä saapuivat Ruotsin kautta Saksaan helmi-maaliskuussa 1915. Kesällä suomalaisosasto päätettiin laajentaa pataljoonaksi, joka sitten sai nimen

Kuninkaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27. Syksyn ja talven aikana saapui Saksaan puolitoista tuhatta uutta alokasta.

Mikä sai nämä nuoret miehet jättämään kaiken, kodin, synnyinmaan ja rakkaimpansa ja matkaamaan so-taa käyvään vieraaseen maahan? Tulevaisuudesta heillä ei ollut mitään takeita. Ainut varma asia oli, että heidät palatessaan teloitettaisiin maanpettureina, ellei Suomi saavuta itsenäisyyttä. Vapauttaa Suomi Venäjän ikeestä tai jäädä kiertolaiseksi maailmalle, siinä olivat jääkäreiden vaihtoehdot.

Pääosaa jääkäreistä elähdytti isänmaan rakkaus, palava halu panna piste venäläisten sorrolle ja vapauttaa maa pysyvästi vieraan ikeen alta. Tämän tavoitteen eteen he olivat valmiit uhraamaan tulevaisuutensa, ja tarpeen vaatiessa henkensäkin. Isänmaan edun asettaminen ehdoitta oman edun edelle on ehkä keskeisin jääkärien perintö.

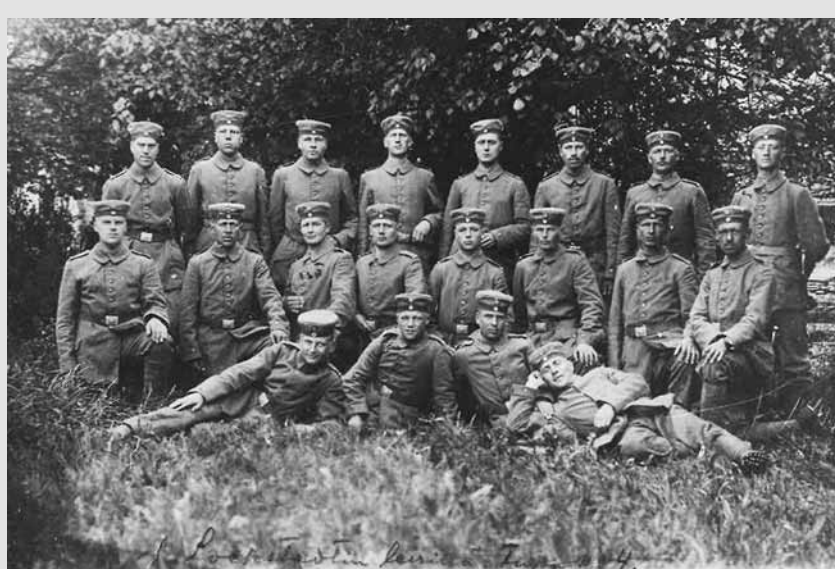
Tätä perintöä on hienosti maassamme vaalittu. Se on ollut poliittisen johtomme ohjenuorana vaikeissa neuvotteluissa muiden maiden kanssa. Se on ollut virkamieskuntamme selkäranka. Se on ollut satojen tuhansien sotilaiden kannustimena

sodan kovissa oloissa samoin kuin yhtä lukuisten naisten ja miesten kotirintaman koettelemuksissa. Se on tälläkin hetkellä puolustustahdon ytimenä. Tämän ilmentymänä on yleisen asevelvollisuuden säilyminen meillä, vaikka se on kuihtunut pois lähes kaikissa muissa Euroopan maissa. Suomalaisten suuri enemmistö on edelleen valmis puolustamaan kotimaataan ase kädessä henkensäkin kustannuksella vaikka tulos olisi epävarma. Jääkärit olisivat varmaan ylpeitä ja kiitollisia tästä.

Jääkärien osuus vapaus-sodan voitolle ratkaiseva

Jääkärien pääjoukko saapui laivalle Vaasaan 25.2.1918, neljä viikkoa taistelujen puhkeamisen jälkeen. Runsaat sata jääkäriä oli saapunut kotimaahansa jo aiemmin moninaisten seikkailujen läpi, kuten isäni johtama komennuskunta sukellusveneellä Loviisan edustan saareen. Aiemmin tulleet olivat pääosin hajaantuneet ympäri maata johtamaan ja kouluttamaan suojeluskuntia. Pääjoukosta saatiin kouluttajat ja johtajat asevelvollisista perustettuihin jääkärirykmenteihin. Mikä oli jääkäreiden merkitys sodan lopputulokselle? Ainakin se oli huomattava, ehkä jopa ratkaiseva.

Jääkäripataljoona 27 oli monipuolinen kokoonpanoltaan. Jääkärikomppanioiden lisäksi siihen kuului konekiväärikomppania, pioneerikomppania ja tykistöpatteri. Pataljoona oli saanut tulikasteen Saksan itärintamalla, missä se palveli puolisen vuotta Baltiassa. Rintamapalvelun jälkeen pataljoonalle järjestettiin erikoiskoulutusta, joka kattoi kaikki Vapaussodassa sittemmin tarvittavat taidot. Perusteellisen räjäytyskoulutuksen sai yli sata miestä, viestikoulutuksen lähes yhtä monta, patterin miehille järjestettiin monipuolinen tykistöä ja jalkaväelle iskuosastoharjoituksia. Vapaussodan tehtävien kannalta ehkä kaikkein tärkein oli aliupseerikurssi, jolle komennettiin miehistötehtävissä toimivat. Siellä heille opetettiin ryhmän ja joukkueen johtamisen lisäksi kouluttamista. Tämän ansiosta

Ylhäällä jääkäreitä Lockstedtin leirillä 26.5.1916. Alemmassa kuvassa lähtö rintamalle 31.5.1916.

heidät voitiin suoraan sijoittaa johtajiksi Suomeen palattuun.

Ero punaisiin oli merkitsevä. Venäläisiä kapinallisia lukuun ottamatta punaisilta puuttui sotilaskoulutus. Johtoa leimasi enemmänkin tunteen palo kuin asiantuntemus. Miesvavuuden osalta punaiset eivät juuri jääneet valkoisista jälkeen, venäläiset joukot mukaan lukien menivät näistä edellekin. Jääkärit kallistivat vaa'an valkoisten hyväksi. Ilman heitä punaiset olisivat saattaneet voittaa. Ja siiloin Suomen itsenäisyys olisi jäänyt lyhytaikaiseksi.

Georgia, Armenia, Azerbaidzhan ja Pohjois-Kaukasian julistautuivat myös itsenäisiksi vuonna 1918. Pu-

na-armeija valtasi ne vuosina 1920–21, ja ne liitettiin Neuvostoliittoon. Samoin kävi Ukrainalle pitkien taistelujen päätteeksi. Suuren ja mahtavan Neuvostoliiton kansalaisia mekin olisimme olleet noin 70 vuotta, jos punaiset olisivat voittaneet.

Talvisota täydensi vapaussodan tuloksen

Jääkäreiden panos varmisti, ettei näin päässyt käymään vaan Suomi säilyi itsenäisenä. Itsenäisyys oli kuitenkin vielä kaksi ensimmäistä vuosikymmentä ikään kuin ehdollinen, sidoksissa Venäjän heikkouteen. Bolševikit eivät nimittäin mitenkään

Munkkikahveilla esitelmää odottaessa. Vasemmalta Marjo Kervinen, Erkki Pekki, Kari J. Talvitie, Anneli Bystroff – Marjo Kervinen ja Erkki Pekki uudelleen vähän kukkien takana piilossa – sekä kirjoittaja Helena Miettinen.

olleet luopuneet vuonna 1918 asettamastaan tavoitteesta vaikka joutui-
vatkin tyytymään rauhaan Suomen
kanssa vuonna 1920. He vain odot-
tivat tilaisuutta saattaa kesken jäänyt
valloitus päätökseen. Tilaisuus auke-
ni vuonna 1939 kun Saksa luovutti
Suomen Neuvostoliiton etupiiriin.
Stalin ei antanut Suomen kanssa
solmimansa hyökkäämättömyysso-
pimuksen mitenkään häiritä vaan
sanoi sen kylmästi irti ja käynnisti
heti perään hyökkäyksen maamme
valtaamiseksi.

Suomi ei kuitenkaan ollut enää
kahtia jakaantunut. Kansa nousi
yhtenä miehenä torjumaan
raakalaismaiseksi koettua hyökkä-
ystä. Rintamalla sitä johtivat jääkärit.
Kaikki armeijakunnan komentajat,
kaikki divisioonan komentajat
ja kahta lukuun ottamatta myös
kaikki rykmentin komentajat oli-
vat jääkäriupseereita, kenraaleja tai
everstejä. Heidän johdolla suomalaiset
sotilaat ylsivät urotekoihin,
joille ei ole vertaa Euroopan uuden
ajan historiassa. Talvisodan ihme on
ilman muuta Suomen kansan suu-
rin saavutus. Se on teko, josta meitä
muistetaan vielä tuhannen vuoden
kuluttua, vaikka kaikki muut ai-
kaansaannoksemme olisivat tuolloin
painuneet unholaan.

Talvisota ja sen jatkosota va-
kiinnuttivat Suomen itsenäisyyden.
Suomen armeija puhui kieltä, jota

Stalinkin ymmärsi. Ennen Talvisoa
hän sanoi, että suomalaiset ovat
jukuripäitä, joiden kalloon pitää ta-
koa järkeä; Jatkosodan jälkeen hän
totesi, että maa joka taistelee noin
peräänantamattomasti, ansaitsee ol-
la itsenäinen.

Ensimmäisessä maailmansodas-
sa sortuivat Manner-Eurooppaa hal-
linneet kolme keisarikuntaa, Itävalta
– Unkari, Saksa ja Venäjä. Niiden
raunioille syntyi pitkä rivi itsenäisiä
valtioita. Suomea lukuun ottamatta
ne kaikki vallattiin, raikattiin ja
miehitettiin toisessa maailmanso-
dassa ja jäivät vuosikymmeniksi vie-
raan ikeen alle. Vain Suomi säilytti
sankarillisen taistelunsa ansiosta
itsenäisyytensä ja on saattanut ke-
hittää yhteiskuntaansa omista läh-
tökohdistaan koko sotien jälkeisen
ajan.

Osin samasta syystä koko Eu-
roopassa on vain neljä maata, jois-
sa Suomen tavoin demokraattinen
valtiojärjestys on katkeamatta ollut
vallalla ensimmäisen maailmanso-
dan jälkeen. Tähän vaikutti myös
vahvasti se, että meillä, päinvastoin
kuin monessa muussa maanosam-
me maassa, torjuttiin vallankaap-
pausyritykset laillista hallitusta
vastaan, 1918 vasemmiston kapina,
1932 oikeiston Mäntsälän kapina ja
1948 valmisteluissa ollut vasemmis-
ton kaappausyritys -ja kaikki nämä
jääkärien johdolla.

Me tämän päivän suomalaiset
pidämme itsenäisyyttä ja demokra-
tiaa itsestään selvyyksinä, joista ei
tarvitse elämää pitää. On ehkä hy-
vä välillä palauttaa mieleen, etteivät
ne ole mitään itsestään selvyyksiä.
Päinvastoin me suomalaiset olemme
poikkeuksellisen etuoikeutettuja, ei
vaan maailmassa vaan jopa omassa
sivistyneessä maanosassamme. Itse-
näisyys ja demokratia ovat harvojen
etuoikeus. Niitä kannattaa arvostaa
ja vaalia.

Jääkärit vastaan ryssänupseerit

Jääkärit johtivat Vapaussodassa pa-
taljoonia ja komppanioita. Paria
poikkeusta lukuun ottamatta yle-
mät komentajat olivat Venäjällä
palvelleita upseereita, jotka olivat
asettuneet Suomeen eläkkeelle tai
tulleet tänne vallankumousta pa-
koon. Sodan jälkeen he miehittivät
tärkeimmät nuoren armeijan joh-
topaikat. Heitä ylennettiin tiuhaan
niin, että Itsenäisen Suomen ken-
raalikunnassa on ollut enemmän
Venäjä-lähtöisiä kenraaleja kuin jää-
käreitä!

Jääkärit eivät näitä ”ryssän upse-
ereita” arvostaneet. He olivat kuin eri
maailmasta. Venäjältä tulleet olivat
jääkäreiden mielestä korskeita aris-
tokraatteja, joille sotamiehet olivat
lähinnä tykinruokaa. Jääkärit tulivat

kansan syvistä riveistä ja olivat ansainneet kannuksensa kanssaihmissä johtamalla. Venäjällä sotilaat tulivat pääosin aiemmista maaorjista, joita voi vapaasti simputtaa. Suomessa suurin osa asevelvollisia oli itsenäisiä talonpoikia, jotka eivät olleet tottuneet herroja pokkuroimaan.

Jääkärit eivät kauan jaksaneet sulattaa kaiken kehityksen jarruna pitämiään Venäjältä tulleita kenraaleja. Isäni johdolla he savustivat nämä ulos armeijasta. Isäni toimi tuolloin samanaikaisesti puolustusministeriön kansliapäällikkönä ja Upseeriliiton puheenjohtajana. Kaksoisrooli antoi hyvät mahdollisuudet johtaa ”kapinaa”. Upseerit uhkasivat vuonna 1925 irtisanoutumisella, ellei venäläisperäisiä eroteta. He myös panivat uhkauksensa täytäntöön. Eivät ainoastaan jääkärit vaan 90% upseerikunnasta jätti eroanomuksen. Hallitus taipui: vanhat upseerit saivat lähteä ja heidät korvattiin jääkäreillä.

Tällä oli suuri vaikutus Suomen asevoimien rakenteeseen, henkeen ja käyttöön. Perusajatukseltaan järjestelmä on säilynyt näihin päiviin asti.

Jääkäri johtaa miehiään edestä

Vapaussodassa jääkärit saivat johdettavikseen joukkoja, joilla oli ultralyhyt sotilaskoulutus. Heitä ei voinut käskyttää kuten vakinaisen väen sotilaita. Tärkeimmäksi johtamiskiekkoksi muodostui oma esimerkki.

Jääkäreistä lähti liikkeelle perinne, että suomalaisia johdetaan edestä. Se ei syntynyt minkään tieteellisen tutkimuksen tuloksena vaan Vapaussodan olojen sanelemana käytännön oppina. Se on kova periaate, joka vaatii johtajalta rohkeutta sekä tinkimätöntä halua täyttää annettu tehtävä. Nämä ominaisuudet jääkäreillä oli. ”Seuratkaa” oli Talvi- ja Jatkosodassa komento, jolla ryhmät, joukkueet ja komppaniatkin saatiin liikkeelle, vihollista kohti edetessä.

Toinen periaate, joka osoitettiin tuloksetta viime sodissa, oli kertoa alaisille, mitä pitää tehdä ja miksi, mutta ei välttämättä miten. Suurvalloissa yleensä käsketään mitä ja miten, mutta ei uhrata ai-

Jääkäreitä Dumbe-asemassa.

kaa kertomaan miksi. Poikkeuksena oli Saksa, jossa painotettiin tehtäväjohtamista. Meillä periaate todennäköisesti kehittyi pikemminkin suojeluskuntien toiminnasta kuin saksalaisvaikutuksesta. Tai ehkä molemmista sillä jääkärihän johtivat suojeluskuntajärjestöä. Siellä jäsenet olivat vapaaehtoisia, joille oli luontevaa selostaa miksi jotain ryhdyttiin tekemään. Yksilötason oma-aloitteellisuus oli sodissamme merkittävä menestystekijä taistelussa politrukkien ja vodkan voimalla rynnivää puna-armeijaa vastaan.

Kolmas piirre, jonka jääkärit toivat puolustusvoimiimme, oli johdon nuorekkuus. Eittämättä nuori venyy helpommin kestäämään sodan raskautuksia kuin vanha. Upseerikapinan aikana jääkärit olivat kolmekymppisiä, talvisodan syttyessä jo lähes viisikymppisiä. Eräs Talvisodan menestystekijä oli silti johdon suhteellinen nuoruus.

Jääkärimarssi kuvaa liikkeen olemusta

”Kun painui päät muun kansan, maan, me jääkärit uskoimme yhä.” Nämä Jääkärimarssin säkeet kuvavat osuvasti jääkäri liikkeen sisintä

olemusta, peräänantamattomuutta ja uskoa kykyyn itse vaikuttaa tulevaisuuteensa. Mutta ovatko nämä jääkäri liikkeen perintö meille vai suomalaisen kansan ominaispiirteiden heijastusta jääkäri liikkeessä? Kallistun jälkimmäisen kannalle. Näillä karuilla selkosilla ei olisi pärjätty vuosisatoja ilman sisua ja itsetuottamusta. Nämä ominaisuudet kantoivat kansaamme myös itsenäisyyden aikana.

Ne tulivat koko maailman tietoisuuteen syksyllä 1939, kun kansainvälinen lehdistö sankoin joukoin saapui Helsinkiin todistamaan Suomen loppua. Mutta toisin kävi. Siinä missä muiden maiden päät painuivat antautumaan, suomalaiset jukuripäät ryhtyivät toivottomalta näyttävään taisteluun moninkertaisesti ylivoimaa vastaan ja säilyttivät itsenäisyytensä. Sama toistui Jatkosodassa, missä Suomi ainoana maana torjui Neuvostoliiton suurhyökkäyksen.

Usko omiin kykyihin on leimannut kylmän sodan jälkeistä asennettamme. Emme ole liittyneet Natoon kuten maailmansodassa miehitetyksi tulleet maat. Pärjäsimme omillamme maailmansodan ja kylmän sodan, emmeköhän selviä rauhas-takin. Sopimukset eivät takaa turvallisuutta. Olemme myös oppineet ettei vieraan avun varaan voi turvallisuutta rakentaa. Varminta on tässä epävarmuuden maailmassa huolehtia siitä, että käytettävissä on tarvittaessa puolustus, jota ei noin vaan nujerretta.

Suomi alkaa olla ainut maa Euroopassa, joka uskoo omiin mahdollisuuksiinsa ja ylläpitää sitkeästi itsenäistä luotettavaa puolustusta. Tämä on mitä suurimmassa määrin jääkäreiden perinnön mu-kaista.

Pirun rohkea mies!

Woldemar Hägglund (1893–1963) liittyi yhtenä ensimmäisten vapaaehtoisten joukkoon, joiden päämääränä oli Saksassa sotilaskoulutusta antava Pfadfinder-kurssi, joka järjestettiin Pohjois-Saksassa sijaitsevalla Lockstedt Lagerin harjoi-

Kenraaliluutnantti Woldemar Hägglund tutustuu ansapulloon Uusiselän linnakkeella Äänislinnassa huhtikuussa 1942. SA-Kuva

tusalueella. Myöhemmin Woldemar sijoitettiin Kuninkaallisen Preussin Jääkäripataljoona 27:n 3. komppaniaan. Hän otti osaa taisteluihin joukkueenjohtajana ensimmäisessä maailmansodassa Saksan itärintamalla Misse-joella, Riianlahdella ja Aa-joella.

Riianlahdella Hägglund sai joukkueenjohtaja Eero Gadolinin kanssa erikoistehtävän ottaa selvää venäläisten asemista ja joukoista ja jos mahdollista ottaa vanki. Kaksikon piti raivata tie piikkilankaesteiden läpi vihollisen taisteluhautaan. Tehtävä suoritettiin onnistuneesti, vaikka joukkueenjohtaja oli menettää henkensä retken lopussa, kun aseensa lausaus petti. Hägglundin laukaus, joka

surmasi vihollisen, kuitenkin pelasti hänet. Onnistuneesta tehtävästä miehet palkittiin prinssi Friedrichin puolison lahjoittamalla punaviinipullolla.

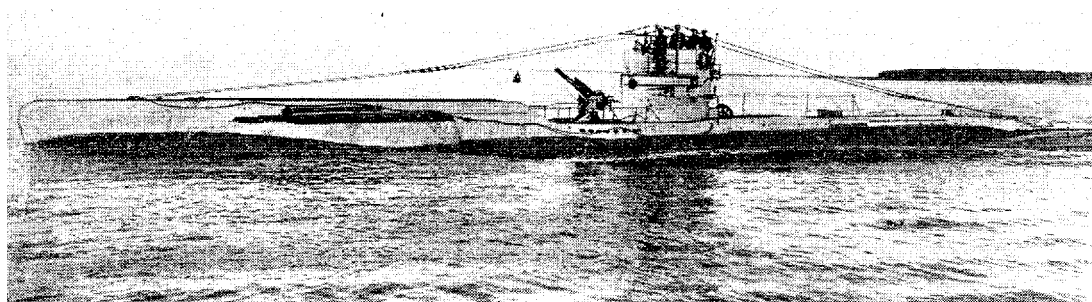
Rintamakomennuksensa jälkeen Hägglund otti osaa useille Libausjärjestetyille erikoiskursseille ja vuonna 1917 Polangenissa järjestetyille erikoiskursseille (pommarikurssi). Jääkäritoverit arvioivat häntä sanoin: horjumattoman levollinen ja kylmäverinen, pirun rohkea mies.

Saksasta hänet komennettiin loppukesästä 1917 Tukholmaan, missä hänet annettiin eversti Nikolaj Mexmontanin käyttöön valmistelemaan tulevaa sisällissotaa. Hägglund sai tarkat ohjeet, joiden mukaan hänen

tuli mennä Suomeen räjäyttämään rautatiesiltoja. Erityistehtävä kuitenkin peruuntui. Lopulta Hägglund pidätettiin vakoojana, sillä liian utelias vuokraemäntä oli mennyt penkomaan hänen tavaroitaan ja löytänyt arveluttavaa materiaalia. Onneksi poliisin tiedossa oli suomalaisten itsenäisyysshankkeet, joten lopulta vapaus koitti.

Takaisin Saksaan palattuun hänet komennettiin jääkärien etukomennuskuntaan johtajaksi, joka lähetettiin Suomeen Saksan keisarikunnan laivaston sukellusveneellä SM UC 57. Tehtävistä ei kerrota osanottajille muuta kuin kaikkien välttämättömin, eikä sitäkään, jos mahdollista. Tätä ohjenuoraa korostettiin kaikille salaisiin komennuskuntatehtäviin valmistautuville ja Hägglund noudatti sitä kirjaimellisesti. Tehtävän onnistuminen oli erittäin epätodennäköistä sillä Suomenlahti oli miinoitettu Hankoniemä myöten. Miinakenttien ja reilun 20 000 miinan lisäksi meressä oli sukellusveneverkkoja kaikkien strategisten kohteiden edustalla. Koska aiemmin ei yksikään jääkäri ollut ollut sukellusveneen kyydissä ja nyt sen piti uida noin 60 metrin syvyydessä, syvemmällä kuin koskaan aiemmin. Ei ihme, että retkeä kutsuttiin mission impossibleksi tai vedenalaiseksi matkaksi uivassa ruutitynnyrissä. Sukellusvene juuttuikin verkkoon kaikkien harmiksi, eikä päässyt useista yrityksistä huolimatta irti. Vasta kun kapteeni komensi kaikki keulaan ja pakitti ankarasti, irtosi vene kuin shampanjapullon korkki. Tunnelma lienee ollut yhtä iloinen ja tehtävä tuli sekin lopulta suoritettua.

Suomeen Hägglundin porukka saapui Hamnskäriin Loviisan edustalle 17. marraskuuta 1917. Loviisan

Sukellusvene UC 57.

edustalta Hägglund otti komentoonsa venekunnan, jonka tehtävänä oli kuljettaa räjähteitä, ase- ja ampumatarvikkeita Porvooseen.

Porvoosta Hägglund suuntasi kulkunsa räjähteet mukanaan Viipuriin, missä hän varastoi räjähteet myöhemmin suunniteltuja rautatiesiltojen räjäyttämisiä varten. Viipurissa hän osallistui sisällissodan valmisteleviin tehtäviin kouluttamalla muun muassa paikallisia suojeluskuntajoukkoja ja toimi itse Viipurin suojeluskunnan päällikkönä.

Woldemar Hägglund osallistui myös myöhempiin puolustustehtäviin talvi- ja jatkosodassa. Mottitaitelujen jälkeen pirun rohkea mies antoi kuuluisan lyhyen päiväkäskynsä 10.2.194: ”No nyt pojat.” Sittemmin Hägglundin motoksi tulikin edetä hitaasti ja pienin tappioin, sillä hiki säästää verta.

Minun perintöni

Jääkäriin poikana minulta on usein kysytty johtuiko uranvalintani isästä. Vastaus on – ei ja kyllä.

Isäni ei painostanut minua omalle alalleen, hän päinvastoin suorastaan varotti minua lähtemästä upseeriksi. Hän ei uskonut, että pärjäisin sillä uralla. Jääkäriin kriteerit olivat kovia! Hän katsoi taipumusteni pikemminkin viittaavan liikemiehen ammattiin, koska olin koulussa tienannut taskurahoja myymällä luokkatovereilleni teke-miäni nekkuja ja tinasotilaita sekä lainaamalla heille rahasta sarjakuvalehtiä. Suosituksen hohtoa häiritse, että isäni piti liikemiehiä hieman epärehellisinä.

Toisaalta kodin henki loi luontevan lähtökohdan sotilasuralle. Jääkäreiden arvot olivat siellä koko ajan taustalla. Niistä ylimpänä oli Suomen itsenäisyys ja sen vaaliminen. Kuten veteraanit yleensä ei isänikään mielellään puhunut Talvi- ja Jatkosodan taisteluista – ne olivat vielä lii-

an kipeitä muistoja. Sen sijaan hän usein palasi jääkäriaikaan ja varsinkin Vapaussodan tapahtumiin, miten he nuorina miehinä vapauttivat maansa sortovallasta. Se oli väkevä elämys, joka säteili elämän loppuun saakka.

Minuun yritettiin myös istuttaa rohkeutta ja luottamusta omiin kykyihin. Jouduin kahdeksanvuotiaana vasta Mikkelistä Helsinkiin muuttaneena täysin suomenkielisenä ummikkona ruotsinkieliseen kouluun. Se oli ehkä suhteellisesti ottaen elämäni kovin paikka. 15-vuotiaana minut lähetettiin yksin kolmeksi kuukaudeksi maataloon Saksaan ainoana turvanani hieman rahaa paluumatkaa varten jos asiat menisivät aivan lukkoon. Kun ylpeänä toin kotiini lukion melko hyviä arvosanojani, kehotti isäni minua pelaamaan enemmän jääkiekkoa, se kehittää rohkeutta. Varusmieheksi hän toimitti minut Rajavartiolaitokseen Onttolaan sanoen, että on aika katkaista napanuora ja kokea muutakin Suomea kuin Helsinki.

Tästä kasvatuksesta jääkärihengessä oli monenlaista hyötyä omalla urallani. Lähdin vuodeksi Yhdysvaltain komentaja- ja esikuntakorkeakouluun, vaikka en ollut lukenut lainkaan englannin kieltä koulussa. Suostuin pataljoonan komentajaksi Siinaille, vaikka en oikein tiennyt missä sellainen paikka on. Muutama vuotta myöhemmin suostuin komentajaksi Golanille, koska paikka olisi muuten mennyt suomalaisen kauhuksi ruotsalaisille. Siirryin Damaskoksen mukavista oloista YK:n pääsihteerin pyynnöstä Libanonin operaation johtoon, vaikka tiesin sen olevan paljon vaikeampi – tai ehkä juuri sen vuoksi?

Liha on heikko. Ihminen on altis monenlaisille houkutuksille. Minut on pelastanut pahimmista mokista ajatus, että en edusta itseäni vaan jotain paljon suurempaa, kotimaassa puolustusvoimia ja ulkomailla Suomea. En saa käyttäytyä niin että tah-

raan näiden kilpeä. Kaipa tämä on jotain sukua jääkärien periaatteelle asettaa maan etu oman edulle.

Jääkärit taistelivat parikymppisinä menestyksekkäästi maansa vapauttamiseksi, kun me vain pähkäilemme jotain euro-kriisiä. Mutta historia ei toista itseensä, onneksi. Emme me voi toistaa jääkärien sankaritekoja, sillä Suomi on jo, ja vankasti, itsenäinen valtio. Mutta voimme elää jääkärien hengessä, asettaa Suomen edun oman edun edelle, huolehtia maamme itsenäisyydestä ja puolustusvalmiudesta sekä edistää isänmaanrakkautta kehittämällä maatamme yhä suurempaan kukoistukseen. Täten vaalimme parhaiten jääkärien perintöä.

Gustav Hägglund

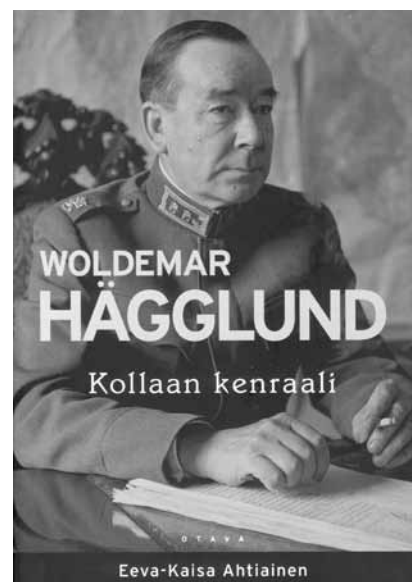
Kenraali Hägglundin esitelmästä ja lähteistä teksti on koontanut Helena Miettinen

Lähteet:

Kenraali Gustav Hägglundin esitelmä 14.5.2014

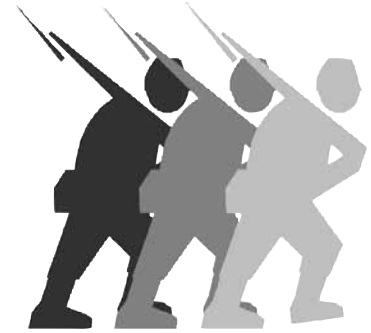
Ahtiainen, Eeva-Kaisa: Woldemar Hägglund: *Kollaan kenraali*. Helsinki: Otava, 2009

http://fi.wikipedia.org/wiki/Woldemar_Hägglund

Jääkäri vihreän sijasta yleisön joukossa oli runsaasti maastopukujen, sekä saksalaisten että suomalaisten, vihreän eri sävyjä. Etualalla kapteeni Ralf Bätje.

Senminaarin ”presidium” loppukeskustelussa. Vasemmalta Mark Aretz, Asko Kilpinen sekä Matti Kuusimäki.

Vuosittainen suurin jääkäriperinnetapahtuma Jääkäriseminaari oli tällä kertaa kansainvälinen

Jääkäriseminaari on suurin vuosittain järjestettävä jääkärien perinneliikkeen tapahtuma. Korttesjärvelle oli kokoontunut 6. huhtikuuta järjestyksessä 17. seminaariin tavanomaiset parisensataa henkeä. Seminaariin toivat sopivaa vihreää väri maastopuvut. Niitä kantivat suomalaiset ja saksalaiset reserviläiset. Kauhavalla pidetty Suomalais-saksalainen reserviläisten yhteistyötapaaminen oli ottanut seminaarin ohjelmaansa.

Ohjelmassa oli kaksi varsin erilaista alustusta. Professori Matti Kuusimäki kertoi vaasalaislähtöisen isänsä rehtori-historiantutkija Tauno Kuusimäen jääkärihaastatteluista

Kuusimäki haastatteli 1970-80 -luvulla 65 jääkäriä. Haastatteluista on ainutlaatuista äänitemateriaalia kaikkiaan noin 80 tuntia. Materiaali on käyttämätöntä, sillä vain joitakin irrallisia haastatteluja tv-toimittajat tekivät 1970-luvulla. Mitään vastaavaa tieteellisellä tarkkuudella systematisoitua näin laajaa koostetta ei ole, Kuusimäki luonnehti isänsä työtä.

Parole palaa Kuusimäen esitelmään lehden myöhemmissä numeroissa, joissa jääkäri liikkeen alkavan 100-vuotiskauden kunniaksi tulee olemaan tavanomaista enemmän jääkärihistoriaa

Mark Aretz, JP27:n perinneyhdistyksen yhteysupseeri Saksassa,

kertoi teemasta tehtävätaktiikka ja jääkärit, Aretz vei yleisön luennossaan aina seitsenvuotiseen sotaan vuosina 1756–63. Tuon sodan osapuolet olivat varsin kummallinen joukko: Britannia, Preussi ja Hannover (yhtynyt Saksa syntyi vasta 1800-luvun lopulla) taistelivat Ranskaa, Itävaltaa, Ruotsia, Venäjää ja Saksia vastaan. Tulivatpa mukaan vielä Espanja ja Portugalit.

Tehtävätaktiikan juuret alkoivat kehittyä preussilaisissa sotaopeissa. Se ei siis ole mikään uusi asia, vaikka se tänään on lähes muotitermi. Siitä pidetään luentoja jopa väitöskirjoja. Jääkärit omaksuivat sen koulutuksessa ja sotakokemuksissa itärintamalla ja toivat sen tietysti Suomeen.

Parole julkaisee Aretzin esitelmän tuonnempana.

Jukka Knuuti

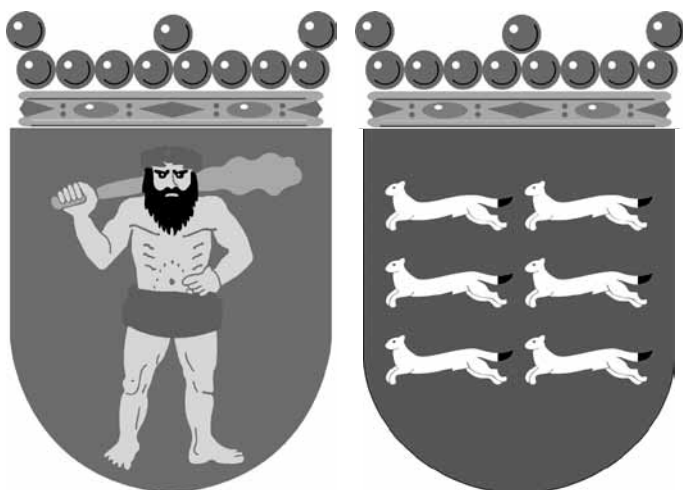
Saksalaisia reserviläisiä Korttesjärvellä

■ Seminaari on tänä vuonna kansainvälinen tapahtuma, sillä saksalaisen Mark Aretzin ohella mukana oli parikymmentä muuta saksalaista. He olivat reserviläisiä, jotka osallistuivat Kauhavalla 3.-7. huhtikuuta pidettyyn suomalaisten ja saksalaisten reserviläisten ystävyyttä tapaamiseen. Mukana oli vanhempia konka-

reita mutta myös nuorempia reserviläisiä, miehistöstä aina everstiluutnanttiin asti. Tapaaminen Suomes-
sa toistuu noin neljän vuoden välein

Reserviläistapahtuman ohjelmassa mm., pistooli- ja kivääriammuntaa sekä jotos, jossa oli juoksemista ja tehtävärasteja,

Vieraille esiteltiin myös paikallisia museoita ja Alvar Aallon arkkitehtuuria Seinäjoella. Ohjelmaan kuului myös lentosotakoulun esittely sekä luento, jonka piti Afganistanissa toiminut lääkäri.

Tilastojen mukaan Lapista lähti vain kaksi jääkäriä. Lähdön aikaan Lappi on huomattavasti nyky-Lappia pienempi. Nykyisen Lapin alueelta lähti 105 jääkäriä. Viime vuosisadan alussa silloinen Pohjanmaa piti sisällään nykyiset Oulun ja Lapin läänit lähes kokonaan. Historiallisten maakuntien karttaa osoittaa, kuinka valtava alue oli Pohjanmaa.

Kunniaa lappilaisille jääkäreille

Jääkäriemme kunniakkaasta historiasta on kirjoitettu ansiokkaasti.

Tutustuttuani professori Matti Lauerman jääkärien maakunnallisiin tilastoihin (1966 ja 1975 julkaisut), jotka lähes sellaisenaan esiintyvät myös dosentti Matti Lackmanin teoksessa Suomen vai Saksan puolesta (2000) ja vertailtuani lukuja Juhani Lassilan ansiokkaaseen väitöskirjaan (16.6.2006), olin hämmentynyt niin erilaisesta tilastoinnista.

Kun viime vuonna 2013 AMANITA julkaisi arvokkaan teoksen Jääkärien perintö, otettiin minuun yhteyttä lappilaisten jääkäriperinteen vaalijoiden taholta. Kirja sinänsä on loistava kunnianosoitus jääkäreille, eivätkä sen pienet puutteet aiheuttaneet hämminkiä lappilaisissa. Mutta kun vuonna 2013 vielä kerrottiin, että Lapista jääkäreiksi lähti kaksi(2) henkilöä (yksi Enontekiöltä ja yksi Kittilästä), aiheutti se hämmennystä. Eikö vielä kukaan kerrota totuutta selkokielellä? Lähtijöiden joukossa oli 105 Lapissa syntynyttä jääkäriä – ei

siis vain kaksi. Tämän tosiasian on Lassila väitöskirjassaan oikeaksi todistanut.

Vielä kun jääkärimuseossa Kortesjärvellä esiintyy sama ”vain kaksi jääkäriä Lapista”- ilmiö, päätin kirjoittaa artikkelin korjatakseni osittain tätä epäkohtaa lappilaisten jääkärien kohdalla.

Kirjoituksella ei ole tarkoitus yhtään väheksyä esimerkiksi pohjalaisten merkittävää panosta (kirjoittaja syntynyt Vaasassa) jääkärien värväjinä, vaan ajantasaisesti maakunnallista käsitystä.

Maakuntarajat häilyvät 1800-1900-lukujen taitteessa.

Otsikko on täyttä totta ja sanontaa on käytetty maakunnallisten tilastojen laadinnassa. On myös todettu, että vaikka tilastoa ei voida pitää ehdottoman tarkkana, sen kokonaiskuva on ilmeisen oikea. (Suomen jääkärien elämäkerrasto 1975). Eli annetaan siis ”ilmeisen oikea koko-

naiskuva”, että Lapista lähti kaksi jääkäriä.

Aikoinaan kadettiveljeni Jollaksesta oli sitä mieltä, että susiraja (lue Lappi) alkaa Herttoniemen liikenneympyrästä (ei siis edes kehä III:lta). Jos viittaan hänen tulkintaansa, olisi lähes 100 % jääkäreistä lähtenyt Lapista.

Pohjanmaa kattoi jääkäreiden syntymävuosien aikana suurimman osan silloista Suomea, mutta kuka nykypäivän lukijoista ajattelee enää näin? (esimerkiksi Salla ei ole enää Pohjanmaata eikä Ruka vielä kukaan Lappia). Olen sitä mieltä, että tämän päivän julkaisuissa maakunnista voitaisiin puhua nykymuodoissaan eikä tulkita 1800-1900-luvun taitteen tilannetta, jolloin maakuntien rajat itenäistyvässä Suomessa olivat todella häilyvät eikä Lappia maakuntana edes ollut.

Lappi maakuntana perustettiin vasta 1938. Nykylappi käsittää noin 30% Suomen pinta-alasta, mutta edelleen vain murto-osan Suomen

väestöstä. Kun tilastoidaan, että Lapista lähti kaksi jääkäriä, niin luki ja ymmärtää helposti, että nykyisen Lapin alueelta lähti kaksi jääkäriä. Tosiasiassa niitä lapissa syntyneitä jääkäreitä oli 105.

Uusimmankaan julkaisun tilasto ei tee siis oikeutta lappilaisille jääkäreille.

Lappilaisia jääkäreitä ja etappireittejä

Lapissa syntyneiden jääkäreiden joukosta (105) nousi muun muassa 36 upseeria, joista kolme kenraalia (Marskin ritari kenrl Autti Rovaniemeltä sekä kenrl Hanell ja kenrm Heikinheimo Tornion seudulta) ja 45 aliupseeria. Yksi näistä aliupseereista oli rovaniemeläinen väepeli Uuno Liljeberg (1896-1980), joka on osastomme edellisen puheenjohtajan Kaisa Liljeberg-Thronicken isänisä ts. vaari.

Kun tämä 105 jääkäriin määrä suhteutetaan vuoden 1893 asukasmäärään Lapin nykyisellä alueella, saadaan suhteeksi jääkäri/480 asukasta=0,21 % asukasmäärästä. Kun vanhoissa Lauerman tilastoissa oli 0,2 promillea miehisestä väestöstä, joka lienee noin puolet asukasmäärästä. Heitto on iso.

Entisenä vaasalaisena uskallan ottaa vertailukohteeksi Vaasan läänin luvut Lassilan väitöskirjan mukaisesti.

Vaasan läänin alueella syntyneitä jääkäreitä oli 524 eli jääkäri/810 asukasta = 0,13 % jääkärien syntymän ajan asukasmäärästä. Kun vanhoissa tilastoissa oli Pohjanmaalla 784 jääkäriä eli 2,23 promillea miehisestä väestöstä – eli suhteutettuna väestöön yli kymmenkertainen määrä ”Lappiin” verrattuna. Tosin silloinen Pohjanmaa piti sisällään nykyiset Oulun ja Lapin läänit lähes kokonaan. (Lapin ulkopuolelle jäävän muun Suomen osuus oli jääkäri/1361 asukasta.)

Nyt kun tilastoja tarkastellaan alueittain reilusti (lue: fair play) on todettava, ettei Lappi ollut suinkaan ”hännänhuippu” maakunnallisissa tilastoissa, vaan sijaitsi kärjessä ollen lähes kolme kertaa ”parempi” kuin muu Suomi.

Kun tähän lappilaiseen hännänostoon lisätään etappireittien merkitys, ei mielestäni lappilaista osuutta jääkäreiden historiassa ole mitään syytä väheksyä – päinvastoin.

Kaikki edellä mainitut tutkijat (Lauerma, Lackman ja Lassila) ovat korostaneet etappiteiden merkitystä ja lappilaisten tukea noin 1500 Ruotsin kautta Saksaan menijälle. Kemin etapin kautta kulki noin 800 jääkäriä, Tornion kautta noin 4–500 ja ylempää Torniojokivarresta noin 2–300. Ilman paikallista apua tämä ei olisi onnistunut. Toki kaikki nämäkin lappilaiset etappipaikat luettiin Venäjän vallan aikaan Pohjanmaaksi.

Lopuksi

Kirjoituksen sisältö on varmasti kaikille jääkäriperinteitä tutkineille tuttua. Eikä mielestäni jääkäreiden jako maakunnittain ole edes kauhean oleellinen osa jääkärien kunnia- ja historiaa. Mutta ”kaksi jääkäriä Lapista” vielä 2013 painetussa arvokkaassa teoksessa ylitti kynnykseni kirjoittaa tämä oikaisu.

Lainaan suoraan Lassilaa: ”Kun vielä kerrotaan, että neljässä pohjoisessa eli Lapin, Oulun, Kuopion ja Vaasan lääneissä syntyi 1018 jääkäriä eli jääkäri/956 asukasta ja koko muussa Suomessa 853 jääkäriä eli jääkäri/1736 asukasta, niin on todistettu, että Suomen pohjoisosa kantoi jääkäriiliikkeessä suurimman vastuun ja Lappi oli vielä harvinaisen selvästi aktiivisten alueiden joukossa primus inter pares. Hatunnoston ansaitsee Kainuukin.”

Kiitos Juhani Lassilalle, että olet väitöskirjassasi korjannut historialliset epäkohdat ja tukenut tutkimuksellasi lappilaisia jääkäriperinteen vaalijoita.

Tätä kirjoittaessani ei vaasalainen vereni edes värähtänyt, puhumattaan vapinasta.

Kunniaa kaikille ja erityisesti lappilaisille jääkäreille tehden.

Markku Aherto

Lapin osaston puheenjohtaja
Perinneyhdistyksen hallituksen jäsen

Jääkäri ei aina lähtenyt syntymäkunnastaan

■ Parolen vuoden 2014 ensimmäisessä numerossa oli jääkäritilastoja koskeva artikkelini sivuilla 12-15 oli tekstiäni elävöittämään hankittu valokuvia. Sivulla 12 valokuvien alla olevissa teksteissä todetaan, että Lapin läänistä lähti (miespuolisesta väestöstä) 2,72 ja Vaasan läänistä 2,03 promillea jääkäreiksi. Sivulla 15 olevan tilasto C:n seloste kuitenkin kertoo, että em. luvut ovat syntyneiden lukuja.

Sivulla 15 toiseksi viimeisestä tilastoa C esittelevästä kappaleesta oli pudonnut pois jatko-osa, joka kuuluu näin: ”Lappi erotetaan Oulun läänistä ja Ahvenanmaa Turun ja Porin läänistä. ’Minun Lapillani’ on samat rajat kuin 1938 perustetulla Lapin läänillä ja nykyisellä (2014) Lapin maakunnalla. Ahvenanmaan maakunnan rajat näkyvät kartasta. Suhteutan eri lääneissä syntyneiden jääkärien määrät miespuoliseen väestöön 31.12.1910. Seuraavassa tilastossa (siis C) kaikkien tietojen lähteet voidaan helposti tarkistaa, kuten tieteen perussäännöissä edellytetään.” Laatumani tilasto C:n ylimmällä rivillä voisi olla tekijän nimi. Olen tehnyt tilaston sen vuoksi, koska jääkärit ansaitsevat koko maata ja sen eri alueita koskevan yksiselitteisen ja ainakin sangen virheettömän tilaston. Kyllä myös tässä tilastossa kunnian saavat ne, joille kunnia kuuluu. Ei tilastojen teko helppoa ole. Viimeiset kymmenen vuotta olen yrittänyt selvittää jääkäritilastoja, ja vasta nyt olin kypsä kirjoittamaan sivulla 15 olevan jääkäritilaston. Lahjoitan tilaston jääkäriperinteen vaalijoiden käyttöön, mikäli katsoitte tilaston sen arvoiseksi.

Juhani Lassila

PUHEENJOHTAJAN KYNÄSTÄ

JÄÄKÄRILIIKE OLI KANSANLIIKE JA VAPAAEHTOISEN MAANPUOLUSTUKSEN PILOTTI

Kansalaisten eräs aktiivisimmista tavoista vaikuttaa yhteiskuntansa kehittämiseen on perustaa kansanliike. Kansanliikkeelle tulee aina olla selkeä tarve, joka on yleensä muutoksen hakeminen. Yksilön kannalta on muodostuttava tunne siitä, että on osa jotain itseään suurempaa kokonaisuutta. Kansanliikkeeseen osallistumisen tulee olla yksilöllä palkitsevaa. Kansanliikkeeseen osallistuminen on aina vapaaehtoista toimintaa.

Vuosisadan alussa käynnistynyttä Jääkäriiliikettä voidaan perustellusti kutsua kansanliikkeeksi. Sille oli selkeä tarve ja päämäärä - Suomen itsenäisyyden saavuttaminen ja sen säilyttäminen. Eläminen Venäjän vallan alaisena 1900 -luvun alussa sortokausien runtelemassa maassa ei tyydyttänyt minkään kansanluokan edustajia. Onkin lohdullista nähdä, että jääkärit koostuivat tasapuolisesti kaikkien yhteiskuntaryhmien edustajista - työläisistä, maanviljelijöistä, opiskelijoista ja akateemisen koulutuksen saaneista.

Tämän päivän valossa on helppo nähdä jääkäreiden tunne olla osa suurempaa kokonaisuutta. Yhteiskunnassamme pidettiin 1900 -luvun alkuvuosina monin tavoin yllä kansallista identiteettiä ja samalla toivoa siitä, että maamme voisi jonain päivänä itsenäistyä. Jääkäreiden rooli oli sotilaallisen valmiuden luominen tähän kokonaisuuteen. Tänä päivänä asia ymmärretään parhaiten sanonnasta - jokaisella maalla on asevoimat, jos ne ei ole omat, niin ne on vieraat. Saksaan lähteneet halusivat olla luomassa itsenäisyytemme kärkijoukkona toimivia asevoimia.

Jääkäriiliikkeeseen osallistuminen oli palkitsevaa, vaikka monesti usko maailman politiikan pyöreissä horjuikin. Suurin palkinto oli itsenäisyyden saavut-

taminen. Kukapa olisi vuoden 1915 alussa osannut aavistaa tulevia tapahtumia ja niiden aikatauluja. Palkitsevaa oli myös itsenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä osallistuminen puolustusvoimien rakentamiseen samoin kuin itsenäisyyden säilyttäminen talvi- ja jatkosotiemme tulimyrskyissä. Jääkärit kantivat tuolloin merkittävän vastuun puolustusvoimien sotatoimiyhtymien komentaja -tehtävistä.

Voidaan perustellusti todeta, että Jääkäriiliike toimi suomalaisen vapaaehtoisen maanpuolustuksen pilottina. Jääkäreiden siivittämänä vapaaehtoinen maanpuolustustyömme on levinnyt laajasti yhteiskuntaan. Suojeluskuntien perustaminen oli ensimmäinen esimerkki tästä itsenäistyneessä Suomessa. Erilaiset valtakunnalliset maanpuolustusjärjestöt, kuten Reserviupseeriliitto, Reserviläisliitto, Naisten Valmiusliitto, Maanpuolustusnaisten liitto sekä Kiltojen liitto aktivoivat tänä päivänä satojatuhansia kansalaisiamme maanpuolustustyöhön. Sotilaskotityön malli on myös tuotu Suomeen Saksasta Lockstedter Lagerista, jääkäreidemme koulutuskeskuksesta.

Vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta varten on perustettu puolestaan Maanpuolustuskoulutusyhdistys, joka antaa sotilaskoulutusta, sotilaallisia valmiuksia parantavaa koulutusta sekä varautumiskoulutusta vuosittain jopa 45 000 kansalaiselle. Maanpuolustuskoulutusyhdistys antaa Jääkäriiliikkeen tapaan kansalaisille, miehille ja naisille mahdollisuuden osallistua vapaaehtoisena isänmaamme puolustamiseen.

**JP27:n perinneyhdistyksen puheenjohtaja,
prikaatikenraali Pertti Laatikainen**

Viipurin puolustaminen oli 20. Prikaatille mahdoton tehtävä

Viipurin menettäminen kesäkuussa 1944 loi varjon kaupunkia puolustaneen 20.prikaatin ja sen komentajan eversti Armas Kempin päälle. Myöhempi tutkimus on osoittanut, että prikaati joutui täysin mahdottoman tehtävän eteen. Monet onnettomat yhteensattumat ja vaikeat olosuhteet sekä ylempien johtoportaiden portaiden virheet veivät edellytykset kaupungin menestykselliseltä puolustukselta.

”Tänään, Uuden vuoden päivänä 1944 aloittaa taipaleensa 20. Prikaati siinä kokoonpanossa, joka on ilmoitettu JR 22:n kirjelmässä n:o 3863/Kom./1 sal./24.12.43.

Joukkomme on yhtymänä armeijamme nuorin, mutta jokainen sen joukko-osasto on sodan karaisema ja jokaisen nimeen liittyy kunniakkaat voitot Aunuksen ja Karjalan Kannaksilla käydyistä taisteluista. Olkoon näiden taisteluiden luomat perinteet takeena ja perustana lujalle yhteenkuuluvaisuuden ja luottamuksen hengelle ja murtumattomalle taistelutahdolle niin, että joukkomme pystyy täyttämään ne toiveet ja olemaan sen luottamuksen arvoinen, jonka Ylipäällikkömme on siihen asettanut.

Muistakoon jokainen taistelija, että riittävän sitkeä, peräänantamaton kestävyys niin työssä kuin taistelussakin aina palkitaan voitolla ja vain voitto antaa kodeillemme sellaisen rauhan, jota hankkimaan meidät on lähetetty.

Olkoon ensi vuosi onnekas joukollemme ja sen jokaiselle jäsenelle.”

Näillä mahtipontisilla sanoilla, jollaisia sodan ajan päiväkäskyissä suosittiin, tervehti eversti Armas Kemppi vastaperustetun prikaatinsa miehiä vuoden 1944 alussa Syvärillä. Päiväkäskyn loppuun liitetty toive siitä, että edessä oleva vuosi olisi

kaikille onnekas, ei kuitenkaan toteutunut. Vain puolen vuoden päästä eversti Kemppi, hänen prikaatinsa ja sen miehet polttomerkittiin häpeällä maan kruununjalokiven, Viipurin, luovuttamisesta viholliselle vain muutaman tunnin taistelun jälkeen. Kaupungin menettämistä pidettiin niin suurena rikoksena, että sille piti löytää syyllinen. Syyllisten etsintä johti sotaylioikeuden langettamiin tuomioihin eversti Kempille ja II Pataljoonan komentajille. Prikaatia ylempien tahojen ei todettu toimineen ohjesääntöjen vastaisesti.

Pesuveuden mukana sai mennä koko prikaati. Sodan jälkeisessä kirjoittelussa sen vain ”keskinkertaista” taistelukelpoisuutta painettiin vieläkin alemmas vastakkainasettelulla: miksi Tienhaara kesti, mutta Viipuri ei? Ihantalan ihme - Viipurin katastrofi. Viime vuosien aikana kesäkuun 20. päivän tapahtumat Viipurissa vuonna 1944 ovat kuitenkin tulleet uudelleen tarkastelun kohteeksi. 20. Prikaatin tekemisten ja tekemättä jättämisten lisäksi ovat sotahistorian tutkijat objektiivisesti tarkastelleet myös muiden tahojen toimia. Prikaatin miehiä 70 vuotta verhonnut häpeä on vähitellen haalistunut, suurimman osan kohdalla kuitenkin jo liian myöhään.

Kannakselta Syvärille ja Viipuriin – IV Pataljoonan tie

20. Prikaatin IV Pataljoonan komentajaksi saapui aivan vuoden 1943 viimeisinä päivinä Karjalankannakselta majuri Viljo Kirman II/JR 46. Se sijoitettiin Mätysovaan, Syvärin rannalle lähelle Pitmä-järveä. Maaliskuun puoleen väliin saakka komppania kerrallaan oli koulutuksessa kymmenen päivän jaksoissa. Muut määrättiin sillä välin erilaisiin kenttävarustelutöihin. Kelirikon alkaessa koulutus lopetettiin kokonaan. Koko prikaati käskettiin töihin: oli jäännöstöä Syväristä kesää varten, linnoitustöitä, puunkaatoa, tienra-

IV pataljoonan komentaja majuri Viljo Kirma ”siellä jossakin”. Hän katosi Viipurin taistelussa. SA-Kuva

kennusta ja muuta vastaavaa. Puhdetöihin ehdittiin.

Kesän tullen tilanne muuttui. IV Pataljoona määrättiin 6.6. alkaen rintamavastuuseen Ohtalin lohkolle. Varhain aamulla 11.6. vihollinen suuntasi Syvärin toiselta rannalta tykkitulensa suomalaisten aseisiin ja tulen tauottua yritti veneillä ylitytse. Joku veneistä ennätti jopa suomalaisten puolelle niemen kärkeen, mutta saatiin karkotetuksi. Jo seuraavana aamuna pataljoona määrättiin irtotettavaksi lohkoltaan. Koko prikaati tultaisiin siirtämään Maaselänkannakselle. Tämä lyhyt rintamavastuu ja taistelusketus oli monelle pataljoonaan vuoden 1942 jälkeen tulelle ensimmäinen ja ainoa ennen Viipurin tapahtumia.

Majuri Kirman pataljoona jäi odottelemaan junakuljetuksen järjestymistä Mäkriän asemalta. Tilanne Karjalankannaksella muuttui kuitenkin odottamattoman nopeasti huonompaan suuntaan, ja niin muuttuivat annetut siirtokäskytkin toisiksi. Maaselän sijasta prikaati

määrättiin Karjalankannakselle. Yksiköistä ensimmäisenä kuormattiin IV Pataljoona, jonka kuljetus alkoi Mäkriältä 15.6. Junan ehdittyä Aunuksenkaupungin kohdalle se joutui vihollishävittäjien tuleen. Sen seurauksena pataljoonan riveistä poistettiin kolmetoista haavoittunutta.

Pataljoona saapui Kavantsaaren asemalle aamuvarhaisella 17.6. Vastaanotto oli kaikkea muuta kuin mieltä ylentävä. Tietä pitkin kohti länttä vaelsi evakkoon käskettyjä kannaslaisia karjoineen ja tavaroineen. Heille seuraa teki yksin tai ryhmissä kulkevia, omistaan irtaantuneita sotilaita, upseereitakin, henkisesti ja fyysisesti loppuunajettuja. Kehottivat lähtemään heti, jos oma henkiriepu oli vähänkin arvoisen. Nopeasti länttä kohti etenevää, täysin ylivoimaista puna-armeijaa ja sen tankkeja ei nimittäin pystyisi pysäyttämään kukaan! Mitä miettivät juuri Syväriltä saapuneet miehet kaikesta tästä? Tuskin näkymä ketään jätti aivan kylmäksi. Päinvastoin.

Kun teltat oli pystytetty ja käyty lepoon mietti asiaa omalla tavallaan myös sotamies Veikko Katajainen. Hän kirjoitti äidilleen jäähyväiskirjeen:

Täällä 17.6.1944

Äiti hyvä

Piirtelen tässä vielä jonkun sanan kun on vielä sellaista aikaa. Luulen että ei sitä tästä eteenpäin olekaan. Vaikka ei tästä jäisi mitään muuta, niin jäähän edes se ilosanoma sinne kotiin että viimeiseen asti olen ehkä kotia muistanut. Eihän tietysti toivoni olisi niin että tälle reisulle jäisin. Mutta nyt on niin että asia on vain hivuskarvan nojassa. Jäädäkö vai ei. Onni ja onnettomuus samassa.

En ehdi nyt tämän enempää. Pyydän vain, jos niin on että tämä on viimeinen sanoma minulta kotiin, että älkää muistako minua millään paikalla. Siis monet parhaat ja rakkaat terveiseni kaikille kotiin.

Toivolla kyllä että edelleen kuulemiin. Veikko.

Osoite 2. Kpk 1928.

Kirjeestä kuultaa lohduttomuus.

Jäädäkö vai ei. Onni ja onnettomuus samassa. Lauseet kuvaavat selkeästi, miten länteen päin kulkevien miesten epäsituaalinen käytös oli alkanut askarruttaa sotamies Katajain. Syyttikö se hänessä pelon vai pakokauhun siemenen vai peräti uhmaa? Hän on punninnut mielessään vaihtoehtoa liittyä pakeneviin miehiin. Samalla hän on kuitenkin miettinyt seuraamuksia kiinnijäämisestä. Jokainen rintamies tiesi karkurin joutuvaan vastamaan oikeuden edessä. Sotilasvala? Sekö on saanut Katajaisen tekemään päätöksensä seurata joukkuettaan sinne, minne käsketty oli?

Keskiviöllä 18.6. pataljoona aloitti marssinsa 30 km:n päässä odottavaan Viipuriin, jonka puolustaminen oli uskottu prikaatin harteille. Matkalla kohdattiin samanlaisia vastaan tulijoita kuin edellisena päivänäkin. Pataljoonan saavuttua Viipuriin oli kaupunki jo tyhjennetty siviiliväestä. Tilalla oli epäjärjestys ja oman käden oikeus. Tyhjissä kodeissa ja liikkeissä häiri kutsumattomia vieraita. Kaupungissa savusi. Maaskolan ratapihalla oli pari päivää aikaisemmin vihollisen pommituksessa tuhoutunut ammusjuna, joka levitti edelleen savua ja katkua. Tämäkö on Viipuri?

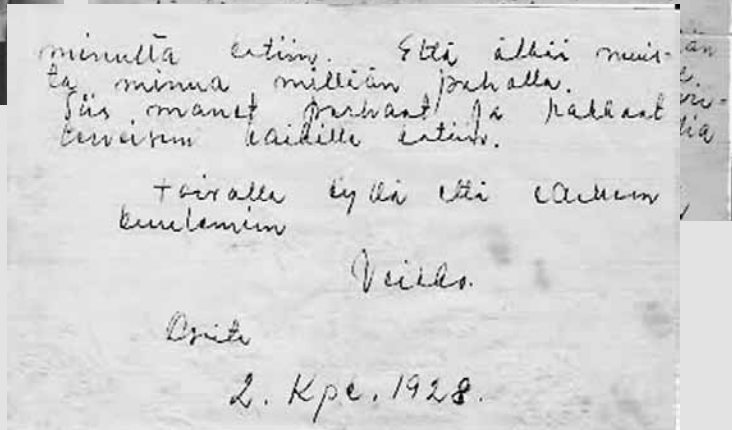
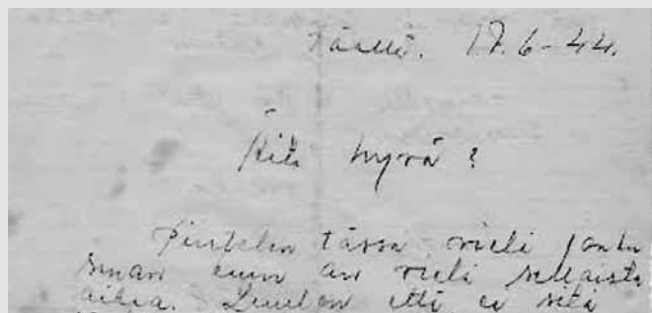
Miehet marssitettiin suoraan asemiin. Pataljoona määrättiin puolustamaan Viipurin kaupungin oikeanpuoleista lohkoa. Pappilanniemestä, vesistölinjan takaa, otti asemat 14. Komppania, Kangasrannasta Kärenniemeen 13. Komppania, ja sen vasemmalle puolelle Kelkkalaan sijoittui 15. Komppania. Seuraavana aamuna, muiden pataljoonien saavuttua, Kelkkala siirtyi II Pataljoonan vastuualueelle. Tällöin luutnantti Lauri Kaapun 15. Komppania siirrettiin pataljoonan reservikompaniaksi. Yksi sen joukkueista, vänrikki Heikki Eräsen johtama joukkue, sai käskyn asettua Havin lahden rantaan suojaamaan Pappilanniemestä mahdollisesti vedettävän 14. Komppanian pääsyä kaupunginpuoleiselle rannalle. Tähän joukkueeseen kuului myös sotamies Katajainen.

Kesäkuun 20. päivän tapahtumat Viipurissa alkoivat puolen päivän jälkeen kehittyä nopeasti puolustajille epäedulliseen suuntaan. Klo 14 antoi eversti Kemppi käskyn vetää 14. Komppania Pappilanniemestä kaupungin puoleiselle rannalle, mistä sen tuli liittyä I Pataljoonan kanssa vastaiskuun. Rantaan päästyään miehet ottivat kuitenkin suunnakseen Linnansillan. Tällaisessa tilan-

Neuvostosotilas ampuu haavoittuneen sotamies Veikko Katajaisen.

Veikko Katajaisen kirje kotiin kolme päivää ennen hänen kaatumistaan.

teessa Eräsen joukkueen miehet eivät ole voineet välttyä näkemästä asemista pois päin suuntautuvaa liikettä. Miksi he eivät liittyneet pakenevien perään? Oliko vasta 20-vuotias Eränen niin vahva johtaja, että hän sai joukkueensa pysymään asemissaan? Joukkue ei saanut irtaantumiskäskyä ja alkoi jossain vaiheessa pyrkiä Patterinmäen suuntaan. Kukaan miehistä ei tuntenut kaupunkia, eivätkä he myöskään tienneet mitään Linnansillan räjäyttämistä. Sinne he kuitenkin pyrkivät, mutta venäläisten tankit katujen risteyksissä estivät kulun. Joukkue kulkeutui Torkkelin puistoon ja sieltä kirjastorakennuksen eteen ja ikkunasta kirjastoon. Matkalla kaksi miehistä haavoittui. Toinen oli Katajainen, joka sai osuman käteen ja reiteen niin, että eteneminen onnistui vain muiden tuella. Joukkueen mahdollisuudet selvitä hengissä kirjastosta, olivat olemattomat. Vaihtoehtoina olivat joko tulla venäläisten ampumaksi tai antautua vangiksi. Jälkimmäinen vaihtoehto valittiin. Katajainen, joka ei pystynyt kävelemään omin avuin, sai venäläissotilalta käskyn syrjään. Kun muut olivat jonkun matkan päässä, päätti venäläissotilaan konepistoolisuihku sotamies Veikko Katajaisen (s. 8.1.1914 Orimattilassa) elämän. Hänen ruumistaan ei ole löydetty.

Joukkosidontapaikka jäi evakuoimatta

Oma murhenäytelmänsä näyteltiin Viipurin Naistensairaalassa. IV Pataljoona oli Viipuriin saavuttuaan perustanut sen kellarikerrokseen joukkosidontapaikkansa. 20. Prikaatin lääkärin tiedetään esittäneen joukkosidontapaikan siirtämistä Patterinmäen takarinteeseen, suojaan vihollisen suorasuuntaustulelta, mikä helpottaisi aikanaan kaatuneiden ja haavoittuneiden evakuoimista. Tämä jäi kuitenkin tekemättä. Muiden pataljoonien joukkosidontapaikat ehdittiin evakuoida turvaan viholliselta, mutta Naistensairaalaan eivät sairautot enää ajaneet.

Pataljoonan lääkäri Pentti Salonen ja lääkintävääpeli Eino Varjola

olivat sairaalan pihalla odottamassa kuljetuskalustoa, kun sen ohi kulki suomalainen sotilas. Sotilaan ihmetellessä, miksi joukkosidontapaikkaa ei ollut tyhjennetty, vaikka vihollinen on jo näköetäisyydellä, hän sai kuulla seitsemän liikuntakyvyttömän haavoittuneen odottavan vielä kuljetusta turvaan. Lääkäri Salonen ei jättäisi potilaitaan, eikä lääkintävääpeli lääkäriä. Salonen oli vielä todennut, että on parempi, ettei paikalla ole aseistautuneita sotilaita venäläisten tullessa. Salosella ja Varjolalla oli siis tarkoitus antautua vangiksi. Uskoivatko he, että viholliset kunnioittaisivat kansainvälisiä sodan oikeussäännöksiä, joilla lääkintähenkilöstön ja haavoittuneiden asema oli turvattu? Näin ei käynyt. Silminnäkiäläusannon venäläisten välittömästä tulenavauksesta pystyi myöhemmin antamaan eräs sotavankeudesta palannut sotamies, joka oli lievästi haavoittuneena tullut viime hetkellä hoidattamaan haavaansa joukkosidontapaikalle. Venäläisten avatessa tulen hän jäi kuolleena maahan kaatuneen Varjolan alle, missä tekeytyi kuolleeksi. Hänen onnistui paeta paikalta myöhemmin, piileskellä rakennuksen ulkopuolella jonkin aikaa, mutta jäi sitten vangiksi. Lääkäri Salonen (s. 17.12.1917 Savonlinnassa), lääkintävääpeli Varjolan (s. 22.7.1915 Orimattilassa) ja haavoittuneiden ruumiita ei ole löydetty.

Kahden pataljoonan komentajat katosivat

20. Prikaatin upseereista katosi Viipurissa I Pataljoonan komentaja kapteeni Amos Malinen johtaessaan pataljoonansa vastaiskua ja I. Komppanian päällikkö kapteeni Viljo Suutarinen. Heidän lisäksi katosi IV Pataljoonan komentaja majuri Viljo Kirma. Kirman tiedetään pyytäneen eversti Kempiltä irtautumislupaa toistamiseen noin kello 16.15, jolloin tilanne hänen pataljoonansa puolustuslohkolla oli vaikeutunut siinä määrin, että asemien pitäminen oli mahdotonta. Eversti Kempiltä tuli ehdoton kieltö. Päinvastoin, Kirma sai yksiselitteisen käskyn pitää asemat ja ajaa venäläiset pois. ”Yritän

parhaani, mutta epäilen”, tiedetään Kirman vastanneen ja ollessaan juuri sulkemassa puhelinta lisäneen eversti Kempille ”ryssien olevan jo komentopaikallaan”. Kirma on tämän jälkeen lähtenyt lähimpine miehineen komentopaikaltaan Jaakko Juteinin koulun kellarista ylös Patterinmäkeä pyrkien saamaan sinne puolustusta aikaan.

Majuri Kirman viimeisistä hetkistä Viipurissa on erilaisia silminnäkiälähavaintoja. Hänen kerrotaan lähteneen itse viemään irtautumiskäskyä 13. Komppanialleen ja jääneen sille tielle. Joku toinen on nähnyt hänet jo lähellä Linnansiltaa, mutta tulleen surmatuksi moottoripyörän sivuvaunussa istuneen vihollisen aseesta. Kolmannen version mukaan majuri Kirma on yöpynyt erään viipurilaisen talon kellarissa muutaman I Pataljoonan miehen kanssa ja ”oli vangiksi joutumisen hetkellä ampunut pistoolinsa tyhjäksi nostaen sitten kätensä ylös, mutta hänet oli ammuttu kädet ylhäällä ollessa.”

Pataljoonan komentaja, majuri Viljo Kirma (ent. Nyman, s. 24.3.1897 Sammatissa) ehti elämänsä varrella osallistua vuoden 1918 taisteluihin kreivi Hamiltonin osaston riveissä, Viron vapaustaisteluun Pohjan Poikien II Pataljoonassa, talvisodan taisteluihin Pasurinkankaalla, Punnuksessa, Salmenkaidassa ja Kaskiselässä 5./JR 33:n (JR 6) komppanian päällikkönä sekä II/JR 46:n komentajana jatkosodan alusta alkaen, kunnes hänen pataljoonansa liitettiin osaksi 20. Prikaatia. Hänet siunattiin kentälle jääneenä 8.9.1946 Orimattilan kirkossa. Muistotilaisuudessa luettiin jääkärieversti Heikki Sauren lähettämät jäähyväissanat, jotka kertovat paljon majuri Kirman luonteesta ihmisenä ja velvollisuudentunnosta sotilaana:

”Viime sodassa toimiessasi pataljoonan komentajana rykmentissäni taistelimme yhdessä kaksi ja puoli vuotta toistemme välittömässä läheisyydessä. Ja näin pitkän ajan kulussa yhtäjaksoisissa taisteluissa oppii tuntemaan miehen. Opin Sinussa tuntemaan sotilaan sanan parhaim-

massa merkityksessä. Monet sotaretket ja taistelut olivat kasvattaneet Sinusta harkitsevan ja taitavan johtajan. Rohkeutesi oli pettämätön. Olit aina valmis tilanteen vaatiessa henkilökohtaisesti puuttumaan taistelun kulkuun miestes rinnalla.”

--- ” Sotamme viimeisen vaiheen, peräytymisvaiheen, täytyi Sinulle olla äärimmäisen katkera. Näyttihän silloin siltä kuin koko elämäntyösi, kansamme vapaus, olisi tuhon partaalla. Ei ole ollenkaan ihmeellistä, että Sinä taistelujen tässä vaiheessa päätit uhrata kaikkiesi, elämäsiikin. Kun keran erään taistelukäskyn yhteydessä keskustelimme sodan jumalan oikullisuudesta, sanoit: ”Vangiksi minä en koskaan jää.” Ehkäpä nyt jouduit tilanteeseen, jossa vaihtoehtona oli vain kaatuminen. Ja Sinä valitsit sen. Vertauskuvallisena koko sotilaalliselle elämänuskollesi voitaneen pitää sitä, että viimeisen taistelusi jouduit taistelemaan Viipurin linnan – Suomen lukon – edustalla.” – ”Emme tiedä missä Sinun maallinen tomusi lepää, mutta me tiedämme, että Sinun henkesi elää. Sitä elättää ja vaalii Suomen kansa niitten tuhansien asetoveriesi välityksellä, jotka ovat tunteneet Sinun ylevät, epäitsekkäät periaatteesi ja nähneet Sinun elävän, taistelevan ja kaatuvan rakastamasi isänmaan puolesta. Työsi ei ole ollut hedelmätöntä. Suomen kansa on vapaa.”

Sirkku Rainio

Lähteitä

20. Prikaatin, IV/20. Prikaatin sotapäiväkirjat ja päiväkäskyt (Sota-arkisto)

PK 1253/1 (Sota-arkisto)

Eero Elfvengren–Eeva Tammi, *Viipuri 1944*, WSOY 2007

Paavo Rintala, *Sotilaiden äänet*, Weilin+Göös 1966

Alli Hosiaislouma-Karppinen, *Suojeluskunnan vuosikymmenet Oripaikkamattilassa 1918–1944*

Kirjoittajan yksityisarkisto

Sinimäen puolustus Itä-Virossa elokuussa 1944 esti hyökkäyksen Etelä-Suomeen

Itäisellä Virumaalla käyty Sinimäen taistelu kesällä 1944 oli äärimmäisen tärkeä Suomelle. Suurelta osin virolaisten miehittämät Saksan sotavoimat pysäyttivät puna-armeijan etenemisen kahdeksi kuukaudeksi. Sinimäen taistelut vaativat arvioiden mukaan jopa 200 000 uhria, joista valtaosa oli venäläisiä. Puna-armeijan eteneminen Suomenlahden etelärannikko olisi luonut sivustauhan Suomen puolustajille.

Puna-armeija sai tammikuussa 1944 murettua Leningradin saartorenkään lopullisesti. Saksan Itärintaman Pohjoinen Armeijaryhmä joutui nopeasti perääntymään ja asettui osillaan puolustukseen Narvan tasalle säilyttäen sillanpään Narva-joen itäpuolella. Stalinin ta-

voitteena oli hankkia nopeasti menestystä, työntää saksalaiset pois Virossa ja tällä tavalla nopeuttaa myös ratkaisun löytymistä Suomen vastaisella rintamalla. Suomi piti saada pois pelistä.

Tässä ei ollut kuitenkaan kyse pelkästään välien lopullisesta selvittämisestä kiusallisen Suomen kanssa. Taustalla oli suurempi tavoite: Itämeren herruus. Neuvostoliiton merkittävä voimaryhmä, Itämeren laivasto oli eristettyä ja rampautettuna Suomenlahden pohjukkaan loppuvuodesta 1941 alkaen. Niinpä Saksa sai rahdata Ruotsin malmia sotateollisuutensa kylvättömään tarpeeseen ja huoltaa Pohjois-Norjassa ja Lapissa olevat joukkonsa rauhassa. Itämeri oli Saksan sisämeri! Ja Suo-

Sinimäet, Tornimäki. Kranatöörinmäki ja Lastenkodinmäki hallitsevat Suomenlahden ja etelässä avautuvan suuren suoalueen välistä kannasta. Ilman niiden valloittamista ei puna-armeija voinut edetä länteen kohti Tallinnaa.

Taisteluissa tuhoutui satoja panssarivaunuja. Niistä yksi oli tämä saksalainen PZ IV kuvattuna vuonna 1914.

mikin sai vapaasti hoitaa tuontinsa ja vientinsä ainoitten kauppakumppaniensa Ruotsin ja Saksan kanssa.

Kun Leningradin saarto oli murtonut, saksalaisille tuli kiire järjestellä pohjoiset joukkonsa uudelleen. Koska pohjoisella rintamalla oli ollut suhteellisen rauhallista verrattuna keskiseen ja eteläiseen rintamaan, Saksan Pohjoinen Armeijaryhmä oli varsin heikko. Pysäyttääkseen punaisen vyöryn saksalaiset perustivat Narvan armeijan, johon kuului muun muassa 3. Waffen SS Panssariarmeijakunta, 43. Armeijakunta sekä 26. Armeijakunta. Narvajoen itäpuolista Iivanan linnan sillanpäätä komentavalla kenraali von Scholzilla oli johdossaan muun muassa pääosa panssarikrenatöörip-

rikaati "Nederlandista" sekä panssarikrenatööridivisioona "Nordlandin" 24. Rykmentti. Lisäksi hänen johdossaan oli taisteluosastot kolmesta jalkaväkidivisioonasta, 502. Panssaripataljoona (Tiger), Panssaripataljoona Herman von Salza (Panther) sekä useita pienempiä yksiköitä.

Puolet Sinimäen puolustajista virolaisia

Narvan suunnalla esiintyi siis suhteellisen runsaasti Waffen SS:n joukkoja. Waffen SS:n yksiköissä palveli runsaasti muiden kuin Saksan kansalaisia. Erityisesti virolaisten osuus oli täällä keskeinen. Virossa oli julistettu helmikuun alussa 1944 liikekannallepano. Se onnistui yli

odotusten. Noin 38 000 virolaista ilmoittautui vapaaehtoiseksi. Heistä muodostettiin seitsemän uutta rykmenttiä ja täydennettiin 20. virolainen Waffen SS krenatööridivisioona. Sen runkona oli ollut edellisenä vuonna virolaisista Waffen SS:n vapaaehtoisista legioonalaisista muodostettu SS -prikaati, joka tammikuussa 1944 oli vahvistettu divisioonaksi. Lisäksi Saksan muilta rintamilta siirrettiin helmikuussa virolaisia sotilaita Viroom. Niinpä helmikuun lopussa 1944 virolaisia oli isänmaataan puolustamassa noin 60 000. Neuvostomiehitys vuosilta 1940-41 oli hyvin muistissa ja vaikka virolaiset eivät saksalaisiakaan rakastaneet, he olivat erittäin motivoituneita puolustamaan omaa maataan neuvostojoukkojen miehitykseltä huolimatta siitä, että Saksa selvästi oli jo häviämässä sodan

Heitettyään saksalaiset Leningradin ympäriltä puna-armeija hyökkäsi helmikuun alussa Narvan suunnalla tavoitteena murtaa saksalaisten puolustus. Ankarat taistelut riehuivat Narvan ympäristössä koko helmikuun, mutta puna-armeija saavutti vain paikallista menestystä. Strategisia tavoitteitaan se ei saavuttanut.

Narvan ja Tallinnan ankarilla ilmapommituksilla 6.-10. maaliskuuta Neuvostoliitto pyrki murtamaan erityisesti saksalaisten joukossa taistelevien virolaisten taistelutahdon, mutta vaikutus oli pikemminkin päinvastainen. Tuhot Narvassa ja Tallinnassa olivat aivan eri luokkaa kuin samaan Helsinkiin suunnatussa pommituksissa. Tallinnan asutuskannasta tuhoutui noin 40%

17.3. aloittivat puna-armeijan 109. ja tuore 6.armeijakunta hyökkäyksen Auveresta kohti Sinimäkiä. Ankarasta paineesta huolimatta saksalaiset saivat kuitenkin tilanteen vakiinutettua ja ryhtyivät vastatoimenpiteisiin heittääkseen puna-armeijan takaisin. Ensimmäisessä vaiheessa 26.3. alkaen lyötiin venäläisten Narva -joen länsipuolelta valtaaman sillanpään läntinen osa. Seuraavaksi saksalaiset ottivat tavoitteekseen puhdistaa sillanpään itäisen puolen. Raskaiden taistelujen jälkeen saksalaiset pääsivät tähänkin tavoitteeseensa.

Narvan jälkeen tuli vuoroon Karjalan kannas

Puna-armeija ei siis ollut saavuttanut tavoitteitaan. Saksalaisten Narvan armeija pystyi pääosin pitämään asemansa.. Kun Narvan suunnalla ei oltu edistytty, Stalin lähti hakemaan ratkaisua muulta suunnalta. Kun Narvan ”ovesta” ei päästy, hän päätti yrittää ”saranapuolelta”. Muun muassa 2. Iskuarmeija vedettiin ensin huoltoon ja sitä alettiin sen jälkeen siirtää Karjalan kannakselle. Suomen vuoro lähestyi.

Narvan suunnalla ei tapahtunut mitään ennen heinäkuuta 1944. Suomen kannalta oli eduksi, että tilanne säilyi tällaisena edessä olevien Kannaksen suurtaistelujen ajan, eikä puna-armeija saanut käyttöönsä Viron satamia ja lentokenttiä uhataksien sieltä Suomea.

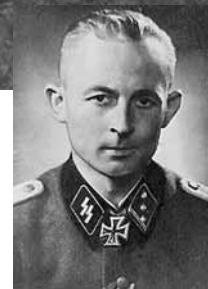
Liittoutuneet olivat tehneet mairhinnousun Normandiaan kesäkuun alussa 1944, minkä vuoksi Saksan piti irrottaa myös itärintamalta joukkoja Normandiaan.

Puna-armeija kesäkuun 9.päivänä aloitti yhden strategisista iskuis-

Sinimäen taistelumuistomerkit ovat joutuneet aika ajoin vandalismin kohteeksi.

Virolainen majuri Paul Maitla palkittiin Sinimäen taistelujen johdosta Rautaristin ritariustulilla.

taan Karjalan kannaksella..

Saksan itärintaman muilla osuuksilla puna-armeija saavutti jatkuvasti menestystä. Narvan rintaman kannalta oli huolestuttavaa, että heinäkuun lopulla neuvostojoukot olivat jo Veikselillä ja tunkeutuivat elokuun alussa Itämeren rantaan. Näin Baltiassa olevat saksalaisten joukot olivat käytännössä jäämässä mottiin.

Narvan puolustajien tilanne oli heinäkuussa 1944 merkittävästi heikentynyt. Sieltä oli siirretty muille rintamille kaikkiaan seitsemän divisioonaa ja useita muita joukkoja. Hitler oli kuitenkin jyrkästi torjunut kenraaliensa esitykset vetää pohjoinen rintamalinja etelämmäksi ja siten välttää saarroksiin joutuminen. Hitlerin mielestä asemat oli kerta kaikkiaan pidettävä! Elintärkeitä Itämeren kuljetuksia ei saanut vaarantaa. Hän halusi myös itsepäisesti pitää Suomen Saksan rinnalla sodassa.

Sinimäet estivät puna-armeijan etenemisen länteen

Vaikka saksalaiset olivat saaneet väliaikaisen torjuntavoiton Narvan linjalla, olivat he aloittaneet taaemman puolustuslinjan valmistelun. Vaivar ja Auveren puolivälissä olevia Sinimäkiä linnoitettiin kiireesti kolmen virolaisen pioneeripataljoonan voimin. Linja sai mahtipontisen nimen Tannenberg -linja. Taisteluhautoineen, korsuineen ja tulipesäkkeineen tuo linja oli lähinnä vain kenttälinoitettu. Sinimäet olivat kuitenkin hyvin hallitsevassa asemassa. Ne sijaitsivat kapealla kannaksella, joka toiselta puolelta rajoittuu Suomenlahteen ja toiselta Alutagusen soihin ja etelämpänä Peipsijärveen. Mäkien alue on strategisesti tärkeä, koska se tarjoaa mahdollisuuden hallita Tallinna-Narva maantietä. Hyökkääjä ei voinut ohittaa aluetta, ellei se saanut haltuunsa näitä kolmea mäkeä, jotka lännestä itään lueteltuina ovat nimeltään Tornimäki

(69,9 m), Krenatöörin mäki (83,2 m) ja Lastenkodin mäki (84,6 m).

Puna-armeija keskitti uuteen hyökkäykseensä Suomen rintamalta irrotetun ja huolletun 2. Iskuarmeijan sekä 8. Armeijan. Näitä vastassa oli yhteensä 25 saksalaista (osa monikansallisia) ja 24 virolaista pataljoonaa. Raskaiden aseiden ylivoima puna-armeijan eduksi oli kahdeksankertainen ja ilmavoimien osalta yli 10-kertainen.

Neuvostojoukkojen 25.7. Narvajoen yli aloittama massiivinen hyökkäys teki tästä vetäytymisen Sinimäkien puolustuslinjalle hyvin vaikeaksi.

Jo 24.7. oli puna-armeijan 8. armeija aloittanut hyökkäyksen Auvereen. Hyökkäys saatiin vaivoin torjuttua eikä se siten kyennyt estämään saksalaisten vetäytymistä uudelle puolustuslinjalle. 26.7. alkoi hyökkäys Lastenkodinmäkeen. Suurista tappioista piittaamatta neuvostojoukot hyökkäsivät aalto aallon perään voimakkaan tulituen turvin ja saivat 28.7. haltuunsa koko mäen.

29.7. aamulla alkoi puna-armeijan jatko hyökkäys kohti Krenatöörin mäkeä ja Tornimäkeä painopisteen ollessa Krenatöörin mäessä. Hyökkäävää jalkaväkeä oli yhdeksän divisioonaa, jotka tosin olivat raskaista tappioista johtuen taisteluvahvuudeltaan enää noin 3000- 4000 miestä kukin. Hyökkäystä tuettiin lähes 1700 tykillä tai heittimellä ja 150 panssarivaunulla sekä voimakkaalla ilma-aseella. Pelkästään tuona päivänä saksalaiset arvioivat puna-armeijan ampuneen Sinimäkien noin 200 hehtaarin alueelle 25 000 tykistön kranaattia.

Virolaiskapteenille rautaristin ritari

Saksalaiset onnistuivat kuitenkin tekemään viimeisillä reserveillään vastahyökkäyksen ja pakottamaan neuvostojoukot irtautumaan niiden saavuttamista asemista. Huolimatta neuvostojoukkojen kahdeksasta vastahyökkäyksestä saksalaiset pystyivät pitämään Tornimäen ja Krenatöörin mäen. Vastahyökkäyksessä kunnostautui erityisesti virolaisen

kapteeni Paul Maitlan komentama 45. Rykmentin 1. Pataljoona. Maitla itse palkittiin rautaristin ritariaristilla.

30. ja 31.7. hyökkäys jatkui erittäin rajuna, mutta puolustajat pystyivät torjumaan sen. Vaikka puna-armeijan läpimurto oli torjuttu, ei Neuvostoliiton Luoteisrintaman komentaja, marsalkka Govorov antanut periksi, vaan vahvasti hyökkäävien joukkojensa tulitukea lähes 2000 tykkiin ja heittimeen. 2.8. alkoi uusi hyökkäys voimakkaan tykistötulen ja ilmavoimien tulien tukemana. Läpimurrot saatiin kuitenkin äärimmäisin ponnistuksin lyötyä takaisin ja hyökkäykset torjuttiin. Vielä 3.8. neuvostojoukot olivat saamaisillaan haltuunsa Krenatöörin mäen, mutta hyökkäykset saatiin torjuttua ja läpimurrot lyötyä vastaiskuilla.

Koko elokuun alun puna-armeija yritti murtaa Sinimäkien puolustusta. Asemat yritettiin myös kiertää niin etelästä kuin pohjoisesta, mutta kaikki hyökkäykset torjuttiin. Puna-armeija menetti joka päivä kymmeniä panssarivaunuja ja tuhansia sotilaita.

10.8.1944 hyökkäys Sinimäkiä vastaan keskeytettiin. Suuria tappioita kärsinyt puna-armeija veti pääosan joukoistaan huoltoon ja 2. Iskuarmeija siirrettiin Peipsijärven eteläpuolelle, jossa se hyökkäsi kohti Tarttoa. Kun ei Sinimäkien kautta päästy, piti yrittää kiertää.

Puna-armeija valtasi tyhjennetyt Sinimäet

Täysin luotettavia tietoja Sinimäkien taistelujen tappioista ei ole saatavissa, mutta eri lähteisiin perustuen voidaan molempien osapuolten kokonaistappioiksi arvioida kaikkiaan noin 200 000 miestä. Tästä puna-armeijan osuus oli noin 90% ja puolustajien noin 10%. Näinkin suurista tappioista ja merkittävien ampumatarvike- ja materiaalmäärien kulu- tuksesta huolimatta puna-armeija ei onnistunut murtamaan Sinimäkien puolustusta. Niinpä neuvostojoukot siirrettiinkin pääosin Peipsijärven eteläpuolelle, jossa ne saavuttivat menestystä. Tällä tavoin Baltian alu-

eelle jääneet saksalaisjoukot olivat jäämässä saarroksiin.

Osasyys Saksan irtautumiseen Baltiasta oli Suomen irtautuminen sodasta. Suomi oli syyskuun 4. päivä sopinut tulitauosta Neuvostoliiton kanssa. Tämä jatkui sittemmin aselepona, jonka sopimusehtoihin kuului saksalaisten joukkojen internointi, käytännössä niiden ajaminen pois Suomesta. Saksalaisten viimeinen yritys Itämeren hallinnan säilyttämiseksi oli syyskuun 1944 puolivälissä yritetty Suursaaren valtaus, Operaatio Tanne Ost. Siellä aseveljet, saksalaiset ja suomalaiset olivat ensi kertaa vastakkain. Saksalaisten pettymykseksi operaatio epäonnistui surkeasti. Suursaaren torjuntavoitosta Suomi sai kaivatun näytön todelliselle halulleen irtaantua sodasta ja katkaista suhteensa Saksaan.

16.9. Hitler antoi joukoilleen luvan irtautua Virosta. Viimeiset puolustajat jättivät Sinimäet 18.9.1944. Kun puna-armeija seuraavana päivänä hyökkäsi tulivalmistelun turvin Sinimäkiin, asemat olivat yllättäen tyhjä. Puolustajat olivat onnistuneet irtautumaan huomaamatta. Nyt oli tie länteen auki, ja 22.9. puna-armeijan joukot valtasivat Tallinnan. Vain vaivoin saksalaiset joukot onnistuttiin evakuoimaan Virosta, pääosin meriteitse. Monet Saksan joukoissa palvelleet virolaiset siirtyivät muiden mukana kohti Saksaa ja taistelivat sen riveissä puna-armeijaa vastaan sodan loppuun saakka. Osa virolaisista jäi kotimaahansa ja jatkoi maanalaista toimintaa miehittäjiä vastaan ”metsäveljinä”.

Suomen kannalta Sinimäkien taistelujen merkitystä ei ole tarpeeksi korostettu, sillä ne antoivat merkittävää lisätukea puolustustaistelullemme 1944. Suomi ei näin joutunut torjumaan etelästä tulevia maihinnousuja. Siihen Kannaksella kiinni olevat voimavaramme tuskin olisivat riittäneetkään.

Göran Lindgren

sotahistorian harrastajatutkija ja matkaopas sotahistoriallisilla matkoilla

Neuvostoliiton kaukotoimintailmavoimien heikkoudet 1944

Kevään mittaan on kaikille suomalaisille tullut selväksi, miksi Helsinki selvisi niinkin vähin vaurioin helmikuun 1944 pommituksista. Helsingin pelasti tehokas ilmatorjunta, joka kaupungin koon huomioiden oli tiheämpi kuin vaikkapa Berliinin ilmatorjunta. Ja kaiken selkärankana oli tietysti edellisenä vuonna saksasta saatu tutkakalusto. ilman sitä tykit olisivat joutuneet ampumaan sokkona.

Neuvostoliiton kaukopommitusilmavoimia ADD:ta ei voinut mitenkään verrata brittien Bomber Commandiin, joka yöpommituksillaan muutti Saksan kaupungit sorjaljiksi. Syitä oli monia. Kuten kalusto, taktiikka, koulutus ja lentokuri.

Britit käyttivät Saksan kotiseudun pommituksiin kahta nelimoottorista konetyyppiä, Avro Lancasteria ja Handley Page Halifaxia, jotka parhaimmillaan ottivat kymmenen tonnin pommilastin. Vuosia jatkuneet pommitukset opettivat brittipommittajille oikeat tekniikat ja taktiikat.

ADD:lla koneet Helsingin pommituksessa olivat pääasiassa tyyppiä IL-4, Lisunov Li-2 ja North American Mitchell. Näiden kaksimoottoristen lisäksi oli käytössä noin 20 nelimoottorista Pe-8 pommittajaa, jotka olivat mukana vain yhdessä hyökkäyksessä.

Il-4 ja Mitchell olivat länsimaisen luokituksen mukaan taktisia pommittajia ja pommikuorma sen mukainen, 1,5 tonnia. Li-2 ei ollut edes mikään varsinainen pommikone. Se oli amerikkalaisen DC-3 lisenssillä valmistettu kuljetuskone, jonka ulkosiin ripustimiin voitiin asentaa neljä 250 kilon pommia. Pe-8:n pommikuorma oli maksimissa viisi ton-

nia. Ne pudottivatkin kohti Helsinkiä kaksi viiden tonnin pommia. Toinen meni mereen ja toisin osui Käpylään ilman suurempia tuhoja.

Länsiliittoutuneet olivat kehittäneet pommitustaktiikkaansa kyllästäkseen vastustajan ilmatorjunnan tehon niin, että minuutin kuluessa maalialueelle pudotti pomminsa 50 konetta. ADD:n taktiikkaa oli juuri päinvastainen; Koneet tulivat harvassa jonossa noin yksi minuutissa. Näin torjunta ehti ampua jokaista konetta.

Operaatio Barbarossan seurauksena neuvostoilmavoimat kärsivät valtavia tappioita. Sodan jatkuessa ja aina uusia tappioita syntyessä oli pilottien koulutuksessa turvauduttava pikakursseihin. Ja tulokset tietysti näkyivät lentäjien laadussa. Toki britti-ilmavoimatkin kärsivät tappioita erityisesti ”Taistelussa Englannista” heinä-lokakuussa 1940, mutta tappiot keskittyivät hävittäjälentäjiin. USA:ssa taas voitiin kouluttaa lentäjiä täysin rauhan ajan olosuhteissa.

Koulutusta tärkeämpää oli kuitenkin lentokuri. Britit ja jenkit olivat tottuneet Saksan yläpuolella lentämään suoraan läpi ilmatorjunnan sulkujen. Ne olivat kuitenkin vähemmän tappavia kuin torjuntahävittäjät. Länsiliittoutuneiden pommituslentäjät päästettiin pois sotalennoilta 50 sotalennon jälkeen. Mahdollisuus selvittää noista lennoista olikin varsin pieni. Brittien ja jenkien pommitajat menettivät Saksan yläpuolella kaatuneina lähes 100 000 lentävään henkilökuntaan kuulunutta. Eli suunnilleen saman verran kuin Suomen puolustusvoimat yhteensä talvi- ja jatkosodassa.

Helsingin pelastukseksi koitui ennen kaikkea neuvostolentäjien huo-

no lentokuri. Ilmatorjuntatutkien näytön mukaan piirretyissä kuvissa näkyy selvästi, kuinka suuri osa koneista pudotti pomminsa hyvässä ajojen ennen torjuntatuleen joutumista ja kääntyivät takaisin. Niinpä pudotetuista pommeista vain viisi prosenttia osui maalina olleelle kantakaupunkialueelle. Torjuntatulen välttämiseksi kertovat myös tappiot: vain 20-30 konetta noin 2000 lentosuorituksesta oli varsin vähän.

Valvontakomissiolle kerrotaan olleen heidän saapuessaan Helsinkiin ihmetyksen kohde kaupungin vähäiset vauriot. Desantti, joka olisi antanut Moskovaan vääriä tietoja pommitustuloksista on osoittautunut legendaksi. Miksi tieto pommitusten tuhoista ei mennyt perille?

Pommitusmuodostelmissa oli tiedustelukoneita, joiden tehtävänä oli kuvata tuhoja. Kuvauslennot olisi kuitenkin pitänyt tehdä vasta palojen savun hälvettyä. Näin varmaan tehtiinkin. On vaikea uskoa, etteikö kuvia olisi osattu tulkita oikein. Kerrottiinko eteenpäin liioiteltuja tietoja Helsingin tuhoista esimiesten mielittämiseksi, on jo toinen juttu.

Joka tapauksessa Stalinin pettymys on ollut melkoinen, kun hänelle on lopulta selvinnyt Neuvostoilmavoimien kaikkien aikojen suurimman pommitusoperaation vaatimaton tulos. ADD menetti sillä olleen erikoisaseman. Lisäksi Stalinin suosikkina ollut ADD:n komentaja marsalkka Golovnov oli ainoa Neuvostoliiton toisen maailmansodan ajan marsalkka, josta ei tehty Neuvostoliiton sankaria.

Teksti julkaistu Suomen Sotilaassa 2/2014

OLLI KIVINEN

Sotakorvaukset – vielä yksi torjuntavoitto

1944 maamme oli nollapisteessä, rahaton ja ystäväväätön, ja melkein 100 000 miestä ja naista oli menettänyt henkensä, paljon useammat terveytensä. Sitten olivat edessä sotakorvaukset ja jälleenrakennus, jonka taakka lankesi samojen suomalaisten harteille

Sotakorvaukset on varsin pahasti unohdettu, vaikka ne olivat ratkaisevan tärkeä vaihe sodan jälkeisessä Suomessa. Olen usein pohtinut, mistä sotakorvausprosessin jääminen siivuun johtui.

Ehkä sotakorvaustaakaan hellitettyä vuonna 1952 kansa oli loppen väsynyt yli vuosikymmenen raskaan taistelun johdosta. Nyt haluttiin katsoa tulevaisuuteen, koska horisontissa oli jo rohkaisevia merkkejä paremmasta. Olympialaiset ja sotakorvausten päättymisen muuttivat maamme tunnelman. Eikä pidä

Kirjoittaja, Helsingin Sanomien kolumnisti, valt. maist. Olli Kivinen on kirjoittanut kirjan isästään vuorineuvos Lauri Kivisestä, joka oli Sotakorvausteollisuuden valtuuskunnan (Soteva) puheenjohtaja 1944–1948.

unohtaa Armi Kuuselan valintaa Miss Universumiksi; sen merkitystä on tänä päivänä mahdotonta ymmärtää.

Sotakorvaukset olivat käsittämättömän raskas taakka, johon koko kansa joutui osallistumaan. Asian tuntijat eivät ole päässeet yksimielisyyteen sotakorvauksen hinnasta Suomelle, mutta se oli joka tapauksessa korkea. Asiaa tutkinut professori Sakari Heikkinen on laskenut, että sotakorvauksiin ja muihin korvausluonteisiin suorituksiin meni vuosina 1945–1952 keskimäärin neljä prosenttia bruttokansantuotteesta. Vuosina 1945 ja 1946 kulut oli seitsemän prosenttia. Vuodesta 1948 taakka pieneni nopeasti. Bruttokansantuotetta kouriin tuntuvampia ovat luvut sotakorvausten osuudesta valtion menoista. Vuosina 1945–1947 ne olivat 33–26 prosenttia kaikista menoista. Viimeisenä vuonna 1952 luku oli enää neljä prosenttia. Vuonna 1945 sotakorvausten osuus valtion menoista oli kaksi kertaa suurempi kuin siirtoväen asutus ja maataloustuet yhteensä.

Länsimailla oli keskeinen vaikutus Suomen kohtaloihin. Kolmen johtavan liittolaisen Yhdysvaltain, Britannian ja Neuvostoliiton pitämässä Teheranin huippukokouksessa marras-joulukuun vaihteessa 1943 länsivallat painostivat Neuvostoliiton siirtämään Suomen eri kategoriaan kuin ne maat, joilta vaadittiin ehdotonta antautumista. Se tarjosi tien Suomen itsenäisyyden säilyttämiseen

N-liitto pyrki sitomaan Suomen taloudellisesti

Hämärän peitossa on kysymys; missä vaiheessa neuvostojohto päätti luopua Suomen aseellisesta nujertamisyrityksestä ja ryhtyi painottamaan taloussuhteita ja Suo-

men sitomista niillä Neuvostoliiton ohjaukseen. Sotakorvaukset olivat ensimmäinen vaihe pitkäaikaisiin kauppasuhteisiin siirtymisessä..

Andrei Ždanov ja muut korkeat neuvostoviranomaiset olivat vihjanneet suomalaisille pian sotakorvauksista neuvottelemisen alusta lähtien, että Neuvostoliitto tilaa suomalais-tuotteita ja ennen muuta metalliteollisuuden tuotteita sotakorvausten päättymisen jälkeenkin. Suomalaiset olivat huolissaan siitä, mitä laajennetulla metalliteollisuudella tehdään, kun sotakorvauksia ei enää ollut.

Suomen teollisuudelle tulikin tilauksia rinnan sotakorvausten kanssa ja niiden jälkeen. Pian kävi selväksi, että Moskova käytti kaupapolitiikkaa tiukentaakseen otetaan Suomesta. Taloutta käytettiin painostuskeinona jo vuonna 1948, ja useasti sen jälkeen. Vuoden 1958 ”yöpakkasten” aikana Neuvostoliitto käytti kauppaa päästäkseen määräämään, keitä Suomen hallituksessa istuivat – suvereenisuudestamme annettiin pois iso pala.

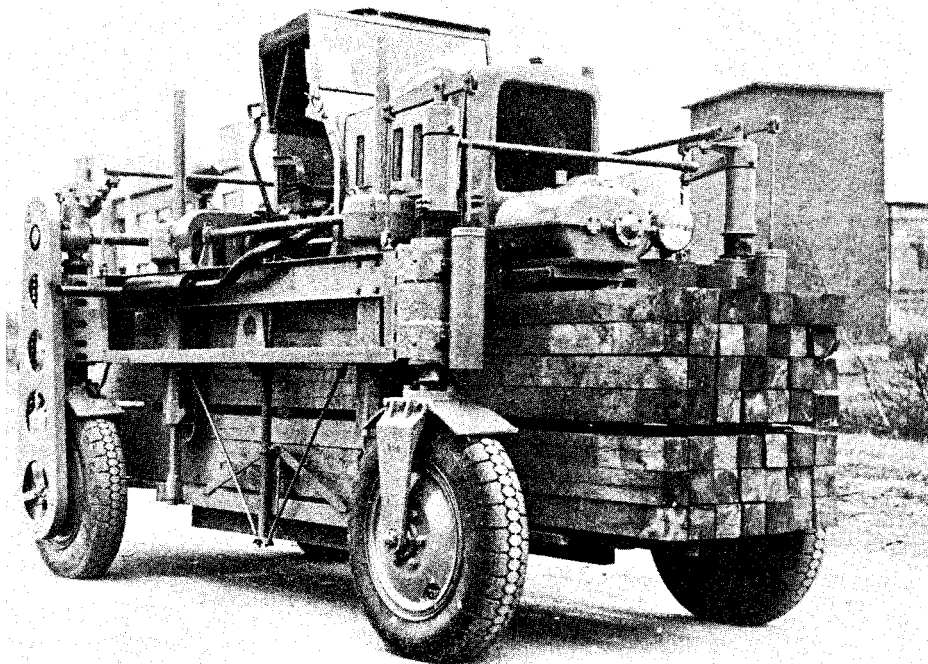
Neuvostoliiton politiikka onnistui varsin hyvin siitä huolimatta,

että pääosa ulkomaankaupastamme käytiin lännen kanssa ja vaikka maamme valtiojohto yritti koko ajan varoa, ettei idänkauppa noussut yli neljännekseen ulkomaankaupasta. Paras todistus Neuvostoliiton pitkäjänteisen politiikan onnistumisesta oli ”punaisten vuorineuvosten” eli idänkaupasta hyötyvien liikkeenjohtajien yritys nostaa Neuvostoliiton suosikki, pahasti alkoholisoitunut Ahti Karjalainen Urho Kekkosen seuraajaksi vuoden 1982 vaaleissa. Se paljasti, että todellisuudessa Neuvostoliitolla oli idänkaupan kautta vahva ote Suomesta aina luhistumiseensa saakka.

Venäläinen professori Ila Salomeshch vahvisti 2013 pidetyssä seminaarissa, että Neuvostoliiton päätavoite Suomen markkinoilla oli sotakorvauslistaa laadittaessa sitoa Suomi omaan talouspolitiikkaansa. Päätavoite oli minimoida länsikilpailu Suomen markkinoilla. Ohjelman mukaisesti vastustettiin jatkuvasti Suomen osallistumista läntiseen integraatioon. Linjan henkisen perinteen voi katsoa vaikuttavan vielä vuosikymmeniä Neuvostoliiton sortumisen jälkeen, kun se elättelee monien suomalaisten mielissä epäkuuloa länsi-integraatiota kohtaan.

Venäläinen tutkijan Tatjana Androsovian mukaan Andrei Ždanovin muistiinpanoissa on syksyiltä 1944 – siis kuukausia sotilaallisten torjuntavoittojen jälkeen – merkintä, ettei Suomea miehitetä missään tapauksessa. Päämääräksi otettiin hallitseva ote Suomen kauppavaihdosta. Neuvostoliiton osuus tuonnista ja viennistä piti nostaa monilla aloilla lähelle sataa prosenttia. Kampanja Suomen markkinoiden valtaamiseksi oli suunnattu ennen muuta Yhdysvaltoja ja Britannia vastaan, koska ne olivat ennen sotia olleet Suomen tärkeitä kauppakumppaneita. Strategiseksi päämääräksi otettiin Suomen talouden alistaminen ”Neuvostoliiton kansantalouden lisäkkeeksi”.

Sotakorvausten aikana rakennettiin myös länsisuhteita. Heti tilanteen helpotuttua vuoden 1947 Pariisin rauhansopimuksen jälkeen alkoi selkeä hivuttautuminen länteen. Erityisesti kauppapolitiikkaa

Ensimmäiset suomalaiset ”lukit” valmistettiin 1940-luvulla ja niitä vietiin sotakorvauksina Neuvostoliittoon satoja.

voi kutsua J. K. Paasikiven länsilinjaksi. Voimme puhua vielä yhdestä torjuntavoitosta.

Puheet Paasikiven – Kekkosen linjasta ovat virheellisiä, sillä Paasikiven linja oli vaikeissakin oloissa paljon tiukempi kuin Kekkosen. Vähimmäistasolla voi hyvin sanoa, että sotakorvausteollisuuden ponnistelut voittivat aikaa sodan jälkeisinä vuosina. Keväällä 1944 pelättiin valtakunnan korkeimmalla tasolla, että Neuvostoliitto käyttää mahdottomalta tuntuvaa sotakorvaustaakkaa tekosyynä Suomen lopulliseen lannistamiseen. Tämä huoli ei toteutunut, ja sotakorvausten hoito merkitsi, ettei Neuvostoliitolle tarjoutunut veruketta kiristää otettaan Suomesta.

Neljän vuoden kuluttua vuonna 1948 oltiin jo sen verran pinnalla, että kommunistit syrjäytettiin hallituksesta. J.V. Rangellia lukuun ottamatta kaikki ”sotasyylliset” armahdettiin – entisen pääministerin vuoro oli seuraavana vuonna. Samana vuonna toteutunut Neuvostoliiton ja Suomen YYA sopimus oli kokonaan eri luokkaa kuin vastaavat sopimukset Neuvostoliiton miehittämissä maissa. Se ei ajanut Suomea Neuvostoliiton satelliitiksi.

Tshekkoslovakia 1948 herätti lännen

Tshekkoslovakian ajautuminen kommunismiin vuonna 1948 herätti länsimaat stalinismin todellisuuteen. Muutos näkyi mm. siinä, että Suomi alkoi erityisesti Yhdysvaltain avulla saada kipeästi tarvitsemiaan luottoja, vaikka ei voinutkaan ottaa vastaan Marshall-apua. Lisäksi Suomi sai vaihe vaiheelta länsikauppansa toimimaan ja pääsi hitaasti irti velkakierrosta. Läntiset lainat, idän ja lännen kiristyvät suhteet sekä metsät ja metsäteollisuus helpottivat Suomen erkaantumista irti vaarallisesta kuilun reunalla kävelystä sodan jälkeisten ensimmäisten vuosien aikana.

Suomi onnistui muodostumaan poikkeukseksi siinä kehityksessä, joka ajoi muut Neuvostoliiton länsieurooppalaiset Moskovan suoraan määräysvaltaan. Länsimaissa huomattiin, ettei Suomi ollutkaan menetetty, vaikka Neuvostoliitto kiristikin otettaan omana valtapiirinään pitämässä osassa Eurooppaa. Raja meni siinä, mihin neuvostojoukot olivat tunkeutuneet.

Raskaiden paineiden alla tapahtunut Suomen onnistunut

Sotakorvausveturi lähdössä Neuvostoliittoon – rautateitse.

ponnistelu omalle kehityspolulle hämmästytti länsimaita ja herätti etenkin Washingtonin päättäjät tukemaan olemassaolostaan kamppailuvaa pohjoista demokratiaa. Suomi ei vastoin odotuksia ollutkaan vielä rautaesiripun takainen satelliitti. Länsivaltain strateginen, poliittinen ja taloudellinen etu vaativat Suomen auttamista.

Ensimmäinen päämäärä kansanvallan vakauttamisen jälkeen oli huolehtia siitä, että suomalaiset ja Suomen elinkeinoelämä saattoivat osallistua kansainväliseen kauppaan entiseen tapaan. Sen toteuttaminen oli Suomen kauppapolitiikan ensimmäinen tehtävä koko kylmän sodan ajan. Maailman kauppajärjestön Gattin jäsenyys vuonna 1950, Finefta 1961, EEC-vapaakauppasopimus 1973 ja Eftan täysjäsenyys 1985 olivat tärkeitä virstanpylväitä. Nämä askeleet tehtiin vaikeissa oloissa, ja Neuvostoliitto viestitti kaiken aikaa eriasteista nihkeyttä.

Sitten tuli vuosi 1989 ja muurit alkoivat murtua. Entinen vihollinen Neuvostoliitto hajosi kahta vuotta myöhemmin, YYA-sopimus joutui historian roskakoriin ja Suomi liittyi vuonna 1995 Euroopan unionin jäseneksi ja eteni siten todelliseen riippumattoman kansanvaltaisen länsimaan asemaan.

Jälkeenpäin on mahdotonta sanoa, miten historia olisi kääntynyt, jos sotakorvauksia ei olisi ollut ja teollisuus olisi päässyt harjoittamaan normaalia ulkomaankauppaa

eikä tavaraa olisi mennyt ilmaiseksi itään.. Jälleenrakennus perinteisillä länsieurooppalaisilla markkinoilla suorastaan janosi puutavaraa ja muita teollisuustuotteita. Suomen metalliteollisuus oli laajentunut sodan aikana ja oppinut improvisoimaan ja tuottamaan uusia tuotteita. Vientituloilla olisi ollut merkittävä vaikutus maamme omaan jälleenrakennukseen.

Sotakorvauksista selviäminen oli todellinen ihme

Sotakorvauksista suoriutuminen oli loppujen lopuksi ihme. Se herätti talvisodan ja jatkosodan torjuntavoitton tapaista ihailevaa hämmästyksiä niissä piireissä, jotka ylipäänsä Suomesta tiesivät tai välittivät. Sotakorvausponnistus pohjusti muitakin maamme pelastumiselle välttämättömiä rakennuspuita usealla tasolla. Suomen taloudellinen merkitys ja luotettavuus ahkerana ja täsmällisenä suorittajana oli Neuvostoliitolle paljon kannattavampi tie kuin miehitys maassa, joka oli osoittanut taistelutahtonsa ja sotimiskykynsä. ja vieläi asekatkenta kertoi selvää kieltä, että suomalaiset olivat valmistautumassa jatkamaan vastarintaan.

Sotakorvauksien toteutuksella oli kiistaton merkitys myös sodan jälkeisen levottoman ajan rauhoittamisessa normaaliksi arjeksi. Teollisuus joutui ponnistelemaan äärimmilleen, ja se tarjosi työtä sadoille tuhansille rintamilta vapautuneille miehille.

Teollisuudelle sotakorvausteollisuuden valtuuskunnan eli Sotevan tilaukset, jotka valtio maksoi, olivat varmaa ja hyvää tuloa ja toivat terveelluttu kassavirtaa.

Arkisen elämän vauhtiin pääsy oli erityisen tärkeää sen johdosta, että maassa vallitsi sodan jälkeen vallankumouksellinen tilanne. Kommunistit olivat nousseet suurpuoluudeksi kevään 1945 eduskuntavaalissa ja olivat voimiensa tunnossa. Tärkeää oli kamppailu vallasta ammattiyhdistysliikkeessä, jonka merkitys oli kasvanut merkittävästi. Työmarkkinat olivat levottomat, ja isänmaa oli selvästi vaarassa.

Myllerryksessä tapahtui epätavallinen käänne, josta voi kiittää ennen muuta sosialidemokraattista ammattiyhdistysliikettä: valta toi vastuuta. Se otettiin vakavasti SAK:ssa, jonka tavoitteena oli, että sotakorvaukset, jälleenrakennus ja palkkatason parantaminen onnistuvat tuottavuutta nostamalla sekä turvaamalla työkuuri ja työrauha. Tilanne oli jatkoa sota-ajalle, ja ammattiyhdistysliike oli selkeästi kantanut vastuuta Suomen säilymisestä vuoden 1940 tammi-kuun kihlauksen jälkeen – siis myös järjestönä, eikä vain jäsenten taisteluna rintamilla ja tehtailla.

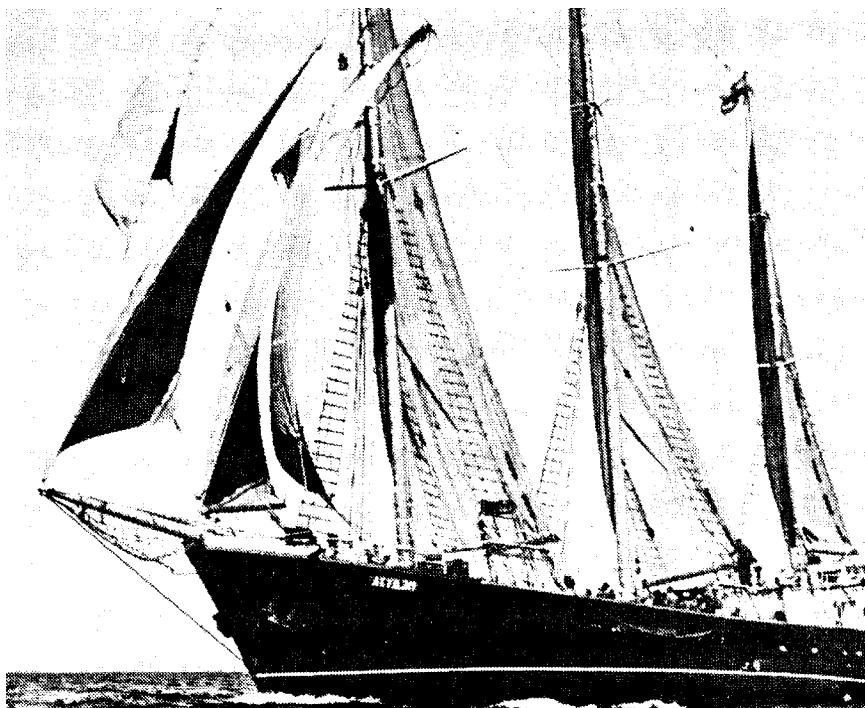
Toinen vielä hämmästyttävämpi piirre oli se, että kommunistit joutuivat työkurin valvojiksi. Syy oli yksinkertainen: Stalin oli tehnyt heille selväksi, että sotakorvaustuotteiden saaminen Neuvostoliittoon oli tärkeämpää kuin vallankumous Suomessa, eikä hänen sanojaan ollut kommunistien keskuudessa tapana jättää huomiotta. Valvontakomisio kielsi kommunisteja käyttämään lakkoasetta, koska sille tärkeät laivaston korjaustyöt ja uutisrakennukset eivät saaneet häiriintyä.

Sotakorvauksien toteutuksessa oli keskeisessä asema sotakorvausteollisuuden valtuuskunta Soteva. Se hämmästyttävä ilmiö maamme historiassa: Soteva oli todellinen talousdiktattori. Se oli todellisuudessa väliaikainen ministeriö, jolla oli täydellinen määräysvalta: Se käski teollisuusyritykset tekemään tuotteita, ja jos ne eivät suostuneet, uhkana oli haltuunotto. Soteva määräsi jopa

JÄÄKÄRIPATSAS MYNNISSÄ

**Jääkärikanssiassa
saatavilla taas mus-
tia metallisia jääkäri-
pienoispatsaita hintaan
300 euroa. Sponsoreille
tarkoitetuista numeroi-
duista vihreistä patsais-
ta tulee sopia kanslian
kanssa puhelimitse tai
sähköpostilla.**

Kuunareita valmistui vuosina 1945–52 kaikkiaan 90 – lähes 20 % kaikista sotakorvausaluksista. Suomen telakkakanta kolminkertaistui ja laivanrakennusalojen määrä kuusinkertaistui vuosina 1939–1952.

sähkön ja muun energian käytöstä.

Sotevan Kivinen oli talousdiktaattori

Soteva oli päällikkövirasto, ja sen johtajalla vuorineuvos Lauri Kiviselä oli talousdiktaattorin asema – koskaan aikaisemmin ei maassamme ole ollut samanlaista talousdiktatuuria, eikä varmaan nähdä vastaisuudessaakaan.

Sotevasta tuli suuri ”insinööri-tomisto”, jossa tehtiin tehdassuunnittelua, standardisointia, rationalisointia sekä tutkimus- ja kehitystyötä. Palvelukseen oli haalittu suuri joukko maan etevimpiä suunnitteluinsinöörejä. Lyhyessä ajassa oli opittava valmistamaan laadultaan korkeatasoisia tuotteita, joista monet eivät kuuluneet yritysten normaaliin tuotevalikoimaan.

Professori Karl-Erik Michelsenillä on varsin selkeä kuva sotakorvausten merkityksestä. Valta otettiin pois ministeriön ohjauksesta ja annettiin osaaville. Toisin sanoen, valtio-ohjauksen sijalle luotiin teknokraattijärjestelmä, joka yhdisti kaikkien osapuolten vahvuudet. Kaikki tämä pohjusti Suomen nou-

sua 1950-luvulla.

Sotakorvausten päätyttyä nousiin nopeasti tilanteeseen, jossa jopa kolme neljännestä maamme viennistä meni jo 1950-luvulla länteen ja loi yhdessä idänkaupan kanssa pohjaa sille menestykselle, joka myöhemmin nosti Suomen sodanjälkeisestä alhosta maailman demokraattisten maiden vauraimman tusinan joukkoon.

Michelsen on esittänyt yhden loppuarvion Sotevan työstä. Se toimi poliittisessa ilmastossa, jota sävyttivät voimakkaat ideologiset vastakkainasettelut ja pelko Neuvostoliiton miehityksestä. Ympäristön uhkiin verrattuna Sotevan toiminta näyttäytyy arkistojen valossa hämästyttävän kylmäveriseltä. Virasto kohtasi neuvostoliittolaiset vastaanottajat pelkäämättä ja ammattilaisen asenteella.

Soteva haki tehokkuutta toimituksia suorittavilta yrityksiltä ja myös itseltään. Virasto supisti omaa organisaatiotaan sitä mukaa, kuin toimitusrasite pienentyi. Näin Soteva sopeutui omaan suoritusasoonsa eikä omaan valta-asemaansa. Tässä suhteessa sitä voidaan pitää esimerkillisenä julkisena virastona.

Legendaarisen Marskin ryyppyn takana venäläistä upseerien juomakulttuuria

Marskin ryyppy on käsite, jonka useimmat suomalaiset tuntevat. Tälle tunnetulle käsitteelle ei ole aina osattu antaa konkreettista tai historiallisiin tosiasioihin perustuvaa sisältöä. Marskin ryyppy yhdistetään usein myös virheellisesti hillittömään ryyppiskelyyn ja humaltumiseen. Kyse on kuitenkin sivistyneestä juomakulttuurista, joka pohjautuu sallivaan, mutta kohtuuden rajat tuntevaan alkoholikulttuuriin.

Mannerheimin alaisena Venäjän armeijassa palvelleet kreivi Aleksei Aleksejevits myöhemmin Neuvostoliiton puna-armeijassa uransa luonut kenraali kuvasi nuoren Mannerheimin juomatapoja: ”Hän teki kaiken mallikelpoisella tavalla, jopa joi vodkaakin päihtymättä”. Kuvaus oli paljon kertova, sillä Mannerheimin tapa nauttia vodkasta poikkesi muiden venäläisten sotilaiden juomatavoista juoda itsensä yleensä tukkihumalaan.

Mannerheimin mukaan tavoitteena ei ole hillitön humala, vaan sellainen pikku nautinto, jonka oikeassa paikassa otettu ryyppy voi parhaimmillaan tarjota.

Usein luullaan, että Marskin ryyppy on piripintaan kaadettu lasi mitä hyvänsä viinaa useimmiten vodkaa. Tämäkään luulo ei pidä paikkaansa, vaan piripintainen vodkalasi perustuu Tsaarin armeijan upseereiden oikeuksiin ja palkkaehtoihin: Yksi annos lounaalla ja kaksi päivällisellä. Ja upseerit vaativat tarjoilevia sotilaspalvelijoita aina kaatamaan täydet annokset kruunun varastoista eli lasit piripintaan.

Myös tavalliset rivimiehet saivat reilut vodka-annoksensa päivittäin. Niiden tarkoituksena oli mielialan nostattaminen ja taistelutahdon parantaminen rintamaoloissa.

Ryyppyn tulee olla piripintainen

Piripintaisuus tulee Chevalier-kaartista

Mannerheim palveli uransa alun Chevalier-kaartissa, missä käytöstopoihin kiinnitettiin erityistä huomiota. Siellä vodkaa käytettiin tapakulttuuriin kuuluvana normaalina seurustelujuomana ja hyviin käytöstopoihin kuului maljanjuonti, kyky tyhjentää lasi yhdellä kulauksella ja olla läikyttämättä vodkaa piripintaisestakaan lasista.

Mannerheim on itse vahvistanut mieltymyksensä piripintaiseen ryyppyn tulleen palvelusajalta Venäjän armeijassa. Kenraali Airo nimittäin kysyi kerran Mannerheimilta suoraan, johtuiko tämän kiintymys piripintaiseen ryyppyyntä siitä, että hän sai itseksensä naureskella niille, joilla oli vaikeuksia täyden ryyppy-lasin käsittelyssä. Mannerheimin vastaus itsekin mielellään ryyppyn ottaneen Airon kysymykseen oli yksinkertainen: ”Venäjän armeijassa kuului upseerille yksi ryyppy lounaalla ja kaksi päivällisellä. Koska ne olivat ilmaiset, niin luulen, että kenraalikin olisi ottanut lasinsa niin täyteen kuin mahdollista.”

Vodkan käyttö seurustelujuomana oli Mannerheimille tuttua ja sen hän hyväksyi ja jopa nautti siitä. Mutta rintamaoloissa hän ei hyväksynyt ryyppiskelyä, vaikka sillä pyrit-

tiinkin lisäämään taistelutahtoa.

Mannerheim kirjoitti Japanin sotarintamalta isälleen kirjeen: ”Paloviinan juonti on luoja kiitos tuntuvasti vähentynyt ja meidän tuvassamme se on luullakseni minun ansiotani. Tuntuu hullunkuriselta, että minusta on tullut raittiusintoilija ja moraalisaarnaaja. Mutta arvaat, että se on tarpeen, kun kerron, että meidän tuvassamme juotiin 18 päivän aikana 82 pulloa paloviinaa.”

Juopumaton Mannerheim oli puolattarien suosikki

Viisi vuotta kestäneellä Puolan komennuksellaan Mannerheim ylläpiti venäläisiä kulttuuri-, ruoka- ja juomaperinteitä, jotka olivat kyllä hyvin tuttuja myös puolalaisille. Puolalaisaatelin perinnäistävät ja kulttuuri olivat kunniaa ja hän olikin usein nähty vieras puolalaisissa hienostopiireissä. Kultivoidulla käytöksellään, ryhdikkäällä olemuksellaan ja taidollaan nauttia vodkasta juopumatta hänen kerrotaan saavuttaneen suuren suosion erityisesti puolalaisien aatelisnaisten piirissä.

Nämä kilvoittelivat, jopa riitelivät venäläisen kenraalin suosiosta. Kerrotaan varsovalaisen kreivittären kiusoitelleen kuvankaunista serkkuaan:

”Huomasin illalla paroni Manner-

heimin saattaneen Sinua ilmeisesti-kin toivottaakseen hyvää yötä.”

Toinen vastasi:

”Paroni Mannerheim ei ole koskaan toivottanut minulle hyvää yötä. Ainoastaan hyvää huomenta”

Suomen Vapaussodan johtajan ja armeijan ylipäällikön historiassa ensimmäinen maininta piripintaisesta ryyppystä löytyy Vapaussodan Mikkelin Päämajan ajalta touko-kuulta 1918.. Tuolloin Mannerheim tarjosi vieraalleen, Saksan Itämeren divisioonan komentaja kreivi von der Goltzille piripintaiset ryyppy. Aineena ei nyt enää ollutkaan vodka vaan tanskalainen Aalborgin akvaviitti. Venäjän ja Puolan vuosilta tuttu vodka sai väistyä ja tilalle tuli vuosikymmeniksi skandinaavinen akvaviitti, milloin Norjasta, Tanskasta tai Ruotsista. Suomestahan ei alkoholia saanut. Kieltolaki oli hyväksytty ja vahvistettu joskaan se ei ollut vielä virallisesti astunut voimaan. Kieltolaki ei Mannerheimia hetkauttanut. Hän tarjosi Päämajassa vierailleen edelleen piripintaisia ryyppyjä,

Raittiusintoilijoina tunnetut se-naattorit Onni Talas ja Santeri Alkio paheksuivat Mannerheimin tapaa, mutta Mannerheim ei tällaista ah-

dasmielisyyttä voinut alkuunkaan ymmärtää. Eikä hän luopunut tavataan koko kieltolain aikana, ei edes Valtionhoitajan toimiessaan.

Marskin ryyppy ja Mikkelin klubi

Marskin ryyppy liitetään usein Mikkelin Klubiin, missä Mannerheim nautti lounaansa jatkosodan aikana Ruokajuomana lounailla oli olutta ja kivennäisvettä. Viiniä nautittiin vain juhlatilaisuuksissa. Arvovieraille tarjottiin myös konjakkia kahvin kera. Ja luonnollisesti ateriaan kuului yksi ryyppy,

Marskin ryyppyn nauttimiseen liittyvät tietyt tavat. Lasista on otettava oikea ote, mitä ilman ryyppyä ei pysty nauttimaan läikyttämättä sitä. Ryyppyä ei juoda kerralla, vaan sitä puraistaan vähintään kolmasti, eli nautitaan vähintään kolmella kerralla.

Ryyppynä tarjottiin Rajamäen Akvaviittia. Se oli valmistettu perunasta ja viljasta. Sodan ajan elintarvikepulan takia raaka-aineeksi tuli puupohjainen sulfiittisprii. Sitäkin kutsuttiin tikkuviinaksi, mihin viit-taisi myös pullon puusta sorvattu korkki.

Mannerheim oli ruokaryyppynä nauttinut akvaviittia jo kaksikymmentä luvulta alkaen, joten ryyppulle oli löydettävä vaihtelua. Mannerheimin vanhempi adjutantti Ragnar Grönvall kokeili useita päiviä eri sekoituksia ja maistelijoina toimiva kaikki päämajan korkeat upseerit. Mukana tällä kertaa olivat myös kenraali Vilho Nenonen ja eversti Aladar Paasonen, vaikka heillä aiemmin raittiusmiehinä oli yleensä lasit nurinpäin

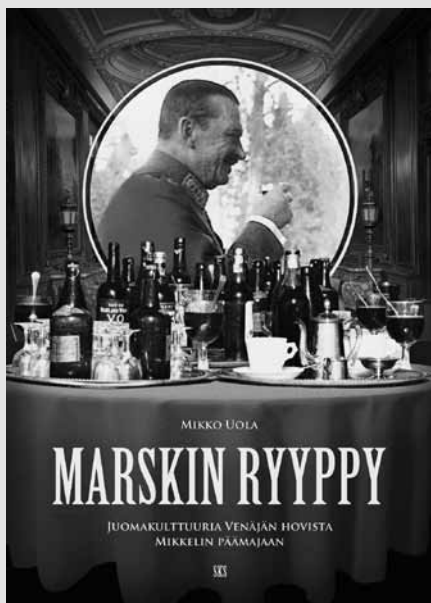
Sekoitus todettiin hyväksi ja sitä nautittiinkin vastaisuudessa sotien aikana Mikkelin Klubilla Mannerheimin seurueessa. Tosin ryyppy sai tuolloin nimekseen ”Blanding Grönvall” kehittäjänsä mukaan.

Mannerheim-museossa on tämä resepti ruutupaperille kirjoitettuna Alkon numeroineen Grönvallin varmentamana:

Sekoitus (Grönvall)

1ltr. Rajamäen akvaviittia	25
2 cl Vermouth.	6801
(Alkon kuiva valkoinen	6805)
1 cl Gin. suomalaista	29

Mainio kirja Marskin ryyppystä

Mikko Uola on kirjoittanut kirjan Marskin ryyppystä

■ Mikko Uola on kirjoittanut nyt jo toiseen painokseen ehtineen mainion kirjan marskin ryyppystä. (Marskin ryyppy, juomakulttuuria tsaarin hovista Mikkelin päämajaan, SKS 2014, 168 sivua.)

Uola kertoo Marskin ryyppyn historian, joka ei sekoituksena ole sen vanhempi kuin alkaen vuodesta 1942. Sitä ennen myös Mannerheimin 75-vuotispäivillä 1942, missä Hitler oli paikalla (tosin jättäen alkoholin väliin) tarjottiin snapsina vielä Rajamäen akvaviittia. Tämän jälkeen marskin adjutantti eversti Grönvall sai tehtäväkseen kehittää uuden snapsin. Pitkällisten yritysten ja testien tuloksena syntyi legendaariseksi tullut Marskin ryyppy.

Kirja kertoo, että, ottaen huomioon kysymyksessä olevan ”vain”

ryyppy, sen alkuperää on tutkittu todella huolellisesti. Ja onhan kirjoittajakin tohtorismies.

Marskin ryyppyn teollisessa tuotannossa on hupaisia piirteitä. Tavaramerkkioikeudet saatavat matkaan merkillisiä asioita.

Niinkin rohkeaan kannanottoon kirja uskaltautuu kuin pane-malla makutekstissä Ritariryyppyn Lignell&Piispasen tuotteen edelle.

Jokaisen joskus ravintolassa Marskin ryyppyn tilaavan on syytä tutustua Uolan kirjaan. Ryyppy ja sen historia käsittävät vain 50 sivua. Mutta kirjassa on ennen sitä 110 sivua muuta tarinaa, mitkä nekin ovat kovasti lukemisen arvoisia.

Jukka Knuuti

Snapsin resepti selvitettiin uudelleen

Koska ryyppyn reseptistä oli jatkuvasti riitoja ja väärää tietoa, niin Suomen Marsalkka Mannerheimin Metsästysmajajhdistyksen puheenjohtaja kenraali Adolf Ehrnrooth asetti 1980-luvun alussa asiaa selvittämään työryhmän, johon kuuluivat kenraaliluutnantti Erkki Setälä, maanviljelysneuvos Pentti Perttuli, sekä RUL:n aiempi puheenjohtaja Antti Kolehmainen. Työryhmä totesi perinpohjaisten tutkimusten tuloksena, että sekoitus Rajamäen Akvaviitti, gin, ja vermouthe oli alkuperäinen koostumus. Mikkelin seurahuoneella tarjoilijana ollut Taru Stenvall vahvisti reseptin oikeaksi kuten myös Mikkelin Alkon johtaja Eino Vahvaselkä.

Metsästysmajajhdistyksen pyynnöstä Alkon asiantuntijat tutkivat ja kehittivät vanhaa vastaavan sekoituksen vuoden 1984 Alkosta saatavilla olevilla aineilla: Extra Akvaviittia 500 ml, Pöytäviinaa 500 ml, Noilly Prat Vermouthe extra dry 20ml, giniä 10ml. Kehitystyössä mukana ollut Alkon laadunvalvontapäällikkö Ojala käytti sekoituksesta nimeä ”Jäljitetty valmistusohje Marskin Ryyppylle”. Näitä kaikkia aineita ei tänä päivänä enää ole Alkosta saatavilla.

Yllättäen Alkon tutkijat pääsivät tuolloin myös tieteellisesti analysoimaan alkuperäisen juoman koostumusta. Urho Castren oli 1944 pääministerin tehtävät jätettyään saanut Marskilta kuusi pulloa alkuperäistä snapsia. Mukana oli vielä nuoremman adjutanttin Bäckmanin saatekirje, jossa oli oikea resepti. Castrenin poika löysi vielä kaksi avaamatonta pulloa ja antoi toisen niistä Alkolle. Kemistit tutkivat juoman ja totesivat pohjana olleen Rajamäen Akvaviittia sekä mausteina kuivaa Vermouthia sekä ripaus Giniä. Siis juuri Grönvallin resepti, jonka myös Bäckman oli saatekirjeeseen Castrenille kirjoittanut..

Mikkelin Klubi oli yllättäen rekisteröinyt yleisesti käytössä olleen nimen Marskin Ryyppy. Kun Alko suunnitteli 1990-luvun alussa Mars-

kin ryyppyn valmistuksen aloittamista, pyysi Mikkelin Klubi nimestä 400 000 markkaa, mihin Alkon silloinen pääjohtaja Heikki Koski ei suostunut. Alko olisi ollut valmiit maksamaan 30 000 markkaa. Niinpä Alko otti tuotantoonsa 1991 alkuperäisen reseptin mukaan valmistetun Marskin ryyppyn nimellä Juhlaryyppy, Nimi vaihtui vuonna 2000 Ritarin ryyppiksi. Sitä on jälleen Alkon tilausvalikoimasta saatavilla.

Lignell & Piispanen/Allied Domecq osti vuonna 1995 Marskin Ryyppy tavaramerkin, mutta maksettusta hinnasta ei ole tietoa.

Kirkasta vai kellertävää

Alkosta löytyvä Marskin ryyppy on siis Lignell&Piispanen tuote. Se on kirkasta ja väritöntä. Sitä vastoin alkuperäinen Blanding Grönvall, Alkon Juhlaryyppy ja Ritariryyppy ovat väritään kellertäviä juuri alkuperäiseen sekoitukseen kuuluneesta akvaviitista johtuen. Alkon Marskin Ryyppyn etiketissä todetaankin, että se on ” valmistettu Mikkelin Klubin perinteisen reseptin mukaan”. Sitä vastoin Ritarin Ryyppyn etiketissä todetaan, että se on valmistettu ”Marsalkka Mannerheimin adjutanttin alkuperäisen reseptin mukaan.”

Helsingissä on ainakin kolme korkeatasoista ravintolaa: Katajanokan Kasino, Savoy ja Suomalainen klubi, jotka tarjoavat itse valmistettua lähinnä alkuperäistä vastaavaa Marskin ryyppyä. Näiden ravintoloiden Marskin ryyppy on kellertävää johtuen käytetyn akvaviitin väristä. Niiden resepti on oikea, kuten myös Alkosta tilaustuotteena nyt taas uudestaan saatavilla olevassa Ritarin Ryyppissä.

Tämän päivän Alkon tuotteet Sekin selvitettiin

Kuten aiemmin todettiin, ei vuoden 1984 aineosia ole enää Alkosta saatavilla. Suomen

Marsalkka Mannerheimin Perinnesäätiö päättikin selvittää, mikä on sekoituksen koostumus saatavissa olevilla Alkon tuotteilla. Enti-

nen Alkon pääjohtaja Heikki Koski auttoi selvitystyötä antamalla vuoden 1984 kemistien nimet ja yhteystiedot. Heistä kaksi oli vielä Alkon palveluksessa nyt tosin johtotehtävissä. Tätä myönteisesti selvitystyöhön suhtautuvaa asiantuntijatiimiä täydensi vielä Altian tuotekehityspäällikkö. Ja näin tämän vuoden tammikuussa Säätiö saikin käyttöönsä uunituoreen reseptin tämän päivän aineista.

Resepti on annettu sekä Katajanokan Upseerikerholle että Katajanokan Kasinolle. Suosittelen vierailua Kasinolla, mikäli haluaa nauttia piripintaan kaadetusta, jääkylmästä snapsista maittavan aterian painikkeeksi.

Varapuheenjohtaja Pekka Kouri
Suomen Marsalkka Mannerheimin Perinnesäätiö

Lignell & Piispanen Marskin ryyppy on ainoa, jota Alkosta saa. Oikeaoppisten mukaan resepti ei ole oikea. Alkon Ritarin ryyppyä saa Alkosta tilauksena.

RAINER STAHEL – jääkärien johtajasta ilmatorjuntakenraaliksi

Luftwaffen ilmatorjuntajoukkojen kenraaliluutnantti Rainer Stahel (s. 5.1.1892) kuoli sotavankileirillä Neuvostoliitossa 30.11.1955. Hän oli Saksan ansioitunein ilmatorjuntaupseeri, jolla oli vahvoja siteitä myös Suomeen. Hänen elämäntarinansa on mielenkiintoinen. Hän tuli Suomeen jääkäreiden mukana, tuli Suomen kansalaiseksi ja eteni puolustusvoimissa everstiluutnantiksi.

Kenraaliluutnantti Rainer Stahel
(15.1.1892–30.11.1955)

Kirjoittaja, eversti evp Ahti Lappi on kirjoittanut kuusi ammattialaansa ilmatorjuntaa käsittelevää kirjaa. Tuorein on joulun 2013 alla ilmestynyt, Helsingin pommituksista kertova ”Ilmavaara”.

Tehtailijan poika Rainer Stahel oli kotoisin Bielefeldistä, missä hän valmistui ylioppilaaksi vuonna 1911. Hän meni samana vuonna armeijaan, missä hän palveli aluksi rivimiehenä ja aliupseerina, kunnes sotakoulun käytyään ylennettiin vänrikiksi joulukuussa 1912. Hän toimi mm. Jalkaväkirykmentti 130:n pataljoonassa adjutanttina. Stahel osallistui ensimmäiseen maailmansotaan aluksi Jalkaväkirykmentti 130:n riveissä länsirintamalla luutnantiksi ylennettynä komppanianpäällikkönä ja sitten yliluutnantiksi ylennettynä täydennyspataljoonan komentajana.

Stahel komennettiin 15.5.1916 Lockstedtin koulutuskeskukseen, jolloin hänestä tuli suomalaisen Jääkäripataljoona 27:n konekiväärikomppanian päällikkö (31.5.1916–8.7.1917). Välillä hän oli lyhyen aikaa muissa tehtävissä mm. rynnäköpataljoonan komentajana, mutta määrättiin sitten taas Jääkäripataljoona 27:n esikuntaan konekivääriupseeriksi. Kuten tiedetään, JP 27 osallistui itärintamalla sotatoimiin mm. Riianlahdella.

Jääkärien mukana Suomen armeijaan

Rainer Stahel siirtyi Suomen armeijan palvelukseen helmikuussa 1918. Hän toimi ensin

suomalaisen JP 27:n komentajana 19.2.–9.3.1918, minkä jälkeen hänestä tehtiin jääkärirykmentin komentaja (10.3.–31.3.1918). Hänet ylennettiin Suomen armeijan majuriksi 28.2.1918. Huhtikuun 1. päivänä 1918 majuri Stahel sai nimityksen Jääkäriprikaati 3:n komentajaksi, missä tehtävässä hän toimi kesäkuuhun saakka. Hänet ylennettiin Suomen armeijan everstiluutnantiksi 27.5.1918. Vapaussodan ansioistaan hänelle myönnettiin 2. ja 3. lk:n Vapaudenristit.

Vapaussodan päättyttyä Stahel jäi Suomeen ja toimi ensin 1. Divisioonan esikuntapäällikkönä kesän 1918, minkä jälkeen hänet nimitettiin Helsinkiin rykmentin komentajaksi (6.9.1918–5.11.1919). Sitten hän oli lyhyen aikaa siviilifirman palveluksessa Helsingissä, kunnes hänet valittiin Turun suojeluskuntapiirin apulaispäälliköksi ja sotilasohjajaksi 15.3.1920. Hän toimi näissä tehtävissä yli viisi vuotta ja sai erotessaan päiväkäskyssä maininnan ”taitavana ja innostavana esimiehenä.” Stahel oli avioitunut berliiniläisen Ilse Reyscherin kanssa ennen Suomeen tuloa helmikuussa 1918, ja heidän molemmat lapsensa syntyivät Turussa. Perhe oli kirjoilla Helsingin saksalaisessa seurakunnassa. Stahel sai Suomen kansalaisuuden 1.7.1921 ja hänet sijoitettiin reserviup-

Stahel toimi Lockstedtin koulutuskeskukseen, Jääkäripataljoona 27:n konekiväärikomppanian päällikkönä (31.5.1916–8.7.1917).

seerina puolustusvoimien listoille (22.2.1922–19.12.1934).

Takaisin Saksaan kesällä 1925

Kesällä 1925 Rainer Stahel muutti perheineen takaisin Saksaan ja pestautui ensin asesuunnittelijaksi perheyriitykseen (Firma H.M. Stahel) Bielefeldissä. Kesällä 1931 hän vaihtoi alaa ja toimi lyhyen aikaa vakuutusmiehenä, mutta siirtyi sitten Stahelin kutomon apulaisjohtajaksi. Marraskuussa 1933 Stahel palkattiin maavoimien asesuunnitteluvirastoon, missä hän osallistui mm. lentokoneaseiden ja ”yliraskaiden” konekiväärien suunnitteluun. Joulukuussa 1934 Stahel luopui Suomen kansalaisuudesta ja hänet nimitettiin Saksan armeijan kapteeniksi 1.4.1935. Hän osallistui Hermann Göringin johtaman Ilmailuministeriön kevyiden ilmatorjuntatykkien kehittämisprojektiin 1.6.1935–14.11.1938. Tässä vaiheessa alkoi Rainer Stahelin huima urakehitys ilmatorjunnan piirissä. Hänet ylennettiin majuriksi 1.4.1936.

Monipuolinen kokemus ilmatorjuntaupseerina

Majuri Stahel määrättiin 15.11.1938 Kevyt Ilmatorjuntapatteristo 73:n

yhden patterin päälliköksi. Liikekannallepanon yhteydessä 26.8.1939 hänet määrättiin reservistä muodostetun Kevyen Ilmatorjuntapatteristo 731:n komentajaksi, missä tehtävässä hän toimi toisen maailmansodan alkuvaiheen ajan. Hänet ylennettiin everstiluutnantiksi 1.11.1939. Stahel suoritti vajaan kuukauden pituisen ilmatorjuntapatteriston komentajakurssin Ilmatorjuntakoulu 1:ssä helmi-maaliskuussa 1940. Kursin jälkeen hän toimi lyhyen ajan sisällä kahden kevyen ilmatorjuntapatteriston komentajana.

Ranskan antautumisen jälkeen Stahel nimitettiin 1.8.1940 Luftwaffen valvontakomissioon sijoituspaikana Bourges Ranskassa. Hän toimi myös komission esikuntapäällikkönä 1.1.–24.3.1941. Stahel pääsi pian takaisin ”kuraportaan” joukkoihin, kun hänet 25.1.1941 määrättiin moottoroidun Ilmatorjuntarykmentti 34:n komentajaksi. Tässä tehtävässä hänet ylennettiin everstiksi 1.3.1942. Ylenemisvauhdistakin voi päätellä, että Rainer Stahel oli poikkeuksellisen taitava upseeri! Hänet palkittiin ritariristillä 18.1.1942.

Stahel ehti toimia myös Ilmatorjuntarykmentti 99:n komentajana ennen kuin hänet 25.9.1942 määrättiin Stalingradin rintamalle Luftwaffen 4. Kenttädivisioonan komentajan sijaiseksi ja samalla Luftwaffen Tais-

teluosasto Stahelin komentajaksi. Kaikesta päätellen Stahel toimi tehokkaasti, sillä hänelle myönnettiin ritariristi tammenlehvien kera 4.1.1943 ja hänet ylennettiin kenraalimajuriksi 22.1.1943. Puna-armeija oli kuitenkin täysin ylivoimainen, ja ilmaylivoimakin oli siirtynyt Neuvostoliitolle. Sotamarsalkka Paulus allekirjoitti antautumissopimuksen 30.1.1943, mutta Rainer Stahelia ei jätetty Stalingradin mottiin. Hänet siirrettiin 1.2.1943 uuteen tehtävään 4. Ilma-armeijan komentoporttaaseen.

”Die Flakglocke von Messina”

Parin seuraavan vuoden aikana kenraalimajuri Rainer Stahel määrättiin aina sinne, missä oli ”kuumat paikat” ja tarvittiin huippupätevää ilmatorjuntaupseeria. 21.5.1943 Stahel määrättiin 22. Ilmatorjuntaprikaatin komentajaksi Italiaan. Sisiliasta vetäytyvien saksalaisten joukkojen ylikulun suojaaminen Messinan salmessa elokuussa 1943 on eräs Stahelin ja Saksan ilmatorjunnan loistavimpia urotekoja. Elokuun alussa salmen suojana oli 65 saksalaista ja italialaista raskasta ilmatorjuntapatteria, joiden pääkalustona oli vanha 88-millinen tykki (RMB), mutta käytössä oli uudempakin

88 millin RMB on Saksan kotirintaman ilmatorjunnan syömähammas.

Messinan salmen menestyksellisessä ilmatorjunnassa oli mm, 65 kappaletta neliputkisia 20-millisiä it-tykkejä.

88-mallia (m/41) sekä järeitä 105 mm:n tykkejä. Lisänä oli kevyitä tykkejä, 139 kpl 20-millisiä, 65 kpl neliputkisia 20-millisiä (vierling) ja 16 kpl 37 mm:n tykkejä. Merellä oli myös kahdeksan Siebel-lauttaa, joissa oli ilmatorjunta-aseistus. Ilmatorjunnan tiheys oli poikkeuksellisen hyvä: noin 0,7 km²/raskas patteri ja n. 10 asetta/km². Tulos oli sen mukainen.

Evakuointi Messinan salmen yli, ”Operaatio Lehtagang”, alkoi yöllä 11./12.8.1943 ja kesti kuusi vuorokautta. Tänä aikana siirrettiin vesitse 3–5 km:n levyisen salmen yli vajaa 40 000 sotilasta, 9605 ajoneuvoa, 47

panssarivaunua, 94 tykkiä ja 17 000 tonnia ampuatarvikkeita. Samalla siirrettiin Sisilian puolella olleita it-yksiköitä mantereelle, joten suojauskin heikkeni vähitellen. Tappiota tuli puolin ja toisin. Liittoutuneet raportoivat tuhonneensa 23 ja osuneensa 43:een kuljetusalukseen; saksalaisilla oli vain 12 kuljetuslauttaa, 8 Siebel-lauttaa, 9 maihinnousualusta ja syöksyveneitä, joten saksalaisten ilmoittamat tappiot (4 lauttaa, 1 Siebel-lautta, 1 maihinnousualus) saattavat olla lähempänä totuutta. Liittoutuneet suorittivat 1–17.8. Messinan alueella 1742 taistelulentoa ja menettivät 109 konetta, mikä mer-

kitsisi 6,25 % tappioita. Ilmatorjunta sai torjuntavoiton. Sanonta ”Die Flagglocke von Messina” jäi historiaan (saks. Flagglocke, ns. kupukello, vrt. ilmatorjunnan suojakupu). Rainer Stahelin maine vain kasvoi!

Rooma, Vilna, Varsova, Bukarest

Sisilian operaation jälkeen Rainer Stahel nimitettiin Italian antauduttua syyskuussa 1943 oton Rooman komendantiksi. Tässä vaiheessa hän joutui tekemisiin myös juutalaiskysymyksen kanssa. Lähteiden mukaan hän suhtautui täysin kielteisesti

Stahel on niin tärkeä mies, että hänet lennätettiin turvaan Stalingradin motista, eikä hän joutunut näihin vankijonoihin. Tosin myöhemmin hän jäi neuvostoliittolaisten vangiksi ja kuoli sotavankeudessa marraskuussa 1955

natsijohdon vaatimukseen Rooman juutalaisten kuljettamiseksi keskitysleireille.

Puna-armeijan vyöryessä kohti länttä, Hitler käski muodostaa eräistä kaupungeista ”linnoituksia”, joista ei saanut luopua. Tämä taktiikka kulutti ihan turhaan saksalaisten voimavaroja. Stahel määrättiin 7.7.1944 Vilnan linnoituksen komentajaksi, missä tehtävässä hän toimi vain muutaman päivän. Hänelle myönnettiin ritariristi miekkojen kera 18.7.1944 ja hänet ylennettiin 22.7.1944 kenraaliluutnantiksi. 25.7. hänet määrättiin Varsovan kaupungin komendantiksi, kun kaupungissa alkoi tunnettu Puolan juutalaisten kansannousu. Vastarintaliike kukistettiin samalla kun kaupunki tuhoutui pahasti; olihan sitä pommitettu jo syksyllä 1939 rajusti.

Stahel määrättiin 26.8.1944 Bukarestin pohjoispuolelle ”taistelukomendantiksi”. Tämä jäikin hänen viimeiseksi tehtäväkseen, sillä romanialaiset ottivat hänet vangiksi 29.8. ja luovuttivat Puna-armeijalle.

Kuolema vankileirillä

Neuvostoliitossa kenraaliluutnantti Rainer Stahel sijoitettiin Voikon vankileirille, missä oli muitakin saksalaisia kenraaleja. Stahelia pidettiin vankeudessa yli 11 vuotta sotarikoksista syytettynä. Pyrkimykset sotavankien vapauttamiseksi näyttivät tuottavan tulosta, kun Nikita Hrustshev ilmoitti armahduksesta 9.9.1955. Stahelin kannalta tämä tapahtui ilmeisesti liian myöhään, sillä hän kuoli vankeudessa 30.11.1955. Hänen hautansa löytyy Cherntsyn saksalaisten sotavankien hautausmaalta, jonne on haudattu 15 muuta saksalaiskenraalia. Paikka sijaitsee noin 320 km Moskovasta koilliseen. Netistä löytyy kuvia hautausmaalta.

(Lähteitä: Karl Friedrich Hildebrand: *Die Generale der deutschen Luftwaffe 1935–1945*, Osnabrück 1992; Wikipedia: Rainer Stahel).

Gunvor Zilliacus 100-vuotta

Jääkäriperinneliikkeen veteraani Gunvor Zilliacus täytti 1. huhtikuuta 100 vuotta Konkordia-hoitokodissa Helsingissä. Hän oli naimisissa jääkärieversti Per Zilliacuksen kanssa ja viimeinen elossa oleva jääkäriin puoliso. Gunvor Zilliacus JP27:n perinneyhdistyksen Satakunnan ensimmäinen puheenjohtaja. Myöhemmin hänet kutsuttiin osaston kunnianpuheenjohtajaksi. Lehtinaisena hän kirjoitti myös lukuisia juttuja Paroleen.

Porin osasto kävi onnittelemassa päiväsankaria hänen syntymäpäivänään. Vasemmalla Paavo Peltola, Gunvor Zilliacus keskellä, oikealla Jaan Norho.

25.2.2014 JÄÄKÄRIPAADELLA

Perinteinen kunnianosoitus 25. helmikuuta Jääkäripaadella. Henkilöt vasemmalta Erkki Pekki, Kari J. Talvitie, Maisa Crockford ja Anja Voss. Kuva: Paul Voss.

Erkki Sillanpää ottamassa vastaan pienoisyäkärilippua 80-vuotispäivänään 4. kesäkuuta 2001.

In Memoriam

ERKKI SILLANPÄÄ

Maaliskuun 2. päivänä 2014 poistui keskuudestamme jääkärien perinneliikkeen aktivisti Erkki Sillanpää. Hän oli syntynyt 4. kesäkuuta 1921 Keuruulla.

Erkki Sillanpään ilmoittautui 19-vuotiaana abiturienttina vapaaehtoisena asepalvelukseen talvisodan alkupäivinä. Hän toimi lähettinä II armeijakunnan esikunnassa Karjalan kannaksella ja oli ”kärpäsenä katossa”, kun 11. esikunnassa helmikuuta tehtiin raskas päätös luopua Summata. Ylioppilastutkinto 1940 ja upseerikoulun kurssi 1941–42 olivat sotavuosien välirasteja. Rauhan tultua opiskelu Helsingin yliopistossa johti ylempään oikeustutkintoon 1948 ja monipuoliseen työuraan asianajajana, asianajotoimiston lakimiehenä ja 1972 alkaen omistajana. Asianajajana hän jatkoi vielä pitkään eläkkeellä ollessaan.

Erkki Sillanpää osallistui Suomen Sotaveteraaniliiton toimintaan, mutta erityisen läheistä hänelle oli osallistumisen viipurilaisyhteisöjen toimintoihin. Torkkelin Killan ja Viipurin Suojeluskunta- ja Lotta Svärd -piirin Perinnekillan hallituksille riitti hänen aikaansa ja tarmoaan.

Jääkäripataljoona 27:n Perinneyhdistykseen Erkki Sillanpää liittyi 1992 ja oli alusta alkaen Helsinki-Uusimaa osaston kantavia voimia toimien mm. johtokunnan jäsenenä. Jääkärikerhon puheenjohtajana alkaen 1997 hän kutsui puhujia, mutta oli itsekin aktiivinen esitelmänpitäjä. Hänellä tuntui olevan loppumaton määrä jääkäreiden elämää ja toimintaa koskevia esitelmänaiheita. Esitelmät liittyivät usein kokouspäivään, tosin kymmeniä vuosia aiemmin.

Jääkäri liikkeen varhaiset Helsingin-vaiheet, pai-

kallishistoria ja pääkaupunkiseudun jääkärikohteet saivat opastavaa lisävalaisua, kun Helsinki-Uusimaa osaston projektina Erkki Sillanpään johdolla työkennellyt toimituskunta sai Ostrobotnian päiväksi 1999 valmiiksi kuvien ja sanojen kavalkadin ”Jääkärien Helsinki” -kirjasen. Julkaisusta ollaan tekemässä uusintapainosta jääkäri liikkeen 100-juhlavuosiin liittyen.

Jääkärien Helsinkiä ehkä tärkeämpikin oli toinen kirjallinen julkaisu, jonka tekijänä Erkki Sillanpää oli. Hän oli toimittajana Helsinki-Uusimaa osaston kirjahankkeessa ”Jääkärihaudat Helsingissä ja Uudellamaalla”. Kunnianhimoinen julkaisu painettiin 2003.

Tämä jääkärihautakirja oli mallina perinneyhdistyksen muille osastoille ja jääkärien viimeisiä leposijoja alettiin kartoittaa koko maassa. Tässäkin Erkki Sillanpää oli mukana. Hänen elämäkumppaninsa Ulla Kampman kokosi asiatiedot Pohjois-Pohjanmaan jääkärihaudoista Erkin toimiessa hänen apunaan. Tämä hautakirja valmistui talvella 2011.

Helsinki-Uusimaa osaston jäsenillä pysyy mielessään ”taistelijapari” Erkki ja Ulla. He olivat mukana kaikissa riennoissa. Arvotilaisuuksissa he hankkiutuivat etupenkkiin, mistä oli esteetön näköala, jotta puheidenpitäjät ja muut ohjelmansuositajat saatiin tallennettua ensin filmille ja sittemmin bitteinä.

Samoin pysyvät mielissämme Erkin kuuluvala äänellä esittämät näkökohdat ja perustelut, mistä asiasta sitten keskustelu kävikin.

Kepeät mullat, Erkki.

Jukka Knuuti

OLLI REHN
VETERAANIJUHLASSA

”Karhu ei saa napata sieluumme euraasialaiseen syleilyynsä”

Juhlaa kunnioitti läsnäolollaan tasavallan presidentti Sauli Niinistö puolisoineen, sekä pääministeri Jyrki Katainen ja puolustusvoimien komentaja kenraali Ari Puheloinen. Kuva: Anssi Tiusanen

Valtakunnallisen Veteraanijuhlan järjestäminen 27.4. päämajakaupunki Mikkeliissä osui juuri oikeaan osoitteeseen. Aiheeseen liittyen kaupunki piti sotien aikaiset ainutlaatuiset kohteet avoimina vieraille: Marskin salonkivaunu, viestikeskus Lokki, Mikkelin Klubi ja Jalkaväkimuseo aidoilla paikoillaan toivat Marskin hengen käsin koskeltavana pääjuhlaan osallistuneille 2 2200:lle veteraanille ja muille vieraille.

Mikkeli halusi uusia tapahtuman vakiintunutta ohjelmaa tuoden myös nuoret ohjelmansuorittajat mukaan Mikkelin Jäähallin pääjuhlaan. Etelä-Savon tanssiopiston 26 nuorta esitti Sibeliuksen Finlandiaan laaditun koreografian mukaisen tanssin, 21 tytön Cantus Michaelis kuoro, toi iloisella laulullaan karjalaisuutta ja Jorma Eton tekstien suomalaisuutta tilaisuuden piristeeksi. Näyttelijä Timo Närhinsalon esittämä Ylipäällikkö luki kirjeittensä ja päiväkäskyjen tekstejä.

Euroopan komission varapuheenjohtaja, mikkeliiläinen Olli Rehn, kertoi juhlapuheessaan, miten hänen isoisänsä, mikkeliiläinen taksimies, aseveli ja reservin kersantti Ville Valjakka, vastasi EU-kansanäänestyksen iltana hänen kysymyksiinsä, miten isoisä äänesti: ”Minä katsoin

viisi vuotta itään. Sen jälkeen olen katsonut vain länteen. Äänestin tietysti Suomen Eurooppaan.”

Rehn kuvasi, miten tätä Euroopan turvallisuudelle annettua ääntä horjuttaa nyt Venäjän toimet Ukrainassa. Ne ovat horjuttaneet myös suomalaisten turvallisuuden tunnetta. Venäjän itselleen ottama tehtävä lähialueilla asuvien maamiesten suojelemisesta kovin ottein sopii huonosti eurooppalaiseen turvallisuusjärjestykseen.”

Rehnin mukaan Venäjän toimien taustalla on historiasta kumpuava ajatus ”Venäjän ideasta”. ”Venäjän historia on ollut länsimielisten zapadnikkien ja euraasialaisten slavofilien vuorovetoa. Tästä on piirteitä nyky-Venäjällä, jossa presidentti Vladimir Putin haluaa olla nimenomaan euraasialaisen unionin isäntä. Ajattelen niin, että Venäjän naapurina on padottava voimistuvaa euraasialaista vaikutusta eri elämäntilanteilla, politiikassa ja kulttuurissa, ja taloudessakin, jos takana on vain geopoliittiset päämäärät. Samalla on osattava elää Venäjän kanssa sellaisena kuin se on, etenkin taloudellisen yhteistyön saralla – mutta varottava, että karhu ei nappaa sieluumme euraasialaiseen syliinsä.”

Perinteisen Veteraanin iltahuudon soolo-osat esitti kuoron ja orkes-

terin säestyksellä koskettavasti Ali Elkharam, Mamkin kasvatti ja Mikkeliin asettunut maahanmuuttaja.

Ari Valjakka

Veteraanijuhlia pidetään vuoteen 2017 saakka

Valtakunnallisten veteraanijuhlien jatketaan näillä näkymin Itsenäisyyden 100-vuotisjuhla vuoteen 2017 asti. Ensimmäiseen tilaisuus 1982 kokosi 6 500 osanottajaa, tänä vuonna Mikkelin juhlan 2 200 osanottajan määrä jäi jonkin verran ennakoarvioista. Edellisen illan asevelitapaamiseen Karkialammella jaksoi mukaan muutaman kymmenen veteraania. Kaikkiaan sotaveteraanien määrä on tällä hetkellä runsaat 30 000 henkeä. Veteraanien muistaminen ja kunnioittaminen valtakunnan tasolla on perustetun työryhmän pohdinnassa.

Kuvassa puhuu Eino Polónin veljenpoika Juhani Polón (oikealla). Airuet vasemmalta Jukka Engström ja Matti Salonen.

Eino Polónille muistotaulu Nokialla

■ Jääkärieversti Eino Polónille paljastettiin muistotaulu Nokian Kerholassa 21 helmikuuta 2014. Kerhola oli Nokian Gummitehtaan, nykyisen Nokian renkaiden edeltäjän työntekijöiden valistustalo. Polón toimi

yhtiön sosiaalipäällikkönä 1945–65.. Eversti Polón oli Nokian Gummitehtaan perustajan Eduard Polónin esikoispoika. Eino Polón oli Mannerheim-ristin ritari.

Muistotaulussa on lasin alla pe-

rustelut Polónin Mannerheim-ristin myöntämiselle sekä lyhyt luonneldinta Polónista. Teksti on lainattu Jussi Jalosen Polónista kertovasta kirjasta ”Haavoitettu ritari”. Muistotaulu on sijoitettu sankaritaulun viereen.

TUNNISTATKO HEIDÄT?

2/2014

■ Haminan taistelukoulu elo-syyskuu 1918.

Alhaalla vasemmalta 1. tuntematon, 2- A J Ikonen, 3. Age Backström, 4. Erik Leander West, Bergö.

Keskellä 1. Pietari Heikka?, 2. Valter Wisén, Vaasa, 3. Einar Suomela, Korttesjärvi, 4. Mathias Storgård, Vöyri, 5. tuntematon

Ylhäällä vasemmalta 1. ehkä Gunnar Skrifvars, Maksamaa (sotakoululainen ei jääkäri), 2. J E Sundman Korsholma/Mustasaari, 3-4 tuntemattomat

Jos tunnet kuvan tuntemattomia, niin kerro. Tietoja voi lähettää Margareta Ehrmanille: margareta.ehrman@gmail.com tai puh. 050-5426729

Kirjallisuutta

KAIKKI EIVÄT KESTÄNEET

Ville Kivimäki: *Murtuneet mielet. Taistelu suomalaissotilaiden hermoista 1939–1945.* WSOY 2013. 475 s.

■ ■ ■ Suomalaisten sotilaiden mielen-terveysongelmia ei ole aiemmin näin suurta julkisuutta saaneessa teoksessa käsitelty. Ville Kivimäen omaan väitöskirjaan perustuva tutkimus sai vuoden 2013 Tieto-Finlandia -palkinnon.

Suomen armeijassa palveli vuosina 1939–45 kaikkiaan noin 600 000 miestä, eivät kaikki tietenkään samanaikaisesti. Heistä liki 20 000 sai jossakin määrin psykiatrista hoitoa, kuka mielisairaalassa, kuka hetken aikaa jonkinlaisessa toipilaskodissa ja kuka työpalveluna, siirtona takarintamalle tai kotiseudulle. Voi vain kuvitella, paljonko heitä oli, joiden oireet olivat sen verran lieviä, ettei heitä hoidettu, koska asiantuntevaa hoitoa ei ollut saatavilla. Sotapsykiatria alkoi kehittyä Suomessa vasta sodan aikana.

Rikkinäisistä kodeista lähtöisin olleet ja he joilla oli huoli omasta perheestä sairastuivat helpommin kuin he, joilla ei tällaista taustaa ollut. Asemasotavaihe ei juuri vähentänyt psyykkisesti oirehtivien lukumäärää. Monilla oireet talvisodan tai jatkosodan hyökkäysvaiheen tapahtumista nousivat esille vasta

myöhemmin. Mielen-terveysongelmat nähtiin usein potilaan omaksi syyksi ja heikkoudeksi. On kuitenkin syytä muistaa tuonaikainen psykiatrian taso.

Miehistö oirehti psyykkisesti useammin kuin upseerit ja aliupseerit. Ilmeisesti johtajissa oli enemmän valikoitunutta väkeä ja tämä vaikutti paineensietokykyyn rintamaoloissa. Jatkosodan miehistöaineksessa oli vanhemmissa ikäluokissa paljon heitä, jotka oli ennen sotia kutsunnoissa vapautettu palveluksesta rauhan aikana. Lisäksi kesällä 1944 palvelukseen kutsuttiin uudelleen miehiä, jotka ikänsä tai kuntoisuusluokkansa vuoksi oli vapautettu hyökkäysvaiheen jälkeen.

Kivimäki luo kokonaiskuvan mielenkiintoisten yksittäistapausten avulla. Sodan jälkeisiin tapauksiin ei Kivimäki juurikaan puutu. Moni alkoi oirehtia vasta silloin ja huomattava osa sota-ajan psykiatrista potilaista tarvitsi hoitoa myös sodan jälkeen. On tärkeä nostaa esille myös tällaiset asiat ja huomata, että kaikki eivät kestäneet.

Pasi Pulju

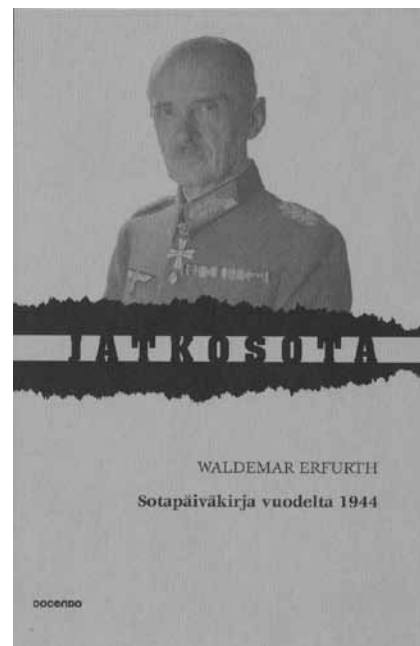
KOLME JATKOSOTA-KLASSIKKOA TULI UUSINTAPAINOKSINA

■ ■ ■ Nuorten miesten vetämä kustantamo Docendo ilmoittaa pyrkivänsä Suomen johtavaksi sotahistorian kustantajaksi. Sitä he taitavat jo nyt ollakin ainakin julkaistujen kirjojen määrällä mitaten.

Docendon eräs uusi ja ennakkoluuloton hanke on jatkosotaklassikoiden uudelleenjulkaisu. Sarjassa ilmestyi kevättalvella kolme kirjaa.

■ Vanhin kirjoista on Saksan yhteysupseerina jatkosodan aikana Päämajassa toimineen jalkaväenkenraali **Waldemar Erfurthin** ”*Sotapäiväkirja vuodelta 1944*”, joka julkaistiin 1954.

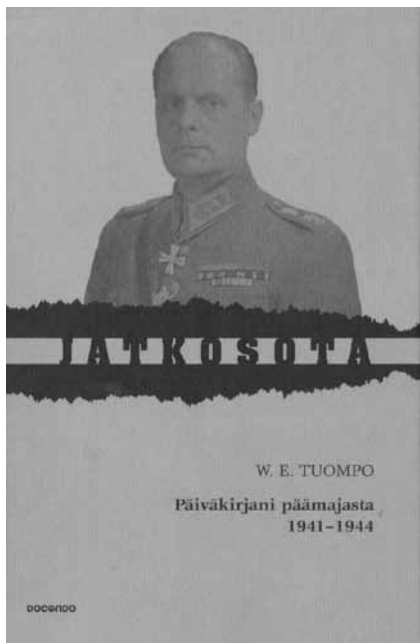
Erityisen kiinnostavia ovat Erfurthin muistiinpanot keskusteluitaan marsalkka Mannerheimin ja

hänen lähimpien apulaistensa kanssa. Kirja kertoo aseveljien tiiviistä yhteistoiminnasta sodan lähestyessä loppua kesällä 1944, kun rintamallanne dramaattisesti heikkeni ja sitä seurannut poliittinen kriisi kärjistyi kohti välirikkoa.

Pekka Visuri on kirjoittanut teokseen johdannon helpottaakseen tekstin ymmärtämistä mm. paikannimien osalta. Esimerkiksi Pähkinälinnasta Erfurth käyttää nimeä *Schlüsserburg*.

■ Toinen klassikko, kenraali **K. L. Oeschin** ”*Suomen kohtalon ratkaisu kannaksella v.1944*” (ilместynyt 1958) on hyvin ajankohtainen huomioon ottaen keskustelun, mitä viime aikoina on käyty kesän 1944 sotatapahtumista. Kirjan alussa Oesch kertoo etulinjan tiedustelu-raporteista, joissa selostettiin mm. suomalaisten asemia kohti kaive- tuista rynnäköhaudoista, lisääntyneestä liikenteestä ja aktiivisuudesta vanginsiippauksissa. Oesch ihmettelee, ettei kenraali Laatikaisen johtama IV armeijakunta ryhtynyt havaintojen johdosta mihinkään valmisteluihin hyökkäyksen varalle. Vaikka arvioitiin, ettei välitöntä hyökkäyksen vaaraa ollut, olisi sotilaan periaatteen mukaan pitänyt valmistautua pahimman varalle, kirjoittaa Oesch. Suurhyökkäyksen

alettua Mannerheim kutsui Oeschin Kannaksen joukkojen komentajaksi. Kirjan on toimittanut Vesa Määttä. Hän kirjoittaa Oeschista elämäkerrtaa, jonka on määrä ilmestyä 2015.

■ Kolmas jatkosotaklassikko-kennraali **W. E. Tuompon** ”Päiväkirjani päämajasta 1941-1944”, joka on ilmestynyt 1968. Tuompo kuului marsalkan lähipiiriin, joten hänellä oli mahdollisuus tehdä havaintoja monista kiinnostavista keskusteluista ja niihin pohjautuneista päätöksistä. Mannerheim kertoi Tuompolle avomielisesti mielipiteitään sotilaallisista ja poliittisista kysymyksistä. Tuompo kuului myös Mannerheimin pöytäseurueeseen. Kirjan on toimittanut Pekka Visuri.

Vaikka nämä kolme kirjaa ovatkin vanhoja, ovat ne niin vanhoja että suurelle osalle sotahistorian harastajia ne ovat jo uusia. Ne sopivat parhaalla mahdollisella tavalla siihen keskusteluun, joka on jälleen keran noussut siitä, miksei Kannaksen suurhyökkäykseen varauduttu hyökkäystä ennustavista tiedustelutiedoista huolimatta.

Täytyy toivottaa onnea kirjojen uusintajulkaisukokeilulle samoin kuin Docendon pyrkimyksille sotahistorian julkaisijana.

Jukka Knuuti

”VAARAN VUODET” LUULTUA PIDEMMÄT?

Jukka Seppinen: *Kivi bolševikin kengässä, Neuvostoliiton tavoitteet Suomessa 1917-1970*, Minerva, Juva 2014. 465 sivua

■ ■ ■ Valtiotieteen tohtori Jukka Seppisen uusin kirja saa lukijansa hämilleen: noinko Neuvostoliiton ja Suomen poliittiset suhteet yli 50 vuoden ajan todella kehittyivät? Kun pääosa kirjasta käsittelee sodanjälkeistä aikaa, on ainakin keski-ikäen ylittäneillä lukijoilla tuosta ajasta jo omakohtaisiakin näkemyksiä.

Seppinen toteaa, tai vahvistaa sen vallitsevan käsityksen, että Neuvostoliitto yritti vuosina 1939-1944 Suomen valloitusta, mukaan luettuna myös talvi- ja jatkosodan välinen aika. Vain puolustustahtoinen armeija esti tämän hankkeen toteutumisen ja sotilaat saivatkin kirjassa kiitettävän avosanan. Väite siitä, että Neuvostoliitto tuki koko sodan jälkeisen ajan monella tavoin Suomessa voimia, joiden se toivoi saavan aikaan vallankumouksen, ei sen sijaan vakuuta. Niin kuin ei vakuuta sekään väite, että sodan aikaiseen ”rauhanoppositioon kuuluneet saivat virkoja tai hyvän alun poliittiselle uralleen. Samalla tästä joukosta kasvoi viides kolonna, joka auliisti kuvasi lähihistoriaa Moskovan sanelemien ehtojen mukaisesti”. – Tätäkin kehitystä oli, mutta Seppinen yksinkertaistaa ja yleistää liiaksi asioita. Hänen mainitsemastaan joukosta kohosi sentään kaksi presidenttiä, kolme pääministeriä ja useita muita ministereitä, joiden lojaalisuutta isänmaataan kohtaan ei ole syytä epäillä.

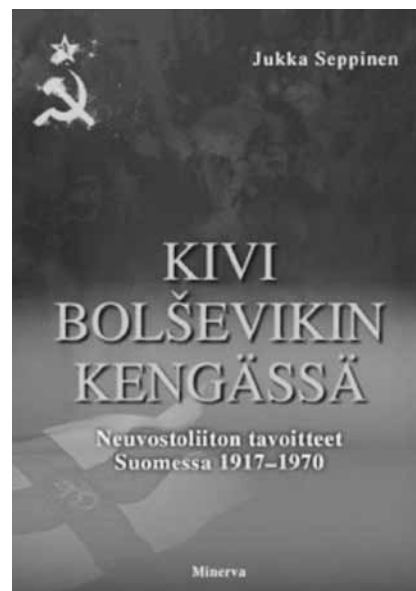
Työtä hän on joka tapauksessa tehnyt väitteidensä todistamiseksi paljon, siitä kertoo esim. henkilöhaikemisto, joka käsittää yli 500 nimeä alkaen jostakin SKP:n paikallistason vähäisestä toimijasta. Alkuperäistä aineistoa on löytynyt yli 10 suomalaisesta arkistosta ja viiden muun maan arkistosta mukaan luettuna Moskovan arkistosta.

Kirjan sankariksi – ainoaksi

laatuaan – nousee Urho Kekkonen, ensin ministerinä ja sitten presidenttinä. Pyrkinessään pitämään Suomen lännen tiellä, sai hän kuitenkin tehdä toinen toistaan syvempiä kumarruksia itään. Ei presidentti Paasikivikään Seppisen mielestä suuriin synteihin sortunut, mutta ei vedä vertoja Kekkoselle.

Jos kirjasta haluaa löytää ”puunaisen langan”, on se suomettumishistorian synty ja kehitys sotavuosista lähtien. Myös tästä asiasta monella lukijalla on varmaan omakohtaisiakin käsityksiä ja voi olla, että ne eivät ole yhteneviä kirjan kirjoittajan kanssa.

Esko Vuorisjärvi

MIKSI NE SRAPNELIT RAUDUSSA RÄISKÄH- TELIVÄT?

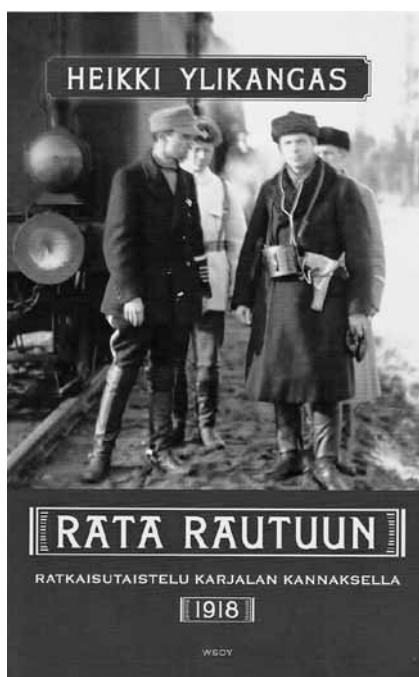
Heikki Ylikangas: *Rata Rautuun – ratkaisutaistelu Karjalan kannaksella 1918*. 410 sivua. WSOY 2013.

■ ■ ■ Äskettäin ilmestyi professori Heikki Ylikankaan kirja, Rata Rautuun, Raudun rajapitäjän sotamelskeistä 1918. Alaotsikko Ratkaisutaistelu Karjalan kannaksella ilmentää ytimekkäästi teoksen sisällön. Professori on kyennyt julkaisullaan tukkimaan enemmän kuin hyvin epäilemänsä aukon, että Raudussa käyty kamppailu ja sen histo-

riallinen merkitys olisivat jääneet unholaan. Veteraanipolvet saattoivat aikoinaan muistaa Kiannon sepittämän Vapaussoturin valloituslaulun, jossa kerrotaan srappnellien räiskähdelleen Raudussa. Rata Rautuun kuuluu kirjoihin, jotka on pakko lukea yhdellä mutta pitkällä istumalla.

Ylikankaan lähestymiskulma vuoden 1918 tapahtumiin on laajempi kuin tavanomaisessa kirjallisuudessa. Hän lähtee siitä, että Venäjän keisarivallan kaatuminen maaliskuussa 1917 jätti Suomeen valtatyhjiön. Se kiinnosti Venäjän väliaikaista hallitusta ja myöhemmin bolševikkihallitusta sekä Saksaa siksi, että sotivat osapuolet pelkäsivät Suomen mahdollisen ajautumisen vastustajan vaikutuspiiriin heikentävän omaa asemaa. Suomen eduskunta halusi enemmistö päätöksellä ottaa ohjat omiin käsiinsä säätämällä heinäkuussa valtalain. Käytännössä se oli itsenäisyysjulistus. Ylikangas osoittaa ylimmän vallan maassa kuitenkin joutuneen tuuliajolle. Tyhjä tila rupesi täyttymään alhaalta päin punakaarteilla ja suojeluskunnilla.

Rautu joutui Karjalan taisteluiden keskiöön vasta 20. helmikuuta 1918, jolloin punakomentaja Palmu Pietarista hyökäten miehitti Raudun rautatieaseman ja linnoitti sen vahvasti. Palmu toimi Pietarin puolustukses-

ta vastaavan kenraalin komennossa. Se selittää Palmun hyökkäyksen taustaa: bolševikkihallitus oli huolestunut Pietarin turvallisuudesta ja sodan kulusta. Palmun komennossa oli Suomen punakaartilaisia, Pietarin suomalaisia ja myös puna-armeijan yksiköitä. Senaatin eli hallituksen joukkojen onnistui murtaa asemalinnoitus 4.–5. huhtikuuta. Raudun taisteluiden ihmismenetykset saattoivat olla jopa suurempia kuin Kalevankankaalla Tampereella ja nousta lähelle kymmentä prosenttia sodan 1918 uhreista.

Professori Ylikangas todistaa myös Raudussa käydyin sisällissotaa vaikka myöntääkin siinä olleen mukana järjestäytyneitä puna-armeijalaisia. Hän perustelee näkemyksensä sillä, etteivät Suomi ja Neuvosto-Venäjä olleet missään vaiheessa sotatilassa eikä sen vuoksi voida puhua vapaussodasta. Vuoden 1918 sota on tulkittavissa myös toisin kuin Ylikangas esittää. Hän pitää taisteluita pelkästään punaisten ja valkoisten sotana. Suomi oli tammikuussa suvereeni, itsenäiseksi tunnustettu valtio, ja sillä oli hallitusta totteleva sotaväki. Kun valkoisten paikalle pannaan Svinhufvudin hallitus ja punaisten tilalle Mannerin kansanvaltuuskunta, niin sisällissotakäsitteen rinnalle on tasavertaisesti nostettavissa muitakin sodan nimiä. Ehkäpä ne srappnellit eivät Raudussa sittenkään pelkästään sisällissodassa räiskähdelleet!

Veikko Leväniemi

KALMIN PATALJOONASTA KARJALANKANNAKSELLE

Jarkko Kemppi: *Kenraali ja sotataidon kehittäjä N. V. Hersalo.* 264 sivua. Docendo 2013.

■■■ Niilo Viktor Hersalon (1895–1979) nimi oli varmasti tuttu kaikille suojeluskuntalaisille. Hän nimittäin kirjoitti niin monta suojeluskuntaohjesääntöä ja -opasta, ettei hänen nimeensä voinut olla suojeluskun-

tatoiminnassa törmäämättä. Yhtä lailla hänen nimensä on tullut suojeluskuntien historiasta kiinnostuneiden tietoon. Kirjoittihan hän kaksi ensimmäistä osaa suojeluskuntien kolmeosaisesta historiasta.

Joensuulainen sotahistorioitsija Jarkko Kemppi on kirjoittanut elämäkerran tästä kenraalista ja sotataidon kehittäjästä, joka oli myös talvi- ja jatkosodan aikainen divisioonankomentaja.

Hersalon (ent. Sigell) sotilasura alkoi jo vapaussodassa, jossa hän taisteli upseerina kuuluisissa Kalmin joukoissa Kuhmoisten–Lahden suunnalla. Vapaussodan jälkeen Hersalosta tuli suojeluskuntamies. Hän hoiti monia tärkeitä tehtäviä tässä vapaaehtoisessa maanpuolustusjärjestössä ja kävi suomalaisia varten kaikessa salaisuudessa Saksassa järjestetyn yleisesikuntaupseerikurssin.

Kempin kirjoittama elämäkerta keskittyy varsin pitkälle Hersalon kirjallisiin töihin, joista tietysti on helposti saatavilla lähdeaineistoa. Hersalo kirjoitti todella monia ohjesääntöjä ja artikkeleita, joiden päätarkoitus oli suomalaisten maanpuolustajien sotataidon kehittäminen. Tässä mielessä hän oli varmasti aikansa tärkeimpiä vaikuttajia.

Talvisotaan silloinen eversti Hersalo lähti 21. divisioonan komentajana Vuosalmelle. Jatkosodassa hän komensi niin ikään divisioonaa, tälläkin kertaa Karjalankannaksella. Keväällä 1942 kenraalimajuriksi ylennetty Hersalo ja hänen komen-

Kirjallisuutta

tamansa 15. divisioonaa taistelivat Kannaksella rintaman Laatokkaan nojanneella vasemmalla siivellä.

Elämäkerrassa korostuvat Hersalon monet sotilaille osoitetut käskyt, joissa on havaittavissa poikkeuksellista tiukkuutta ja arvostelevaa sävyä. Ehkäpä Hersalo olikin tiukka komentaja, mutta vaikutelmaan saattaa vaikuttaa myös se, että hänen komennettavakseen saamansa divisioonat eivät sen enempää talvi- kuin jatkosodassakaan olleet upseeri- ja miehistöainekseltaan armeijamme parhaita.

Kempin elämäkerta jääkin hiukan ohueksi. Henkilönä kenraali pysyy kirjassa melko etäisenä. Ilmeisesti mitään Hersalon omaa arkistoa ei ole elämäkertatyötä varten ollut käytettävissä.

Kirjasta käy ilmi, ettei Hersalo sodan jälkeen 1946 reserviin siirtymään ollut kovinkaan aktiivisesti mukana järjestötoiminnassa tai esiintynyt paljoakaan julkisuudessa. Hersalo kuului kuitenkin Vapaussoturien Huoltosäätiön hallintoneuvostoon vuosina 1954–1964. Kirjassa on kuva, jonka kuvateksti väittää Hersalon olevan siinä puhumassa Tampereella 1960-luvulla. Tosiasiassa Hersalo on pitämässä juhlapuhetta ylipäällikkö Mannerheimin patsaan paljastustilaisuudessa 4.6.1956 Tampereen Vehmaisissa. Monet evp-kenraalitkin pelkäsivät paljastustilaisuutta niin, että jäivät pois siitä, mutta Hersalo tuli ja puhui jämäkästi.

Mikko Uola

KAKSI KIRJAA JA KAKSI PÄINVASTAISTA KUVAA KENRAALI LUNDQVISTISTA

Markku Iskanius: *J. F. Lundqvist. tuntematon kenraali.* Apali 2013 160 sivua.

■ ■ ■ Harvoin kaksi kirjaa täydentävät niin hyvin toisiaan niin hyvin, kuin Lorentzin *Iskuja ilmaan* ja ilmavoimien pitkäaikaisesta komentajasta, kenraali Lundqvista kertova

kirja. Molempien kirjojen päähenkilö on sama: ilmavoimien komentaja Jarl Lundqvist.

Lorentz kritisoi ilmavoimien komentajaa ankarasti Täysin päinvastaisen kuvan saa Iskaniuksen kirjasta, missä Lundqvist esitellään Suomen ilmavoimien luoja.

Lundqvistin kaltaista lujaotteista organisaattoria tarvittiin panemaan ilmavoimat järjestykseen 1930-luvun alussa. Ilmavoimissa kukkivat kaikki mahdolliset kukat kun konsulttina oli käytetty vuoroin saksalaisia, ranskalaisia ja englantilaisia asiantuntijoita. Myöskään aselajin kurissa ja järjestyksessä ei ollut kehumista.

Ilmavoimia repi luonnollisesti riita pommikoneiden ja hävittäjien tärkeysjärjestyksestä. Sen lisäksi meillä oli vielä oma eksoottinen koulukuntakiista: onko tuhansien järvien maassa parempi käyttää ponttonein varustettuja vesikoneita vai maakentiltä toimivia koneita.

Lisäksi piti ratkaista myös kysymys kotimaisesta lentokonevalmistuksesta ja tehtaasta. Poliittisia päättäjiä kiinnosti enemmän kotimainen työ kuin tuotettavien lentokoneiden laatu. Tässäkin asiassa tarvittiin Lundqvistin voimakasta tahtoa.

Lundqvistin uraa seuratessa tulee mieleen klassinen käsite Peterin periaate: henkilö etenee tehtävissään pätemättömyytensä asteelle. Lundqvist oli päättäväinen organisaattori,

hyvä hallintomies ja kova neuvottelija, kun käytiin keskusteluja hankinnoista. Hänen olisi täytynyt pitäytyä näissä asioissa, missä olivat hänen vahvuutensa.

Satuin lukemaan ensin Lorentz ja sitten Iskaniuksen ja tuo järjestys oli hyvä. Lorentzin herättämiin kysymyksiin ilmavoimien komentajan kyvyttömyydestä Iskaniuksen teksti antoi hyvän taustan.

Jukka Knuuti

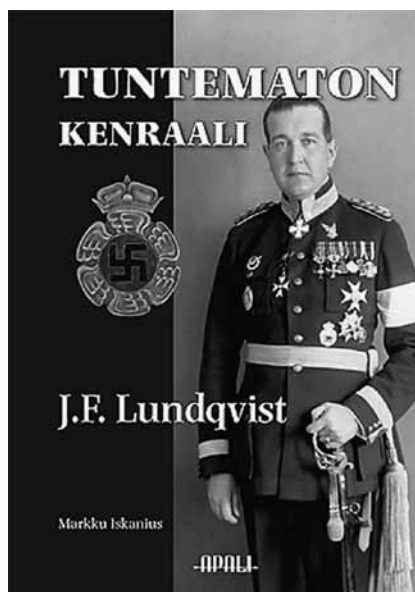
PERUSTEELLISESTI EPÄONNISTUNT JÄÄKÄRIKENRAALI JARL LUNDQVIST

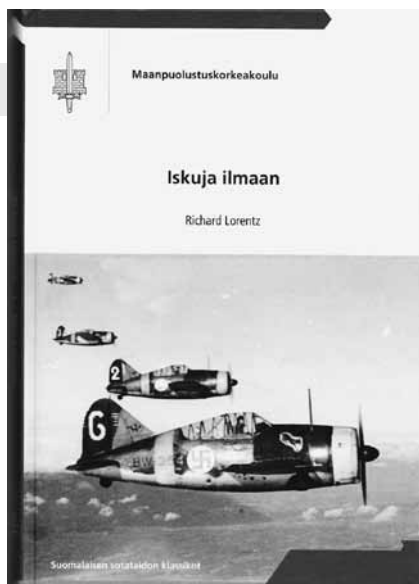
Richard Lorentz: *Iskuja Ilmaan.* Maanpuolustuskorkeakoulu 2014. 272 sivua.

■ ■ ■ Eversti Richard Lorentz, joka loi Suomen ilmavoimien erittäin menestyksellisen hävittäjätaktiikan 1930-luvulla ja johti hävittäjätoimintaa kirjoitti 1953 kirjan, joka julkaistiin 2014. Useimmin kirjassa esiintyvä henkilö on ilmavoimien komentaja kenraali Jarl Lundqvist. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikki maininnat ovat kielteisiä.

Tykistömiehenä ilmavoimien komentajaksi 1932 nimitetylle Lundqvistille uusi puolustushaara on täysin tuntematon. On kummallista, että energisenä miehenä tunnettu kenraali ei ryhtynyt mitenkään paneutumaan ilmavoimien asioihin, vaikka niitä johtikin lentoaselajia läpi sodan vuoteen 1945,

Lundqvist vaati pommikoneiden hankkimista hävittäjien kustannuksella vielä pitkään sen jälkeen, kun muualla maailmassa oli ymmärretty aiempi käsitys pommikoneiden kaikki voipaisuudesta mahdottomaksi. Puolustushaaran komentaja ei ollut kiinnostunut ilmasodan suunnittelusta sen enempää kuin ohjesääntöjen valmistumisesta. Ilmasodan taktiikan kehittäminen kuului myös Lundqvistin inhokkeihin. Hän vastusti ilmavoimien johtajärjestel-

mien rakentamista. Johtajärjestelmien merkityksen ymmärryksen puutteesta kertoo jotain ilmavoimien esikunnan siirtäminen sodan aikana Helsinkiin

Kiinnostuksen puute puolustushaaran asioihin ei estänyt häntä alistamasta hävittäjäyksiköitä suoraan alaisuutensa ohi koko komentoketjun. Tuntuu uskomattomalta, että ilmavoimien komentaja vieraili hävittäjätukikohdassa ensi kertaa viimeisenä sotavuotena 1944.

Entä miksi kirja julkaistaan vasta nyt? 1953 puolustusministeriö olisi vaatinut mm. senhetkistä Neuvostoliittoa koskevan osion kirjoittamista uudelleen ja sitä Lorentz ei halunnut tehdä. Toki kirjan käsikirjoitus on kuulunut ilmailun historiasta kiinnostuneiden (ml. allekirjoittanut) kirjastoihin.

Lorentzin teksti on katkeran miehen kynän jälkeä. Ei tullut Mannerheim-ristiä, vaikka ansioita oli vähintäänkin riittävästi. Eikä tullut kaulukseen leijonia eikä häntä päästetty edes ulkomaankomennuksille. Jos Lorentz olisi elänyt jossain isommassa sotaa käyneessä maassa, olisi hän nyt maailmankuulu hävittäjätaktiikan luoja, jonka tekstejä luettaisiin maailman ilmesota-akatemoissa. Mutta tärkeintä tietysti on, että hänen ideansa toteutettiin ja Suomen hävittäjäilmavoimat pääsivät talvi- ja jatkosodissa hämmästyttäviin suorituksiin, ilmavoimien kelvottomasta johdosta huolimatta.

Jukka Knuuti

STEFAN FORSSIN KUMMALLINEN KAMPANJA

■ ■ ■ Parolessa 1/2014 ilmestynyt Stefan Forssin arvostelu kirjastani Mannerheimin ja Rytin vaikeat valinnat. Suomen johdon ratkaisut jatkosodan käännekohtassa (Docendo 2013) noudattelee samaa tekstiä, jota hän oli levittänyt jo muihinkin lehtiin – kuulemma kertomatta toimituksille, että kyseessä on kierrätysjuttu.

Arvostelussa ei kirjan pääsisällöstä puhuttu juuri mitään, vaan kirjoittaja esitteli lähinnä omia mielipiteitään ja lisäksi asioista, joita kirjassa ei edes käsitellä. Sen ovat kirjan lukeneet voineet hyvin todeta.

Sain jo kirjani käsikirjoitukseen poikkeuksellisen paljon kommentteja arvostamiltani henkilöiltä. Yksikään heistä ei ole löytänyt kirjasta ”äärimmäisyyksiin meneviä tulkintoja” ja ”murskaavaa kritiikkiä” erityisesti Mannerheimia vastaan, kuten Forss väittää siinä olevan. Kenellä lienee ollut vaikeuksia luetun ymmärtämisessä?

Stefan Forss on tulkinnut, että olisin yleisesti vähätellyt Päämajan toimintakykyä. Kirjani painopiste on valtiollisen ja sotilasjohdon ratkaisujen arvioinnissa niissä tilanteissa, jotka johtivat kesän 1944 kriisiin. Valinnat olivat vaikeita, ja virheitäkin tehtiin. Toisaalta totean, että suurhyökkäyksen alettua kesäkuussa sekä Mannerheim että Päämaja pystyivät saamaan tilanteen hallintaan kohtalaisen nopeasti.

Todella tiukkaa arvostelua Päämajan toimintaa kohtaan ennen kesäkuun 1944 suurhyökkäystä on luettavissa kenraaliluutnantti K.L. Oeschin kirjasta Suomen kohtalon ratkaisu Kannaksella v. 1944, joka julkaistiin jo 1956 ja ilmestyi juuri uusintapainoksena.

Olen kirjassani selvittänyt perusteellisesti liittoutuneiden ”kolmen suuren” Teheranin konferenssissa 1.12.1943 tekemiä päätöksiä Suomen suhteen. Forss lienee kuitenkin ainoa, joka tulkitsee, että väittäisin heidän siellä ”taanneen” Suomen itsenäisyyden. On merkittävää, että arvostelun kirjoittaja vetää veteraanit ja sankarivainajatkin mukaan perustellessaan omia tulkintojaan seuraavankaltaisella herjalla: ”Tämä kumarrus Venäjään päin loukkaa veteraanejamme ja heidän kaatuneita aseveljiään, jotka suurin ponnistuksin pystyivät – maamme nykyisten rajojen ulkopuolella – pysäyttämään venäläisen hyökkäyksen ja pitämään asemansa.” Mistähän tuokin käsitys on syntynyt? Kirjasta sitä ei ainkaan löydy.

Suomen asema ja johtajien päätökset 70 vuoden takaisissa dramaattisissa tapahtumissa on herättänyt laajalti mielenkiintoa. Se kuvastuu sekä ajankohtaisessa kirjallisuudessa että kiinnostuksena nostaa esille jo aikaisemmin tehtyjä perustutkimuksia tai arkistoituja dokumentteja. Olisi toivottavaa, että tutkimusten arviointi olisi myös asiallista.

Pekka Visuri

KOLMAS LEHTI – KOLMAS KIRJAPAINO

■ Tarkkaavainen lukija saattaa huomata, että tämä lehti on painettu Euraprintissä. Jouduimme jälleen vaihtamaan painotaloa, kun Satakunnan painotuote, jossa Parole 1/2014 painettiin, meni konkurssiin. Tapahtunut kertoo hankalasta tilanteesta, missä kirjapainoala painiskelee, kun ihmiset siirtyvät kasvavassa määrin printtimediasta bittimediaan.

Kolme viimeisintä Parolea on painettu kolmessa eri kirjapainossa. Vuoden 2013 viimeinen numero painettiin Sahalan kirjapainossa, jonka jouduimme jättämään kustannussyistä. Satakunnan painotuotteeseen siirryimme, koska Parolen tapaisella toisella lehdellä oli hyvät kokemukset painosta.

Nyt toivomme vain menestystä Euraprintille.

Kukka Knuuti

JÄÄKÄRIN TIE

*Musiikkimajuri Jyrki Koskisen johtama
Kaartin soittokunta sekä
Matti Orlamon johtamat kuorot,
solisteina mm.
Angelika Klas ja Mikael Konttinen.*

Jääkäriliike 100 vuotta

torstaina 20.11.2014 klo 19.00 (ovet avataan klo 17)

Finlandia-talv, Helsinki

Liput myynnissä Lippupalvelun myyntipisteissä sekä www.lippupalvelu.fi

Lipun hinta on 27 euroa (sis. palvelumaksun ja vaatepalvelun)

100-vuotijuhlat lähestyvät Jääkärikonsertin liput myynnissä

Jääkäriliikkeen 100-vuotisjuhlia ryhdytään juhlimaan 20. marraskuuta. Finlandia-talossa järjestetään silloin Jääkärikonsertti, josta on yllä tarkemmat tiedot. Yhdistyksen varapuheenjohtaja Kari J. Talvitie kävi toteamassa, että palvelu pelaa. Lippupalvelun Mika Kouvo näyttää Karille hänen valitsemaansa paikkaa, rivi 7 paikka 259.

KUTSU

Jääkäripataljoona 27:n Perinneyhdistys ry:n

KESÄPÄIVÄ

Lauantaina 16. elokuuta 2014 Haminassa

”Päiväkävely ympyröillä” – ohjelma

- 10.45–11.45 Ilmoittautuminen ja lounas Varuskuntakerholla
Kadettikoulunkatu 3
- 12.00–12.10 Kesäpäivän avaus.
RUK:n Maneesi/ Pertti Laatikainen
- 12.10–13.10 Reserviupseerikoulun esittely,
Maneesi ja päärakennus.
- 13.20–13.45 Musiikillisia tunnelmia Trinitatis kirkosta
Marian kirkko/Pekka Soranummi
- 13.55–14.30 Tutustuminen Haminan linnoitukseen
Bastion/opaskerho
- 14.40–14.50 Seppeleenlasku sankarihaudoille
- 15.00–15.45 Monologi ”Hamina-elämäni linnoitus” kenr. Dmitri Anikojeff,
Raatihuone/ Hannu Kaukiainen
- 15.50–16.30 Tutustuminen ortodoksikirkkoon.
Pietarin Paavalin kirkko/ Jukka Jauhiainen
- 16.45–17.45 Kesäpäivän päättäminen/Asko Kilpinen
Lähtökahvit Varuskuntakerholla

■ Ilmoittautuminen viimeistään 30.6.2014 sähköpostilla:
paavo.mikkonen@pp.inet.fi ja maksamalla osanottomaksun
50 €/henkilö JP 27:n Perinneyhdistys/Kymenlaakso Tili
FI43 1069 3000 2087 51 Viite 1627

■ Tarvitsemansa majoituksen jokainen varaa itse; esim.
Spa Hotel Hamina info@spahotelhamina.fi
Sokos Hotel Seurahuone, www.sokoshotels.fi/hotellit/ kotka
Hotelli Leikari www.hotellileikari .fi

■ Pysäköinti RUK:n päärakennuksen kentällä
Ennen kotimatkaa on opastettu mahdollisuus tutustua
RUK-museoon ja
jääk.eversti A, Kempin muistomerkkiin.

JP 27:n Perinneyhdistys ry
Kymenlaakson osasto

Kesäpäivien jatko-ohjelma KOTKASSA

Helena Miettinen ja Marjo Kervinen ovat laatimassa jatkoa kesäpäiville Kotkassa, missä käydään mm. Kotkan merimuseossa, jonka liput yhdistys maksaa.

Ota yhteys Helena Miettiseen
helena.miettinen@amke.fi tai

Marjo Kervinen 0400 20 77 18

Sokos Hotel Seurahuone Kotkasta on seuraava majoitustarjous:

Tarjoan teille
seuraavanlaisia majoitushintoja:

Yhden hengen huoneessa 92€/hlö
Kahden hengen huoneessa 56€/hlö

Hinnat sisältävät myös aamiaisen.

Varaukset kiintiöstä kesäkuun loppuun asti.

Original Sokos Hotel Seurahuone,
Kotka
Keskuskatu 21,
48100 KOTKA
Puh./Tel +358 (0)107821 020,

Varaukset/Reservations
Tel. +358 (0) 20 1234 600

ENNAKKOILMOITUS HOHENLOCKSTEDT-MATKASTA

Jääkäripataljoona 27 Perinneyhdistys ry:n Helsinki-Uusimaa -osasto järjestää matkan Saksaan Hohenlockstedtiin helmikuussa 2015.

Jääkärien koulutuksen aloittamisesta tulee kuluneeksi sata vuotta, tästä syystä Hohenlockstedt-päivää (27.2.2015) ja Finnentagia (28.2.2015) vietetään tavalista arvokkaampien juhlallisuuksien merkeissä.

Helsinki-Uusimaa järjestää matkan niin, että osallistujilla on mahdollisuus osallistua molempiin päiviin.

Edellisten lisäksi pidetään Fürungakademissa torstaina 26.2.2015 seminaari rajatulle kutsuvierasjoukolle (tämänhetkinen tieto, joka saattaa muuttua)

Matkaan on tarkoitus lähteä kahtena ryhmänä, joiden aikataulut ovat seuraavat:

1. ryhmä

– Meno:lento Helsinki–Hampuri keskiviikkona 25.2.2015 illalla/iltapäivästä

– Paluu: lento Hampuri–Helsinki sunnuntaina 1.3.2015 iltapäivästä

2. ryhmä

– Meno: lento Helsinki–Hampuri torstaina 26.2.2015 illalla/iltapäivästä

– Paluu: lento Hampuri–Helsinki yhdessä 1. Ryhmän kanssa sunnuntaina 1.3.2015 iltapäivästä.

Majoitus tulee tapahtumaan Hampurissa, kuljetukset Hampuri–Hohenlockstedt tapahtuvat linja-autoilla.

Matkan hintaan kuuluvat lennot Helsinki–Hampuri–Helsinki, hotellimajoitus aamiaisineen, maa-kuljetukset paikan päällä sekä yhteinen illallinen perjantaina 27.2.

Matkan yksityiskohdat ovat vielä työn alla jonka vuoksi matkan tarkempi aikataulu ja hintatiedot kerrotaan kesän jälkeen. Samoin ilmoittautuminen avataan vasta kun matkan yksityiskohdat saadaan sovittua.

Lisätietoja matkasta antavat

Arno Hakkarainen

(050-383 5486, arno.hakkarainen@gmail.com iltaisin) sekä

Kari J. Talvitie

(050- 550 0788, kari.j.talvitie@gmail.com)

KUTSU

Jääkäripataljoona 27:n Perinneyhdistyksen
Varsinais-Suomen Osasto
järjestää juhlatilaisuuden
jääkäriaktivisti Herman Gummeruksen
ja jääkäri liikkeen
satavuotisen historian kunniaksi

Lauantaina 27. syyskuuta 2014 Paimiossa
Pyhän Jaakobin kirkossa
ja Herman Gummeruksen haudalla klo 13.00
Osoite Jaakobintie, 21510 Paimio

Ohjelmassa seppelenlasku
Herman Gummeruksen hautapaadelle
sekä juhlatilaisuus Pyhän Jaakobin kirkossa

Lämpimästi tervetuloa!

Paraati- tai tummapuku ja
kunniamerkit

JÄSENPALVELUN MYYTÄVÄT TUOTTEET		Muut tuotteet	
TUOTE	HINTA		
Kortit		CD Jääkärin morsian/ kesto 22 min	10,00
Uudistettu jääkärilippu	1,00	CD-ROM Virtuaalijääkärit	25,00
Jääkärilippukortti	1,00	Fallna for friheten-medalj	8,50
Jääkärilippukortti 2-os. + kuori	1,50	Jägarens väg	3,00
Jääkärikunniamerkki	1,00	Jääkärien Elämäntyö-itsenäisyyden puolesta, julkaisu (Kielet: suomi, ruotsi, saksa, englantia ja latvia)	10,00
Jääkärien tulo Vaasaan	1,00	Hopeiset 27-kalvosinnapit	150,00
Onnittelukortti jääkärimerkillä + kuori	1,00	Hopeinen 27-riipus ketjulla	150,00
Pakettikortti jääkärimerkillä	0,50	Kirjeensulkijamerkki, (arkki sis. 50 kpl)	2,50
Rovaniemen jääkäripatsas	0,20	Kynttilä, Jääkärimerkillä	8,00
Skangal-Mangal tiellä + kuori	0,50	Puukko Jääkärimerkillä	50,00
Suomen Jääkärit	1,00	Suomen jääkärien elämenkerrasto, I täyd.osa 1957	5,00
Turun jääkäripatsas	0,20	Ur Jägarnas levnad och gärning	5,00
Vaasan jääkäripatsas	0,20	VHS Jääkärien tie I-III	15,00
Wasserturn	0,20	Vain jäsenille	
Adressit		Perinneyhdistyksen jäsenmerkki	12,00
Ilman tekstiä	10,00	Erillisillä hakemuksilla myynnissä	
Kansliasta kirjoitettuna/ toimitettuna	12,00	Jääkäripenoismerkki	80,00
Laajempi tekstaus	13,00	Jääkärihautamerkki	80,00
Tilaukset Jääkärikansliasta:		Toimitamme tuotteet	
Pohjoisranta 20 A 3		kerran viikossa.	
00170 HELSINKI		Hintoihin lisätään pos-	
P. 09 135 1009/050 377 8845		tituskulut.	
(myös teksditiivistit)			
s-posti: jaakarikanslia@kolumbus.fi			

www.jp27.fi		
	PAROLE	
Päätoimittaja – Chefredaktör Jukka Knuuti 040 753 2751 jukka.knuuti@gmail.com	PAROLE ilmestyy vuonna 2014 maaliskuun, kesäkuun, syyskuun ja joulukuun alussa.	4 numeroa vuodessa, 20 €/vsk 4 nummer i året, 20 €/årg
Toimitusneuvosto – Redaktionsråd Asko Kilpinen, Kari J Talvitie, Kari Nummila		
JÄÄKÄRISÄÄTIÖ – JÄGARSTIFTELSEN	JP 27:n PERINNEYHDISTYS RY– FÖRENINGEN JB 27:s TRADITIONER RF	
Puheenjohtaja – Ordförande Kilpinen, Asko Varapuheenjohtaja – Viceordf. Lahti, Jere Asiamies – Ombudsman Eklin, Jukka	Jäsenet – Medlemmar Fagernäs, Peter Heiskanen, Kari Hägglund, Gustav Kuljukka, Antti Manninen, Ohto Pennanen, Jukka Puheloinen, Ari Sihvo Sami	Jäsenet – Medlemmar Aherto, Markku Ehrnrooth, Martti Hakkarainen Arno Iisakkala, Ari-Ilmari Mikkonen, Paavo Parkkola, Ari
Hallitus – Styrelse Puheenjohtaja – Ordförande Laatikainen, Pertti Varapuheenjohtaja – Viceordförande Talvitie, Kari J Sihteeri – Sekreterare Kiiski, Tiina		
KANSLIA: Auki ma–to 10–14. KANSLI: Öppet må–tors 10–14. Kanslia suljettu 9.6.–31.7.		
Pohjoisranta 20 A – Norra Kajen 20 A 00170 HELSINKI – 00170 HELSINGFORS Puhelin/telefax 09-1351009 telefon/telefax, gsm 050-377 8845, email: jaakarikanslia@kolumbus.fi Kansilan puhelimet ovat ”avoinna” kanslian aukioloaikoina. Muulloin niihin voi jättää viestin tai lähettää tekstiviestin.		

Kenraalit kahvilla Sotamuseon sotilaskodissa ennen jääkärikerhoa 14. toukokuuta. Herrat vasemmalta Pertti Laatikainen, Arno Hakkarainen, Ari-Ilmari Iisakkala sekä Gustav Hägglund. Kuva: Jukka Knuuti

